

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Van inspireren tot indexeren. Een onderzoek naar de invloed van het Haarlems Dagblad op het beleid van de directie (T)OC Ripperda (en partners) en hun relatie, 1992-2000

Hout, Emma

Citation

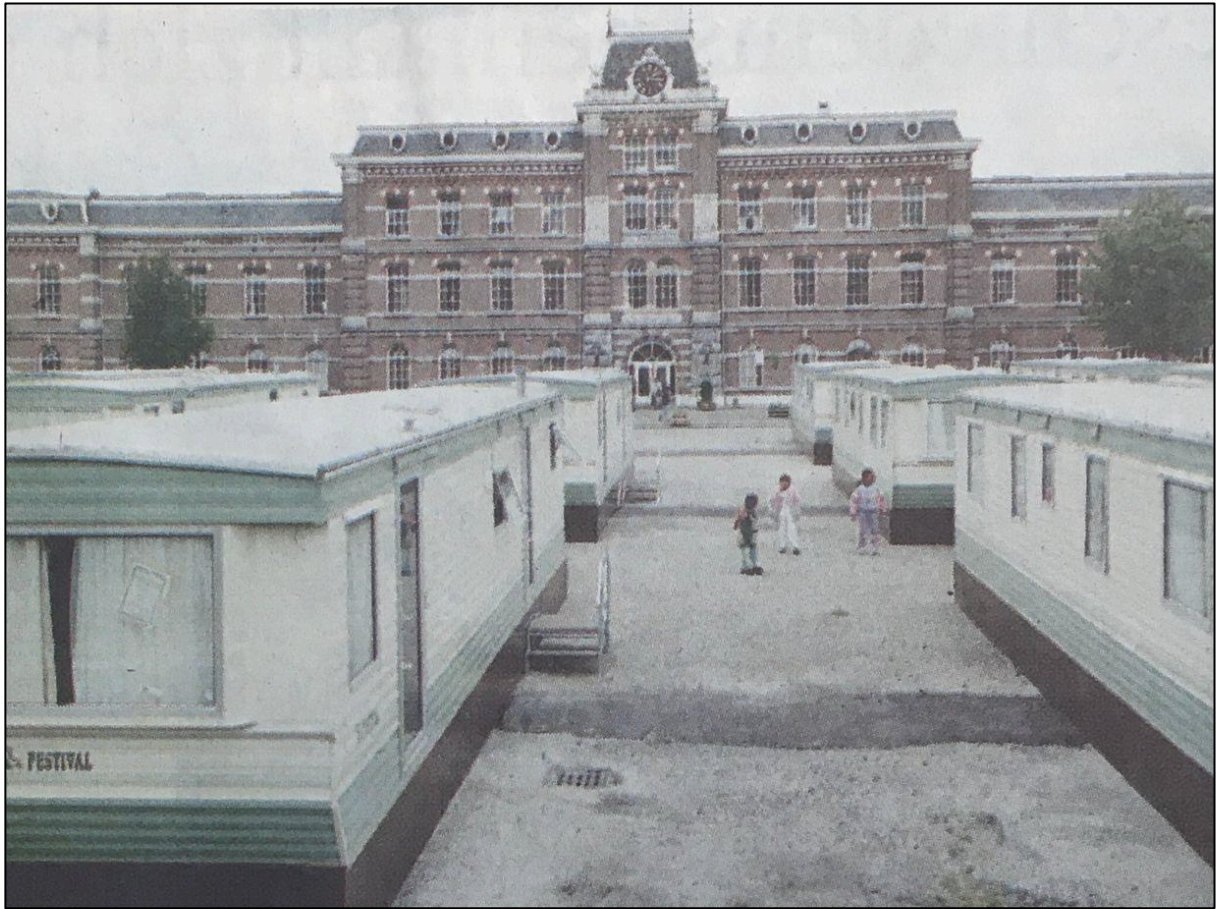
Hout, E. (2023). *Van inspireren tot indexeren. Een onderzoek naar de invloed van het Haarlems Dagblad op het beleid van de directie (T)OC Ripperda (en partners) en hun relatie, 1992-2000.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3674554>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Van inspireren tot indexeren

Een onderzoek naar de invloed van het *Haarlems Dagblad* op het beleid van de directie (T)OC Ripperda (en partners) en hun relatie, 1992-2000

Emma Hout

s2177234

Masterscriptie

20 EC

MA Governance of Migration and Diversity

Begeleider: Prof. dr. Marlou Schrover

30 november 2023

17.836 woorden

Inhoudsopgave

Inleiding	4
<i>Theorie</i>	6
<i>Historiografie</i>	8
<i>Materiaal en methode</i>	10
<i>Opzet van het onderzoek</i>	13
Hoofdstuk 1. Politiek, asielbeleid en asielzoekers in Nederland	15
1.1 <i>Kabinetten in de periode 1989-2002</i>	15
1.2 <i>Veranderende sentimenten en het Nederlandse asielbeleid in de jaren negentig</i>	15
1.3 <i>De herkomst van asielzoekers</i>	21
1.3.1 <i>Joegoslaven</i>	21
1.3.2 <i>Andere asielzoekers</i>	23
1.4 <i>De verschillende statussen</i>	24
Hoofdstuk 2. Een rustige start in TOC Haarlem	25
2.1 <i>Haarlem in de jaren negentig</i>	25
2.2 <i>De Ripperda en haar bewoners in 1992 en 1993</i>	26
2.3 <i>Het tuinproject ‘Ripperda’</i>	29
2.4 <i>De relatie tussen het TOC en het HD in 1992 en 1993</i>	33
2.5 <i>Conclusie</i>	35
Hoofdstuk 3. Een chaotische overgang van TOC naar OC	36
3.1 <i>De Ripperda en haar bewoners tussen 1994 en 1996</i>	36
3.2.1 <i>Asieltoerisme en georganiseerde criminaliteit</i>	37
3.2.2 <i>Een capaciteitsvergroting</i>	41
3.3 <i>De relatie tussen het OC en het HD tussen 1994 en 1996</i>	43
3.4 <i>Conclusie</i>	44
Hoofdstuk 4. Vier verlengingen	46
4.1 <i>De Ripperda en haar bewoners tussen 1997 en 2000</i>	46
4.2.1 <i>Prostitutie van minderjarigen (AMA’s)</i>	47
4.2.2 <i>De hongerstaking van Mostafa Alahyarian</i>	49
4.3 <i>De relatie tussen het OC en het HD tussen 1997 en 2000</i>	53
4.4 <i>Conclusie</i>	55
Conclusie	57
Bronnenlijst	62

<i>Archiefstukken</i>	62
<i>Databases</i>	63
<i>Websites</i>	63
Literatuurlijst	65

Bron afbeelding voorpagina: Rob Hendriks, United Photos de Boer, in: Ilse Thoonsen, 'Vluchtelingen trekken in caravans', *Haarlems Dagblad* [hierna afgekort als: *HD*] (31 augustus 1998).

Inleiding

“Er gaat geen dag voorbij of er staat wel een artikel in de krant over asielzoekers. Meestal gaat het niet over de vraag of het wel goed met ze gaat of hoe men het lange wachten in de centra ervaart. (...) Het gaat meestal over een vechtpartij, de economische asielzoekers, de omstreden opening van een nieuw centrum, de lange wachtlijsten of de mensensmokkel. (...) Een correct beeld over asielzoekers en de asielprocedure is van belang voor het draagvlak voor de opvang van asielzoekers. Daarom is het noodzakelijk er iets van te weten. Pas dan kun je bepalen wat je er van vindt.”

- Edwin van 't Hart, PR-medewerker OC Ripperda, 2000¹

De uitspraak hierboven toont een realiteit waar we nog dagelijks mee geconfronteerd worden. Het asielvraagstuk houdt de politiek al decennia in de greep, en ook nu. Op dit moment is het de vraag of de omstreden Spreidingswet binnenkort een meerderheid zal halen in de Eerste Kamer en afgelopen zomer is Kabinet Rutte IV gevallen op het migratievraagstuk, omdat de coalitie het niet eens kon worden over het mogelijke beperken van gezinshereniging.² Verder komen er regelmatig berichten voorbij over het dreigende gebrek aan slaapplekken in het aanmeldcentrum in Ter Apel,³ wat herinneringen oproept naar de chaotische zomer van 2022 toen asielzoekers gedwongen werden buiten te slapen.⁴ Dergelijke berichten geven het idee dat Nederland ‘overspoeld’ blijft worden met vluchtelingen. En tot slot zijn er regelmatig berichten

¹ Noord-Hollands archief [hierna afgekort als: NHA], Sector Welzijn, Sociale Zaken en Gezondheid van de gemeente Haarlem (5014) [hierna afgekort als: 5014], inv. nr. 1541, Verlenen van de eenmalige projectsubsidie, subsidiejaar 2000, aan het Opvang Centrum Haarlem ten behoeve van de uitvoering van het jongerenproject ‘Vluchtige Contacten’ [hierna afgekort als: 1541], Eindverslag project Vluchtige Contacten, 12 mei 2000.

² Remco Meijer, ‘Tweede Kamer neemt Spreidingswet aan, maar staatssecretaris Van der Burg heeft er voorlopig niets aan’, *De Volkskrant* (10 oktober 2023), <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/tweede-kamer-neemt-spreidingswet-aan-maar-staatssecretaris-van-der-burg-heeft-er-voorlopig-niets-aan~b1326eaa/> (geraadpleegd 23 oktober 2023); ‘Kabinet gevallen, geen akkoord over asielmaatregelen’, *NOS* (7 juli 2023), <https://nos.nl/collectie/13942/artikel/2481938-kabinet-gevallen-geen-akkoord-over-asielmaatregelen> (geraadpleegd 23 oktober 2023); Parlement.com, Uitgelekte brief van Eric van der Burg over de migratieagenda, 7 juli 2023, https://www.parlement.com/9353000/1/j4nvih7l3kb91rw_j9vvknrezmh4csi/vm64ixu9eyzq/f=/nu_stukken_groot_gecomprimeerd.pdf (geraadpleegd 7 november 2023).

³ Zie bijvoorbeeld: ‘COA: Mensen moeten dit weekend waarschijnlijk opnieuw in IND-wachtruimtes Ter Apel slapen’, *RTV Noord* (20 oktober 2023), <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/1081215/coa-mensen-moeten-dit-weekend-waarschijnlijk-opnieuw-in-ind-wachtruimtes-ter-apel-slapen> (geraadpleegd 23 oktober 2023).

⁴ ‘Asielcrisis Ter Apel: vannacht hebben 700 mensen buiten geslapen’, *NOS* (24 augustus 2022), <https://nos.nl/artikel/2441854-asielcrisis-ter-apel-vannacht-hebben-700-mensen-buiten-geslapen> (geraadpleegd 23 oktober 2023).

over incidenten, zoals over station Maarheeze dat afgelopen zomer werd overgeslagen door de NS, omdat er te veel overlast van asielzoekers plaatsvond.⁵

Wat zijn de gevolgen van deze negatieve berichtgeving? Als we kijken naar de komst van de Tamils in de jaren 1980, zien we dat de media invloed kunnen hebben op maatschappelijk draagvlak. Door de negatieve berichtgeving over deze groep, waarbij watertermen zoals ‘toestroom’ werden gebruikt en nadruk werd gelegd op hun vermeende economische motieven, werd een panieksfeer gecreëerd.⁶ Hun leed kreeg daarentegen weinig media-aandacht. Hierdoor was hun ontvangst allesbehalve gastvrij. De meeste asielverzoeken werden afgewezen.⁷ Dat buurtbewoners niet altijd op de komst van een asielzoekerscentrum zitten te wachten is dus niet verrassend als de media niets positiefs melden. Maar wat als ze dat wel doen? Schrover en Walaardt lieten zien dat Hongaarse vluchtelingen in 1956 door de pers werden geframed als vrijheidsstrijders. Hierdoor was er druk op beleidsmakers om meer vluchtelingen op te nemen.⁸ De media kunnen dus ook een positieve invloed hebben op maatschappelijk draagvlak en zelfs invloed hebben op beleid.

Hadden de media ook invloed op het beleid van lokale directies van het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA) en de plaatselijke overheid in de context van asielzoekerscentra in Nederland? Of gebruikte het COA de media om het maatschappelijk draagvlak te beïnvloeden? Het COA zou daar baat bij kunnen hebben. Deze vragen wil ik beantwoorden door te kijken naar de casus Tijdelijk Opvang Centrum (TOC)/ Onderzoeks- en Opvang Centrum (OC) Haarlem in de Ripperda-kazerne en de invloed van een lokale krant: het *Haarlems Dagblad*. De hoofdvraag van dit onderzoek is: ‘Heeft het *Haarlems Dagblad* invloed gehad op het beleid van de directie OC Haarlem en haar partners tussen 1992 en 2000 en waarom wel of niet?’

Deze casus is interessant omdat het centrum tussen meerdere woonwijken in Haarlem Noord in lag, waardoor een goede relatie met de bewoners van bijzonder belang was. Volgens Meloen et al. is goede communicatie tussen het COA, de politiek en burgers van belang om een asielzoekerscentrum geaccepteerd te krijgen.⁹ Veel asielzoekerscentra lagen geïsoleerd, maar

⁵ Corné Verschuren, ‘Machinisten willen Maarheeze voorbij rijden na overlast asielzoekers’, *Omroep Brabant* (14 juli 2023), <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4305867/machinisten-ns-willen-maarheeze-voorbij-rijden-na-overlast-asielzoekers> (geraadpleegd 30 oktober 2023).

⁶ Herman Obdeijn en Marlou Schrover, *Komen en gaan. Immigratie en emigratie in Nederland vanaf 1550* (Amsterdam 2008) 326.

⁷ Marlou Schrover, ‘De opkomst van de asielzoeker’ in: David de Boer en Geert Janssen eds., *De vluchtelingenrepubliek. Een migratiegeschiedenis van Nederland* (Amsterdam 2023) 222-239, aldaar 218.

⁸ Marlou Schrover en Tycho Walaardt, ‘The Influence of the Media on Policies in Practice: Hungarian Refugee Resettlement in the Netherlands in 1956’, *Journal of Migration History* 3 (2017) 22-53.

⁹ Jos Meloen, Karen Wuertz, Frank Buijs en Henk Tromp, *De opvang van asielzoekers: Een onderzoek naar het draagvlak voor de centrale opvang van asielzoekers in Nederland: Casus OC-Leiden* (Utrecht 1998) 12.

hier was dat juist niet het geval.¹⁰ Daarom zou het niet verrassend zijn als het *Haarlems Dagblad* problemen uit de buurt bij het OC en de gemeente aan de kaak zou hebben gesteld, maar zou het ook niet verrassend zijn als de directie OC Haarlem in dit geval juist gebruik heeft gemaakt van de nabijheid van bewoners en de rol van de krant klein was.

Theorie

Het meten van media-invloed is lastig. Toch zijn er aanwijzingen in de literatuur die duiden op meer of minder invloed en die gebruikt kunnen worden om te bepalen of er sprake is van beïnvloeding door de media of niet. In deze literatuur over de wisselwerking tussen media en beleid verschillen auteurs sterk van mening over de mate waarin de media invloed kunnen hebben.¹¹

In de literatuur die stelt dat de media wel invloed hebben, worden twee factoren gedefinieerd die wijzen op invloed. Ten eerste hebben de media meer invloed wanneer beleid onzeker is. Dit betekent dat er geen duidelijke beleidslijn bestaat wanneer een nieuw probleem zich voordoet of dat het beleid regelmatig verandert binnen een korte tijd.¹² Daarnaast kan het betekenen dat actoren, zoals coalitiepartijen of ministeries, het niet met elkaar eens zijn en verschillend beleid bepleiten.¹³ Ten tweede hebben de media meer invloed wanneer ze kritische framing gebruiken om aandacht te vragen voor menselijk lijden.¹⁴

Auteurs die menen dat de media enige invloed hebben, laten zien dat dit vooral voorkomt tijdens het hoogtepunt van het probleem, omdat de roep van de media om in te grijpen het grootst is en de situatie onhoudbaar dreigt te worden.¹⁵ De overheid heeft minder aandacht voor de media wanneer zij preventieve maatregelen voorstellen en in de fase na het hoogtepunt verliezen de media zelf snel aandacht voor het probleem.¹⁶ Ook kunnen de media in dergelijke situaties samenwerken met lobbyorganisaties om hun argumenten kracht bij te zetten.¹⁷

¹⁰ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 313.

¹¹ Eytan Gilboa, 'The CNN effect', *The Search for a Communication Theory of International Relations*, *Political Communication* 22:1 (2005) 27-44, aldaar 27; Schrover en Walaardt, 'The Influence of the Media on Policies in Practice', 24.

¹² Piers Robinson, 'The Policy-Media Interaction Model: Measuring Media Power During Humanitarian Crisis', *Journal of Peace Research* 37:5 (2000) 613-633; Schrover en Walaardt, 'The Influence of the Media on Policies in Practice', 24.

¹³ Robinson, 'The Policy-Media Interaction Model'; Saskia Bonjour en Marlou Schrover, 'Public Debate and Policy-making on Family Migration in the Netherlands, 1960-1995', *Journal of Ethnic and Migration Studies* (2015) 1-20, aldaar 16.

¹⁴ Robinson, 'The Policy-Media Interaction Model'.

¹⁵ Peter Viggo Jakobsen, 'Focus on the CNN Effect Misses the Point: The Real Media Impact on Conflict Management is Invisible and Indirect', *Journal of Peace Research* 37:2 (2000) 131-143.

¹⁶ Jakobsen, 'Focus on the CNN Effect Misses the Point'.

¹⁷ Marlou Schrover, 'The Deportation of Germans from the Netherlands 1946-1952', *Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora* 33 (2015) 250-278.

Daarnaast zijn er studies waarin is vastgesteld dat de media niet in staat zijn beleid te veranderen, maar wel een ondersteunende rol hebben. Zo suggereert de ‘indexeringshypothese’ dat verslaggevers de variatie aan meningen in de regering weergeven in berichtgeving. Als de regeringspartners het over een punt met elkaar eens zijn zullen de media een consensus weergeven, maar als er verschillende meningen zijn is de berichtgeving variërend.¹⁸ Tevens hebben de media een ondersteunende rol wanneer ze frames van politici overnemen of aandacht vragen voor problemen die al hoog op de politieke agenda staan.¹⁹ In deze gevallen zijn de media een instrument in de handen van beleidsmakers en de politiek en hebben ze geen eigen invloed op beleid.

Verder is er een verschil in interactie tussen de media en beleid wanneer in onderzoek wordt gekeken naar symbolische of substantieve politieke agenda’s. Bij een symbolische agenda vragen parlementariërs aandacht voor een probleem door het ter sprake te brengen in een debat, maar zij hebben meestal niet de kracht het naar beleid te vertalen. Substantieve agenda’s zijn de agenda’s van de regering en zijn gerelateerd aan daadwerkelijk doorvoerbare wetten of interventies. Deze interacteren minder met de media, waardoor de interactie lastiger vast te stellen is. Bij symbolische agenda’s is er meer interactie met de media, maar meestal geen beleidsresultaat.²⁰ Omdat ik kijk naar de bestuurlijke en uitvoerende kant van het beleid en niet naar Haarlemse politiek, zal er meestal sprake zijn van substantieve agenda’s. Daardoor zal er minder interactie met de media zijn, maar als deze gevonden wordt zal het sneller wijzen op invloed.

Gebaseerd op deze verschillende theorieën hebben de media dus meer kans op invloed wanneer beleid onzeker is, wanneer de media kritische frames gebruiken uit empathie voor menselijk lijden, wanneer een probleem zich in een onhoudbare situatie bevindt en wanneer wordt samengewerkt met lobbyorganisaties. Verder hebben de media een ondersteunende rol wanneer ze standpunten uit de politiek vertalen naar berichtgeving of wanneer ze aandacht vragen voor problemen die al geagendeerd zijn.

Tot slot tonen Meloen et al., in hun onderzoek naar het OC Leiden, aan dat het COA een goede relatie met de media nastreeft, omdat de beeldvorming over asielzoekers directe

¹⁸ Gilboa, ‘The CNN effect’, 32; John Zaller en Dennis Chiu, ‘Government’s Little Helper: U.S. Press Coverage of Foreign Policy Crises, 1945-1991’, *Political communication* 13:4 (1996) 385-405, aldaar 385-387, 399.

¹⁹ Rens Vliegthart en Stefaan Walgrave, ‘When the media matter for politics: Partisan moderators of the mass media’s agenda-setting influence of parliament in Belgium’, *Party Politics* 17:3 (2010) 321-342, aldaar 336; Bonjour en Schrover, ‘Public Debate and Policy-making on Family Migration’.

²⁰ Stefaan Walgrave, Stuart Soroka en Michiel Nuytemans, ‘The Mass Media’s Political Agenda-Setting Power: A Longitudinal Analysis of Media, Parliament and, Government in Belgium (1993 to 2000)’, *Comparative Political Studies* 41:6 (2008) 814-836, aldaar 817-818.

gevolgen heeft voor het lokale draagvlak rond een centrum.²¹ Bij de opvang van asielzoekers kan onder maatschappelijk draagvlak worden verstaan “de mate waarin de overheid en het overheidsbeleid ondersteuning ondervindt van de politiek, de bestuurders en de bevolking.”²² In de context van een opvangcentrum is voornamelijk het draagvlak onder de bevolking relevant: het zogenoemde ‘sociale draagvlak’.²³ Als het OC Haarlem een goede relatie met het *Haarlems Dagblad (HD)* nastreefde om dit sociale draagvlak te behouden, is de kans groot dat het *HD* voor hen een ondersteunende rol vervulde.

Historiografie

Er is dus veel onderzoek verricht naar media-invloed op beleid. Naast de verschillende meningen over de grootte van deze invloed, is te zien dat in de literatuur vaak wordt ingegaan op de interactie tussen de media en landelijke politiek en beleid.²⁴ Walgrave, Soroka en Nuytemans keken bijvoorbeeld in hoeverre de media in België de parlements- en overheidsagenda bepaalden tussen 1993 en 2000 en Vlieghehart en Walgrave keken naar de invloed van de media op het Belgische parlement in dezelfde onderzoeksperiode. Bij beide onderzoeken was er sprake van media-invloed.²⁵

Daarnaast is er literatuur die zich richt op media-invloed op de keuzes van overheden om in te grijpen bij humanitaire crises of grote conflicten, ook wel het ‘CNN-effect’ genoemd.²⁶ Zo heeft Robinson een beleid-media interactie model toegepast op de interventie van de VS in Bosnië bij Gorazde (1995) en *Operation Allied Force* in Kosovo (1999), en keek Jakobsen of er een verschil was in de mate van media-invloed in de periodes voor, tijdens en na een conflict.²⁷

Verder hebben enkele auteurs geschreven over de invloed van de media in de context van Nederlandse migratiegeschiedenis. Bonjour en Schrover keken naar de invloed van de publieke opinie op het Nederlands beleid inzake familiemigratie in de jaren 1960, 1980 en

²¹ Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 30-31.

²² Ibidem, 21.

²³ Ibidem, 16-21.

²⁴ Vlieghehart en Walgrave, ‘When the media matter for politics’; Walgrave, Soroka en Nuytemans, ‘The Mass Media’s Political Agenda-Setting Power’; Schrover en Walaardt, ‘The Influence of the Media on Policies in Practice’; Bonjour en Schrover, ‘Public Debate and Policy-making on Family Migration’; Schrover, ‘The Deportation of Germans from the Netherlands 1946-1952’; Zaller en Chiu, ‘Government’s Little Helper’.

²⁵ Walgrave, Soroka en Nuytemans, ‘The Mass Media’s Political Agenda-Setting Power’; Vlieghehart en Walgrave, ‘When the media matter for politics’.

²⁶ Robinson, ‘The Policy-Media Interaction Model’; Jakobsen, ‘Focus on the CNN Effect Misses the Point’; Gilboa, ‘The CNN effect’; Gilboa’s studie biedt een literatuuroverzicht over het debat rond het CNN effect en concludeert dat er nog onvoldoende bewijs voor het effect bestaat.

²⁷ Robinson, ‘The Policy-Media Interaction Model’; Jakobsen, ‘Focus on the CNN Effect Misses the Point’.

1990.²⁸ Ook heeft Schrover geschreven over de deportatie van Duitsers uit Nederland tussen 1946 en 1948 en heeft zij getoond hoe een gezamenlijke inspanning van kranten, geestelijkheid en liefdadigheidsorganisaties deze deportaties wisten te stoppen.²⁹ Samen met Walaardt heeft Schrover nog geschreven over de hervestiging van Hongaarse vluchtelingen in 1956, over de framing van deze vluchtelingen door de media en invloed die dit had op beleid.³⁰

Tevens is er geschreven over het asielbeleid in de jaren negentig, en zijn er auteurs die hebben gekeken hoe berichtgeving in de media zich verhiel tot problemen in het asielsysteem.³¹ Echter, hierbij werd niet gekeken naar de invloed van de media op beleid of welke frames de media gebruikten. Walaardt besteedde in *Geruisloos inwilligen* wel aandacht aan de framing van vluchtelingen, maar keek hierbij naar de argumentatie over asielaanvragen in brieven en niet naar de media.³² Van Dijk keek in zijn masterscriptie naar frames die gebruikt werden in de discussies rond een asielzoekerscentrum in De Lier in de jaren tachtig en negentig, maar ook hij focuste niet op de media.³³ D'Haenens en de Lange schreven wel over de framing van asielzoekers in kranten, maar hebben niet gekeken of dit invloed had op beleid.³⁴ Van Eijl besteedde in *Tussenland* aandacht aan de beeldvorming van verschillende illegalen in brieven en de media, maar niet aan asielzoekers die nog in de asielprocedure zaten.³⁵ Hetzelfde geldt voor Kilinc die in haar masterscriptie toonde dat de pers de lobby voor een groep hongerstakingende witte illegale vrouwen ondersteunende, door aan te geven dat zij door de hongerstaking konden sterven en door nadruk te leggen op hun rol als moeder.³⁶

Tot slot is er geschreven over de vluchtelingen die in de jaren negentig naar Nederland kwamen.³⁷ Echter is alleen bij Joegoslaven enige aandacht besteed aan de berichtgeving over

²⁸ Bonjour en Schrover, 'Public Debate and Policy-making on Family Migration'.

²⁹ Schrover, 'The Deportation of Germans from the Netherlands 1946-1952'.

³⁰ Schrover en Walaardt, 'The Influence of the Media on Policies in Practice'.

³¹ Karin Guijen, *De asielcontroverse: argumenteren over mensenrechten en nationale belangen* (Tilburg 2004); Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*; Marlou Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker'.

³² Tycho Walaardt, *Geruisloos inwilligen: argumentatie en speelruimte in de Nederlandse asielprocedure, 1945-1994* (Hilversum 2012).

³³ Daam van Dijk, Er was nog plaats in de Lierse herberg. Onderzoek naar de komst van het asielzoekerscentrum naar De Lier en de relatie met de dorpelingen (Masterscriptie geschiedenis, Universiteit Leiden, Leiden 2015).

³⁴ Leen d'Haenens en Mariëlle de Lange, 'Framing of asylum seekers in Dutch regional newspapers', *Media, culture & society* 23 (2001) 847-860.

³⁵ Corrie van Eijl, *Tussenland: illegaal in Nederland, 1945-2000* (Hilversum 2012) 39.

³⁶ Tugba Kilinc, Resist or leave: white illegal women on a hunger strike. An analysis on the experiences of white illegal women going on a hunger strike for 39 days in Amsterdam in 1999 (Masterscriptie Geschiedenis, Universiteit Leiden, Leiden 2023).

³⁷ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*; Marlou Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker'; Walaardt, *Geruisloos inwilligen*; Anita Böcker en Tetty Havinga, 'Een eeuw opvang van Europese oorlogsvluchtelingen in Nederland', *Nijmegen Sociology of Law Working Papers Series* (2011) 1-22; Thomas Hessels, *Etnische groepen uit Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Macedonië, Servië & Montenegro en Slovenië in Nederland. Een profiel* (Den Haag 2004).

deze groep in de media.³⁸ Ook is eerder geschreven over opvangcentra voor asielzoekers (naast van Dijk): Meloen et al. deden onderzoek naar het draagvlak voor de Nederlandse centrale opvang en keken hierbij naar de casus OC Leiden tussen 1994 en 1996.³⁹

Hoewel er dus veel is geschreven over de invloed van de media op beleid, ook binnen de context van migratiegeschiedenis, is hier weinig naar gekeken in de context van het Nederlandse asielbeleid. Daarnaast lijkt de focus in de literatuur te liggen op media-invloed op landelijk beleid en is er nog niet gekeken naar de invloed op lokaal niveau. Tevens is er nog niet eerder geschreven over de geschiedenis van de Ripperda-kazerne in de jaren negentig. Om de literatuur aan te vullen kijk ik of en hoe een lokale krant, het *Haarlems Dagblad*, het beleid van het OC Haarlem en diens partners heeft beïnvloed in de jaren negentig.

Materiaal en methode

Archiefstukken van het COA (directie OC Haarlem) en zijn partners (gemeente Haarlem en politie) over de Ripperda-kazerne zijn opgenomen in archieftoegang 5014 Sector Welzijn, Sociale Zaken en Gezondheid van de gemeente Haarlem, in het Noord-Hollands Archief.⁴⁰ Binnen deze archieftoegang zijn met de zoekterm ‘asielzoekers’ 52 inventarisnummers te vinden. Op basis van de beschrijving leken dertig nummers hiervan relevant, en die heb ik doorgelezen. Uiteindelijk bleken elf nummers waardevol. Deze bronnen bestaan uit circulaire over de Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden (1498), een verslag van het tuinproject ‘Ripperda’ (1524), een verslag van een evaluatiebijeenkomst over de Ripperda (1529), verslagen en agenda’s van de vergaderingen van de directie OC Haarlem met de wijkraden (1530) en van bestuurlijke overleggen (1531), een brief van het college van burgemeester en wethouders aan de staatssecretaris van justitie over de lange verblijfsduur van asielzoekers (1534), de werkplannen van het OC Haarlem (1537), informatie van het COA over open dagen (1539), correspondentie tussen de gemeente en het COA over een capaciteitsuitbreiding (1540), informatie over een jongerenproject (1541) en correspondentie over de afwijzing van de gemeente Haarlem op een verzoek tot capaciteitsuitbreiding (1544).⁴¹ De informatie uit deze inventarisnummers is samengevat opgenomen in een database.

³⁸ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 331-332.

³⁹ Van Dijk, Er was nog plaats in de Lierse herberg; Meloen et al. *De opvang van asielzoekers*.

⁴⁰ NHA, 5014 Sector Welzijn, Sociale Zaken en Gezondheid (WSG) van de gemeente Haarlem, 1991-1999.

⁴¹ NHA, 5014, inv. nr. 1498, Circulaire van het Ministerie van WVC met informatie over de Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden ten behoeve van (ex)-Joegoslaven en de einddeclaratie over 1994 aan het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers, 1992-1994 en 1996 [hierna afgekort al: 1498]; NHA, 5014, inv. nr. 1524 Verslag van het tuinproject ‘Ripperda’: de totstandkoming van een moestuin op het Ripperda-terrein ten behoeve van de bewoners van het Opvang Centrum Haarlem, maart-juni 1993 [hierna afgekort als: 1524]; NHA, 5014, inv. nr. 1529, Verslag van de evaluatiebijeenkomst met de buurtbewoners over Opvang Centrum Haarlem, 15 november 1994; NHA,

Deze bronnen zijn volledig, met uitzondering van inventarisnummer 1530.⁴² Door de hiaten in nummer 1530 zou het kunnen dat problemen die het *Haarlems Dagblad* aan de kaak heeft gesteld niet te vinden zijn in de bronnen van de OC-directie, terwijl ze mogelijk wel besproken zijn. Verder liggen bronnen in veel inventarisnummers door elkaar. In de database hebben documenten een naam gekregen en zijn ze chronologisch geordend. De bronnen bevatten informatie uit de jaren 1992 (het begin van het conflict in Bosnië en daarmee de aanloopfase naar het openen van het opvangcentrum) tot en met oktober 2000, toen het centrum de deuren sloot.

Voor het belichten van de functie van de lokale media is het *Haarlems Dagblad* gebruikt, omdat deze krant meerdere keren bij naam is genoemd in de eerdergenoemde inventarisnummers. Bij de *Stadskrant* was dit ook het geval, maar hiervan zijn slechts enkele exemplaren beschikbaar uit de late jaren negentig, waardoor het geen beeld van de hele periode geeft. Het *HD* kan dit wel. Het *HD* is een regionale krant, maar was in de jaren negentig als kopblad deel van de mediagroepen Hollandse Dagblad Combinatie (1991-1993) en Telegraaf Media Groep NV (1993-2004). Hierdoor bevatte de krant niet alleen regionaal nieuws (samengesteld door de regionale redactie), maar ook landelijk en internationaal nieuws dat de kranten binnen deze mediagroepen deelden.⁴³ Dit maakt het mogelijk connecties te maken met de bredere context van het centrum, zoals de reden tot opening, de vluchtelingen en een aantal van de problemen die zich er voordeden.

Alle informatie uit het *HD* komt uit dezelfde periode als de bronnen van de directie OC Haarlem. Omdat de kranten uit deze periode nog niet digitaal beschikbaar zijn, zijn alle kranten van 1 januari 1992 tot en met 31 oktober 2000 doorgebladerd. Deze kranten zijn ingebonden in

5014, inv. nr. 1530, Verslagen en agenda's van de vergaderingen van het wijkradenoverleg met de directie van het Opvang Centrum Haarlem, 1994-1997 en 1999-2000 [hierna afgekort als: 1530]; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslagen en agenda's van de vergaderingen van het bestuurlijk overleg met het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers, het Opvang Centrum Haarlem, 1994-2000 [hierna afgekort als: 1531]; NHA, 5014, inv. nr. 1534, Brief van het college van burgemeester en wethouders aan de Staatssecretaris van Justitie over de langere verblijfsduur van asielzoekers in het Opvang Centrum Haarlem, 1995 en 1999 [hierna afgekort als: 1534]; NHA, 5014, inv. nr. 1537, Werkplannen van het Opvang Centrum Haarlem, 1995-1996, 1999 [hierna afgekort als: 1537]; NHA, 5014, inv. nr. 1539, Informeren door het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers over de organisatie van 'open dagen' voor belangstellenden in het Opvang Centrum Haarlem, 1996-1999 [hierna afgekort als: 1539]; NHA, 5014, inv. nr. 1540, Correspondentie met het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers te Rijswijk over capaciteitsuitbreiding tot maximaal 800 opvangplaatsen, inclusief de 100 plaatsen in de noodopvang 'De Buffer' [hierna afgekort als: 1540]; NHA, 5014, inv. nr. 1541; NHA, 5014, inv. nr. 1544, Correspondentie over de afwijzing door de gemeente Haarlem van het verzoek om uitbreiding met circa 120 opvangplaatsen gedurende zes maanden door het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers, september-november 1994 [hierna afgekort als: 1544].

⁴² NHA, 5014, inv. nr. 1530.

⁴³ Actorenregister.nationaalarchief.nl, Hollandse Dagblad Combinatie (HDC) BV te Haarlem: ca.1900, <https://actorenregister.nationaalarchief.nl/actor-organisatie/hollandse-dagblad-combinatie-hdc-bv-te-haarlem> (geraadpleegd 12 november 2023).

bundels per maand en verkeren in uitstekende staat. Bij het doornemen heb ik een grove selectie gemaakt van ongeveer 2600 artikelen die enige relatie hadden met het vraagstuk van asiel, vluchtelingen, oorlogen, verkiezingen, enkele problemen in Haarlem (criminaliteit, racisme en woningnood) en de Ripperda-kazerne, om de gehele context van het asielvraagstuk, Haarlem en de Ripperda, en de achtergrond van asielzoekers te begrijpen. Deze zijn vervolgens gefotografeerd, bijgesneden en met de datum opgenomen in bestanden, gesorteerd op jaar. De hoofdlijnen van de artikelen zijn overgenomen in een database. De belangrijkste artikelen zijn volledig overgenomen.

Hierna heb ik gekeken welke onderwerpen zowel in de bronnen van het COA als het *Haarlems Dagblad* besproken werden en waar verbanden konden worden gelegd. Hierbij heb ik een tweede selectie gemaakt van 734 artikelen, waaruit een aantal problemen rond het centrum zijn uitgelicht: het tuinproject Ripperda, asieltoerisme en criminaliteit, een verzoek tot capaciteitsvergroting, prostitutie van minderjarigen en de hongerstaking van Mostafa Alahyarian. Aan de hand van deze onderwerpen toets ik of het *Haarlems Dagblad* invloed heeft gehad op het beleid van de OC-directie (en/of de relevante partners) aan de hand van de factoren die genoemd zijn in de theorie: (1) Is het beleid zeker of onzeker? (2) Worden er kritische frames gebruikt? (3) Wordt er aandacht gevraagd op het moment dat het probleem leidt tot een onhoudbare situatie? (4) Wordt er samengewerkt met lobbyorganisaties? (5) Neemt de krant standpunten over/vraagt ze aandacht voor problemen die al geagendeerd zijn? Daarnaast zal aandacht worden besteed aan de relatie tussen het OC Haarlem en het *HD*, op basis van de toon van de berichtgeving en opmerkingen die het OC over het *HD* maakt. Deze geven duidelijke aanwijzingen over de verstandhoudingen tussen deze partijen en welke rol de krant voor de directie innam. Van de 734 artikelen zijn er uiteindelijk 300 gebruikt, waarvan 42 voor de analyse van de vijf problemen.

In het geval dat frames worden gebruikt in artikelen, zal ook hier aandacht aan worden besteed. Frames zijn een conceptueel hulpmiddel die de media gebruiken om bepaalde aspecten van de over te brengen informatie te benadrukken.⁴⁴ Bij een frame-analyse wordt dus gekeken hoe een bepaald probleem wordt aangekaart. Er zijn twee manieren om hierbij te werk te gaan: bij een inductieve aanpak wordt met een open blik naar een nieuwsartikel gekeken zonder van tevoren frames te definiëren, waardoor een scala aan frames onthuld kan worden.⁴⁵ Bij een

⁴⁴ Holli A. Semetko en Patti M. Valkenburg, 'Framing European politics: a content analysis of press and television news', *Journal of communication* 50 (2000) 93-109, aldaar 94; D'Haenens en de Lange, 'Framing of asylum seekers in Dutch regional newspapers', 849.

⁴⁵ Semetko en Valkenburg, 'Framing European politics', 94.

deductieve aanpak wordt van tevoren een aantal frames gedefinieerd en wordt gekeken in hoeverre deze in de onderzochte artikelen voorkomen.⁴⁶ In dit onderzoek werk ik met een deductieve aanpak en gebruik ik vijf frames, gedefinieerd door Semetko en Valkenburg.⁴⁷ Binnen deze vijf zou verdere specificering van frames mogelijk zijn, maar dit laat ik achterwege omdat een frame-analyse niet de kern is van dit onderzoek.

Semetko en Valkenburg definiëren vijf frames: conflict, humanitair/persoonlijk, economische consequenties, moraliteit en verantwoordelijkheid. Bij het conflict-frame wordt het conflict tussen individuen, groepen of instanties benadrukt om publieke aandacht te trekken. Het wordt veel gebruikt bij verkiezingscampagnes om te tonen dat partijen het niet met elkaar eens zijn. Bij het humanitaire frame wordt aandacht gevraagd voor de persoonlijke en emotionele gevolgen van een probleem. Het economische consequenties frame legt de aandacht op de economische gevolgen van een probleem voor bepaalde mensen, instanties of gebieden. Het moraliteitsframe vraagt aandacht voor een probleem binnen de context van bepaalde religieuze principes of morele voorschriften. Er zit een morele boodschap in die het gedrag van een persoon aanstuurt of afkeurt. En bij het verantwoordelijkheidsframe wordt de oorzaak of de oplossing van een probleem gelegd bij een bepaalde partij, zoals de overheid, een groep of persoon.⁴⁸ De factor ‘kritische framing’ wordt in de theorie beschreven als het gebruik van frames om aandacht te vragen voor menselijk lijden. Hoewel alle generieke frames die hierboven zijn genoemd daarvoor gebruikt zouden kunnen worden, lijkt het humanitaire frame hiervoor het meest geschikt te zijn, omdat het aandacht vraagt voor de persoonlijke situatie van mensen.

Opzet van het onderzoek

Deze scriptie is opgedeeld in vier hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt op basis van de literatuur gekeken naar de kabinetten in de jaren negentig, hoe de standpunten rond het asielbeleid veranderden in deze periode, uit welke landen de asielzoekers afkomstig waren en welke statussen zij konden krijgen. De drie analytische hoofdstukken daarna zijn opgedeeld in drie perioden: 1992-1993, 1994-1996 en 1997-2000. In de eerste periode bevond zich in de Ripperda-kazerne een Tijdelijk Opvang Centrum voor Joegoslavische ontheemden.⁴⁹ In de

⁴⁶ Ibidem, 94-95.

⁴⁷ Deze vijf frames zijn ook overgenomen door d’Haenens en de Lange voor hun onderzoek naar de framing van asielzoekers in Nederlandse regionale kranten; D’ Haenens en de Lange, ‘Framing of asylum seekers in Dutch regional newspapers’, 850.

⁴⁸ Semetko en Valkenburg, ‘Framing European politics’, 95-96.

⁴⁹ Piet Arp, ‘Vluchtelingen in Ripperdakazerne’, *HD* (25 augustus 1992).

tweede periode veranderde het centrum in een Onderzoeks- en Opvang Centrum voor asielzoekers met verschillende nationaliteiten. De veronderstelling tijdens deze periode was dat het centrum eind 1996 zou sluiten.⁵⁰ Dit bleek niet het geval en zo komen we bij de laatste periode, waarin de bestuursovereenkomst over het centrum meermaals werd verlengd.⁵¹ Deze hoofdstukken openen met achtergrondinformatie over het tijdvak (en over Haarlem, in hoofdstuk twee), aangezien deze vaak gerelateerd is aan de problemen die zich voordoen in het centrum. Daarna wordt gekeken naar de relatie tussen het *HD* en de directie OC Haarlem en wordt geconcludeerd of de krant invloed had. Tot slot volgt de conclusie met de beantwoording van de onderzoeksvraag.

⁵⁰ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Bestuursovereenkomst OC Haarlem en het Ministerie van WVC.

⁵¹ NHA, 5014, inv. nr. 1539, Brief van Gerrit Spijker betreffende de adviezen uit een overlegplatform met de Universiteit Leiden, 6 september 1996; NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 14 maart 1997; NHA, 5014, inv. nr. 1540, Brief van K. Lammers (Hoofd Verwerving en Bestuurlijke Samenwerking COA) aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Haarlem, 28 juli 1998; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 11 maart 1999.

Hoofdstuk 1. Politiek, asielbeleid en asielzoekers in Nederland

1.1 Kabinetten in de periode 1989-2002

In 1989 trad het derde, en laatste, kabinet-Lubbers aan. Het CDA vormde geen coalitie meer met de VVD, zoals in de vorige twee regeringsperiodes, maar met de PvdA.⁵² De koers van krachtige bezuinigingen die sinds 1982 werd gevoerd, werd voortgezet door een nieuwe bezuinigingsronde in de sociale verzekeringen. Hierdoor kwamen de sociaaldemocraten en in het bijzonder Wim Kok, als vicepremier en oud FNV-voorzitter, onder vuur te liggen. De FNV organiseerde een protestdemonstratie tegen de bezuinigingen en de PvdA verloor twintig procent van haar leden. Zestig procent vond dat Kok zijn geloofwaardigheid had verloren.⁵³

Ondanks de partijleegloop en een verkiezingsnederlaag (24 procent van de stemmen ten opzichte van 31,9 procent in 1989) werd de PvdA in 1994 de grootste partij en Wim Kok premier, door het zwakke optreden van Lubbers in zijn laatste regeringsperiode.⁵⁴ De PvdA vormde een coalitie met D66 en de VVD, waarmee het eerste ‘Paarse Kabinet’ werd gevormd. Er brak een periode aan van een gunstige conjunctuur, waardoor er minder bezuinigingen en harde maatregelen nodig waren. Hierdoor ontstond een sociale en politieke harmonie die geen ruimte bood voor politieke tegenstellingen, omdat alle partijen hun achterban op successen wilden wijzen, en werden thema’s genegeerd (waaronder het migratievraagstuk) die voor onenigheid konden zorgen. Wél was er ontevredenheid onder het politieke midden, die het idee had dat de politiek kleurloos was geworden.⁵⁵

Onder het tweede kabinet-Kok (1998-2002) werd de politieke besluitvorming steeds verder dichtgetimmerd door de minister-president, de bewindslieden en de fractievoorzitters van de Tweede Kamer. In combinatie met het gebrek aan controle over een aantal problemen, zoals lange wachlijsten in de gezondheidszorg en gevoelens van onveiligheid in steden, ontstond hierdoor rond 2000 onvrede over de paarse regering.⁵⁶

1.2 Veranderende sentimenten en het Nederlandse asielbeleid in de jaren negentig

In de jaren vijftig en zestig was het opnemen van de relatief weinig vluchtelingen die naar Nederland kwamen nog geen probleem. Er was een gunstige economische conjunctuur, die

⁵² Friso Wielenga, *Geschiedenis van Nederland: Van de Opstand tot heden* (Amsterdam 2012) 347-350; Piet de Rooy, *Republiek van rivaliteiten. Nederland sinds 1813* (Haarlem 2002) 277; Van Eijl, *Tussenland*, 128.

⁵³ Wielenga, *Geschiedenis van Nederland*, 347-350; Van Eijl, *Tussenland*, 168.

Wielenga, *Geschiedenis van Nederland*, 350; Rooy, *Republiek van rivaliteiten*, 277; Van Eijl, *Tussenland*, 128.

⁵⁵ Wielenga, *Geschiedenis van Nederland*, 350-351.

⁵⁶ Ibidem, 351-352.

zorgde voor een vraag naar gastarbeiders.⁵⁷ En hoewel Walaardt aantoonde dat een restrictief beleid ten tijde van de Koude Oorlog wel werd nagestreefd en er al een vrees voor grote aantallen vluchtelingen bestond, werden Oost-Europeanen die het communisme ontvluchtten meestal toch toegelaten door een ideologische motivatie, al was dat op andere gronden dan als vluchteling (zie verderop over de verschillende statussen).⁵⁸ Vanaf de jaren zeventig begonnen er wereldwijd steeds meer mensen te migreren en medio jaren tachtig kwamen ook naar Nederland grote aantallen asielzoekers op eigen gelegenheid. Overal in Europa leidden de stijgende cijfers tot hevige reacties in de politiek en media,⁵⁹ waardoor het asielbeleid voortdurend onder een vergrootglas lag.⁶⁰

In Nederland is een keerpunt in de sentimenten te herkennen vanaf de komst van de Tamils in 1985.⁶¹ Zij vormden een minderheid van ongeveer twintig procent van de Sri Lankaanse bevolking en werden daar in de jaren tachtig systematisch vervolgd.⁶² In 1985 vroegen meer dan tweeduizend Tamils asiel aan in Nederland (op een totaal aantal asiolverzoeken van 5646 in dat jaar).⁶³ De groep bestond merendeels uit donkergetinte jonge mannen tussen de achttien en dertig jaar, waardoor ze voor Nederlanders niet pasten in het traditionele beeld van een vluchteling.⁶⁴ Daarnaast wisten Nederlanders weinig van Sri Lanka en de conflicten af.⁶⁵ Zo ontstond het vermoeden dat Tamils geen ‘echte’ vluchtelingen waren, maar dat ze economische motieven hadden. Zoals in de inleiding al bleek, kregen deze motieven ook de nadruk in de berichtgeving en was er weinig aandacht voor hun leed.⁶⁶

De komst van de Tamils bracht niet alleen een keerpunt teweeg in het denken over asielzoekers, maar ook in het overheidsbeleid. Er bestond in deze periode nog geen centrale opvang voor asielzoekers. Tamils kwamen vooral terecht in grote steden, zoals Amsterdam en Den Haag. De behuizing was slecht en duur, en de gemeentebesturen van Amsterdam en Den Haag meenden dat hun steden onevenredig belast werden. Dit leidde in 1985 tot de Regeling

⁵⁷ Guijen, *De asielcontroversen*, 1, 55.

⁵⁸ Walaardt, *Geruisloos inwilligen*, 87; Guijen, *De asielcontroversen*, 55.

⁵⁹ Guijen, *De asielcontroversen*, 1, 55.

⁶⁰ Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 26.

⁶¹ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 326.

⁶² Idem; Guijen, *De asielcontroversen*, 55.

⁶³ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 326; Statline, Asiolverzoeken; nationaliteiten, vanaf 1975, <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80059ned/table?ts=1695035818069> (geraadpleegd 19 september 2023).

⁶⁴ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 326; Guijen, *De asielcontroversen*, 57.

⁶⁵ Guijen, *De asielcontroversen*, 57; Walaardt, *Geruisloos inwilligen*, 249.

⁶⁶ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 326.

Verzorgd Verblijf Tamils (ook wel de ‘bed-bad-brood-voorziening’ genoemd), waardoor ze in opvanglocaties over Nederland werden verspreid.⁶⁷

Vanaf 1987 werden ook andere asielzoekers centraal opgevangen, door de invoering van de Regeling Opvang Asielzoekers (ROA).⁶⁸ Asielzoekers die niet door gemeenten konden worden opgevangen werden door deze regeling centraal opgevangen in asielzoekerscentra (AZC's). Vaak werden die centra op afgelegen plaatsen ingericht, om integratie van asielzoekers te voorkomen.⁶⁹ Al binnen een aantal jaren na de invoering raakte het ROA-systeem overbelast, door een toenemend aantal asielzoekers dat op eigen gelegenheid naar Nederland kwam en door langere procedures. Hierdoor verbleven asielzoekers ook langer in AZC's.⁷⁰ Een andere oorzaak was het probleem van de gedoogden: personen die niet konden worden toegelaten met een vluchtelingen- of humanitaire status, maar die om politieke of andere redenen niet konden worden teruggestuurd.⁷¹ Daarom werd in 1991 de gedoogdenstatus in het leven geroepen (zie verderop over de verschillende statussen).⁷²

Per 1 januari 1992 ging het Nieuwe Toelatings- en Opvang Model (NTOM) in. Hierbij werd de decentrale opvang in gemeenten afgebouwd en vervangen door het Onderzoekscentrum (OC): een centrum dat diende als voorfase van het AZC om een onderscheid te maken tussen ‘kansrijke’ en ‘kansloze’ asielaanvragen. Personen met een kansrijk verzoek werden doorgeplaatst naar een AZC.⁷³

In figuur 1 is te zien dat het aantal asielverzoeken vanaf 1992 sterk begon te stijgen. Een duidelijke oorzaak hiervan zijn de oorlogen in Joegoslavië.⁷⁴ Om te voorkomen dat te veel ex-Joegoslaven asiel zouden aanvragen en het systeem overbelast zou raken kondigde de regering de Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden (TROO) aan, onder de veronderstelling dat de ex-Joegoslaven na drie maanden weer zouden terugkeren.⁷⁵ De meeste ex-Joegoslaven werden opgevangen in Tijdelijke Opvangcentra (TOC's) in kazernes,⁷⁶ zoals de Ripperda-kazerne, omdat deze door de afschaffing van de opkomstplicht leeg waren komen te staan.⁷⁷

⁶⁷ Ibidem, 326-327; Guijen, *De asielcontroversen*, 57.

⁶⁸ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 313; Guijen, *De asielcontroversen*, 57.

⁶⁹ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 313; Marlou Schrover, ‘De opkomst van de asielzoeker’, 230.

⁷⁰ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 313; Guijen, *De asielcontroversen*, 57; Schrover, ‘De opkomst van de asielzoeker’, 230.

⁷¹ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 313; Guijen, *De asielcontroversen*, 57.

⁷² Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 313; Van Eijl, *Tussenland*, 144.

⁷³ Guijen, *De asielcontroversen*, 58.

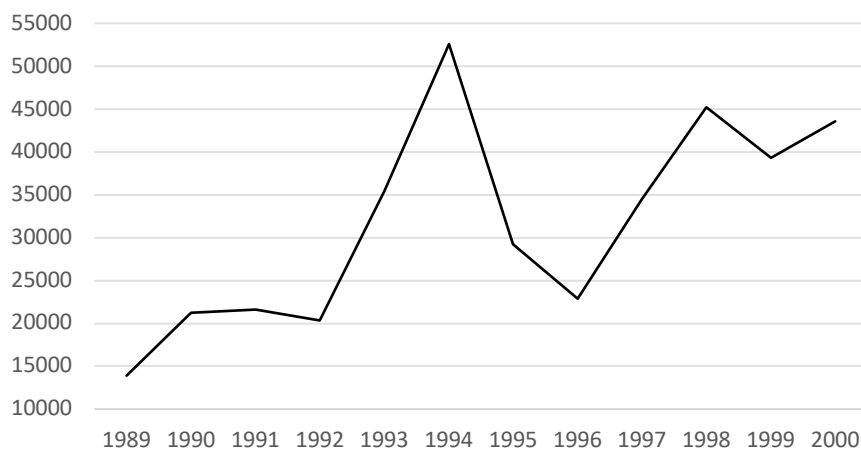
⁷⁴ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 314.

⁷⁵ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 314; Guijen, *De asielcontroversen*, 58.

⁷⁶ Schrover, ‘De opkomst van de asielzoeker’, 230; Guijen, *De asielcontroversen*, 58.

⁷⁷ Schrover, ‘De opkomst van de asielzoeker’, 230.

Figuur 1. Aantallen eerste asielverzoeken, 1989-2000

Bron: Statline.nl (aangemaakt op 20 september 2023).⁷⁸

Ook in 1993 steeg het aantal asielverzoeken, mede door veranderingen in het beleid van Duitsland, dat restrictiever werd.⁷⁹ In de zomer zorgde dit, samen met een stagnerende doorstroom, voor een tekort aan opvangplaatsen. Krantenberichten en televisiebeelden van asielzoekers, die bij Eindhoven in maïsvelden moesten slapen, zorgden voor publieke en politieke discussie.⁸⁰ Bij sommige personen leidde dit tot verontwaardiging over de behandeling van mensen, maar anderen gaf het juist het beeld dat Nederland nu echt vol was en dat de aantallen moesten worden beperkt.⁸¹ Het gebrek aan opvangplaatsen in dat jaar was ook het gevolg van onrealistische ramingen vanuit de overheid. Het ministerie van WVC (Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur) had het aantal asielzoekers geraamd op 17.000 en de Centrale Opvang Asielzoekers (COA) op 25.000. Uiteindelijk kwamen er 35.000 asielzoekers naar Nederland in 1993. Dit leidde tot discussies over aanvullende financiering en meer aandacht voor de kosten van asielopvang, en dat zorgde voor weerstand onder de bevolking.⁸²

In 1994 bereikte het aantal asielverzoeken een piek van ruim 52.000.⁸³ Hoewel er per 1 januari 1994 restrictieve wijzigingen in de Vreemdelingswet van kracht werden, die tot doel hadden de procedures te verkorten (mede door een snellere afhandeling van kansloze zaken en een beperking op Hoger Beroep) zorgde het grote aantal verzoeken wederom voor

⁷⁸ Statline, *Asielverzoeken; nationaliteiten, vanaf 1975*, <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80059ned/line?ts=1695196421150> (geraadpleegd 20 september 2023).

⁷⁹ Guijen, *De asielcontroverse*, 58.

⁸⁰ Idem; Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 29.

⁸¹ Guijen, *De asielcontroverse*, 58-59.

⁸² Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 23.

⁸³ Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker', 229; Guijen, *De asielcontroverse*, 59.

achterstanden en problemen in de opvang.⁸⁴ Verder werd na de Tweede Kamerverkiezingen van dat jaar besloten de verantwoordelijkheid voor de opvang van asielzoekers van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS, voorheen WVC) naar Justitie te verplaatsen en de Centrale Opvang Asielzoekers (COA) om te vormen tot een zelfstandig bestuursorgaan.⁸⁵ De COA ging verder onder de naam Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (het COA).⁸⁶ Door deze verandering in de wetgeving was het COA nu zelf in staat met gemeenten te onderhandelen over de vestiging van opvangcentra.⁸⁷ Naast gemeenten, verschillende ministeries, het Rode Kruis, de Vereniging Vluchtelingenwerk Nederland en burgers, waren ook de media een belangrijke samenwerkende partner van het COA, omdat de beeldvorming van asielzoekers direct het lokale draagvlak rond een opvangcentrum beïnvloedt.⁸⁸

In de zomer van 1994 deed zich het probleem van – wat werd genoemd - asieltoerisme voor. Er kwamen jongeren naar Nederland (met name uit Oost-Europa) die asiel aanvroegen met als doel tijdelijk gratis onderdak te krijgen.⁸⁹ In de media leidde dit tot meer nieuws over criminaliteit in en rond opvangcentra. Het COA beseftte dat maatregelen nodig waren, omdat deze beeldvorming over opvangcentra een negatieve uitstraling had. Door middel van operatie ‘rugzak’ identificeerde het COA deze asieltoeristen en stuurde hen naar OC Schalkhaar, waar een versnelde uitzetting werd georganiseerd.⁹⁰ Vanwege het asieltoerisme werden in het najaar Aanmeldcentra (AC's) geopend in Rijsbergen en Zevenaar (later ook op Schiphol en in Ter Apel), waar ongegronde asielverzoeken werden herkend en binnen 24 (later 48) uur werden behandeld en afgewezen.⁹¹

Terwijl meerdere politieke partijen in 1992 hadden afgesproken het thema van ‘asielzoekers’ niet in te zetten voor verkiezingen, raakte het thema in 1994 (een jaar met gemeenteraadsverkiezingen en Tweede Kamerverkiezingen) alsnog gepolitiseerd.⁹² Het debat werd grotendeels bepaald door VVD-leider Frits Bolkestein, die het beheersen van de asielinstroom in de verkiezingscampagne centraal stelde door zijn ‘zespuntenprogramma’.⁹³ Volgens oud-staatssecretaris H.J. Zeevalking (D66) had de ophef over asielzoekers vooral

⁸⁴ Guijen, *De asielcontroversie*, 59.

⁸⁵ Ibidem, 60; Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 30.

⁸⁶ Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 30.

⁸⁷ Idem.

⁸⁸ Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 30-31.

⁸⁹ Guijen, *De asielcontroversie*, 60.

⁹⁰ Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 31.

⁹¹ Schrover, ‘De opkomst van de asielzoeker’, 231; Guijen, *De asielcontroversie*, 60.

⁹² Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 36-37.

⁹³ Guijen, *De asielcontroversie*, 59.

electorale redenen en speelden politieke partijen met de verscherping van de Vreemdelingenwet in op de xenofobie onder de kiezers.⁹⁴ Critici suggereerden dat de politiek bewust lage ramingen hanteerde, om het succes van de nieuwe Vreemdelingenwet aan te tonen.⁹⁵ Door de politieke aandacht, de strengere Vreemdelingenwet en asieltoerisme, vormt 1994 het startpunt voor een steeds restrictiever beleid en was het ook voor de beeldvorming van asielzoekers een belangrijk jaar.⁹⁶ Volgens Meloen et al. benadrukte veel berichtgeving problemen binnen het asielbeleid of het falen van de overheid, of waren ze ronduit negatief over asielzoekers.⁹⁷

In 1995 daalde het aantal asielverzoeken weer.⁹⁸ De verdere restrictie van het beleid zien we in de Wet veilige derde landen en Wet veilige landen van herkomst die dat jaar van kracht werden. Hierdoor konden mensen die door een veilig land waren gereisd teruggestuurd worden en mochten mensen uit landen die als veilig werden beschouwd geen asiel meer aanvragen.⁹⁹

In 1996 daalde het aantal verzoeken onder de 23.000. Wel namen spanningen in centra toe doordat steeds meer mensen er onbedoeld lang verbleven. Door de onzekerheid en het verblijf in een centrum dat bedoeld was voor kort verblijf, deden zich vaker incidenten voor die zelfs leidden tot hospitalisatie.¹⁰⁰ Tevens werd dat jaar de ROA afgeschaft. Hierdoor werden asielzoekers uitsluitend de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid en werden ze enkel nog centraal gehuisvest. De gemeente droeg de verantwoordelijkheid voor personen die na de asielprocedure een status hadden gekregen.¹⁰¹ Ook werd er dat jaar een Verwijdercentrum geopend in Ter Apel, maar doordat na een jaar bleek dat maar een klein aantal asielzoekers daadwerkelijk werd uitgezet, werd het in 1999 weer gesloten.¹⁰²

In 1997 en 1998 was een tweede piek in het aantal asielaanvragen door een stijging van aanvragen uit Joegoslavië en Somalië. Mede hierdoor kwam er nog meer aandacht voor het terugkeer- en verwijderingsbeleid en werden asielzoekers uit landen als Iran en Somalië vaker teruggestuurd. De wanhoop die dit teweegbracht onder asielzoekers leidde tot hevige protesten. Er vonden honger- en dorststakingen plaats en asielzoekers probeerden zichzelf van het leven te beroven.¹⁰³ In het najaar van 1998 was er opnieuw een tekort aan opvangplaatsen, waardoor

⁹⁴ Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 36-37.

⁹⁵ Guijen, *De asielcontroversie*, 59.

⁹⁶ Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 37-38.

⁹⁷ Ibidem, 38.

⁹⁸ Guijen, *De asielcontroversie*, 60.

⁹⁹ Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker', 233; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 315.

¹⁰⁰ Guijen, *De asielcontroversie*, 61.

¹⁰¹ Ibidem, 60.

¹⁰² Ibidem, 61.

¹⁰³ Idem.

werd uitgeweken naar een tentenkamp in Ermelo.¹⁰⁴ De beelden van lekkende tenten leidden tot hevig debat.¹⁰⁵ Ter ontlasting werd besloten geen onderdak te verlenen aan asielzoekers die eerder in een ander Europees land asiel hadden moeten aanvragen (Dublin-claimanten) of die voor een tweede keer asiel aanvroegen. In kranten werd gesuggereerd dat het kabinet bewust lage ramingen had gehanteerd met het oog op de verkiezingen, net als bij de verkiezingen in 1994.¹⁰⁶

Na de verkiezingen van 1998 kwam een regeerakkoord tot stand, waarin besluiten werden genomen die we terugzien in de Vreemdelingenwet 2000. Hierin werd meer aandacht besteed aan de kwaliteit van beslissingen in de eerste fase van de asielprocedure, verkorting van de procedure, het tegengaan van doorprocederen en bevorderen van terugkeer.¹⁰⁷ De tendens van de gehele periode is terug te zien in deze keuzes: het streven naar het beheersen van migratie en verlagen van het aantal asielverzoeken door een steeds restrictiever beleid. Hiermee werd de vreemdelingenwet steeds meer een asielwet.¹⁰⁸

1.3 De herkomst van asielzoekers

Het aantal asielaanvragen uit de belangrijke herkomstlanden is in tabel 1 uiteengezet.

Tabel 1. Aantallen asielverzoeken en de belangrijkste herkomstlanden, 1989-2000

Herkomst	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Totaal	13900	21210	21615	20345	35400	52575	29260	22855	34445	45215	39305	43560
<i>Voormalig Joegoslavië</i>	505	580	2735	6435	15125	22075	10375	2960	5760	12100	6250	7285
<i>Afghanistan</i>	265	570	295	350	1505	2525	1910	3020	5920	7120	4400	5030
<i>Irak</i>	360	440	685	770	3230	2860	2430	4380	9640	8300	3705	2745
<i>Iran</i>	715	1725	1725	1300	2610	6075	2700	1520	1255	1680	1525	2530
<i>Somalië</i>	2380	1690	1710	4245	4330	5395	3975	1460	1280	2775	2730	2095
<i>Sri Lanka</i>	885	3010	1820	1035	1900	1810	1315	1485	1495	1050	855	970

Bron: Statline.nl (aangemaakt op 18 september 2023).¹⁰⁹

1.3.1 Joegoslaven

De grootste groep werd gevormd door de voormalig Joegoslaven, die het land ontvluchtten nadat de staat uiteen was gevallen door etnische en nationalistische spanningen en er oorlog

¹⁰⁴ Ibidem, 62; Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker', 233.

¹⁰⁵ Guijen, *De asielcontroversie*, 62; Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker', 233.

¹⁰⁶ Guijen, *De asielcontroversie*, 59, 62.

¹⁰⁷ Ibidem, 63; Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker', 234; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 316.

¹⁰⁸ Van Eijl, *Tussenland*, 129.

¹⁰⁹ Statline, Asielverzoeken; nationaliteiten, vanaf 1975, <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80059ned/table?ts=1695035818069> (geraadpleegd 18 september 2023).

uitbrak.¹¹⁰ De onafhankelijkheidsverklaringen van Kroatië en Slovenië, en de oorlogen in Kroatië, Bosnië-Herzegovina en Kosovo met etnische zuiveringscampagnes van de Serviërs leidden ertoe dat ongeveer zes miljoen mensen werden verdreven.¹¹¹

Bij deze groep was de Nederlandse overheid meer bereid te helpen dan bij andere vluchtelingen, omdat duidelijker was wie de slachtoffers waren en omdat Nederland schuldgevoelens had over de gefaalde poging om te helpen bij de Bosnische moslim-enclave Srebrenica.¹¹² Ook waren Joegoslaven niet onbekend bij de Nederlanders, omdat er door de werving van gastarbeiders in de jaren zeventig reeds twintigduizend Joegoslaven in Nederland verbleven en omdat Joegoslavië een populaire vakantiebestemming was.¹¹³

Tussen 1991 en 1999 heeft Nederland ongeveer zeventigduizend ex-Joegoslaven opgevangen, waarvan zeker 25.000 uit Bosnië ten tijde van de Bosnische oorlog (1992-1995), 25.000 uit Servië en Montenegro tussen 1993 en 1997 en tienduizend Kosovo-Albanezen in 1998 en 1999.¹¹⁴ Twee keer kwamen groepen op uitnodiging van de Nederlandse regering: ongeveer drieduizend Bosniërs in 1992 en vierduizend Kosovo-Albanezen in 1999.¹¹⁵

Voor ex-Joegoslaven werd de Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden ontwikkeld met een speciale ontheemdenstatus om hen buiten de asielprocedure te houden, omdat verwacht werd dat hun opvang van tijdelijke aard zou zijn.¹¹⁶ Ook zou hierdoor het al overbelaste asielsysteem niet nog zwaarder belast worden.¹¹⁷ Omdat de oorlog langer bleek te duren dan verwacht, werden hun asielverzoeken in 1993 alsnog in behandeling genomen.¹¹⁸ De meeste Bosniërs kregen een A-status of een Voorwaardelijke Vergunning Tot Verblijf.¹¹⁹ Asielzoekers uit andere delen van ex-Joegoslavië kregen na 1993 geen ontheemdenstatus meer en hun asielverzoeken werden vaker afgewezen.¹²⁰ Na het akkoord van Dayton in 1995 en het wederkeren van de rust in Bosnië, kregen ook nieuwe Bosniërs in Nederland geen status meer en richtte het asielbeleid ten aanzien van Joegoslaven zich steeds meer op terugkeer.¹²¹ In

¹¹⁰ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 330.

¹¹¹ Idem; Marlou Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker', 227.

¹¹² Walaardt, *Geruisloos inwilligen*, 251.

¹¹³ Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker', 222-223; Hessels, *Etnische groepen uit Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Macedonië, Servië & Montenegro en Slovenië in Nederland*, 3, 23-24.

¹¹⁴ Böcker en Havinga, 'Een eeuw opvang van Europese oorlogsvluchtelingen in Nederland', 11; Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker', 227.

¹¹⁵ Böcker en Havinga, 'Een eeuw opvang van Europese oorlogsvluchtelingen in Nederland', 11.

¹¹⁶ Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker', 230.

¹¹⁷ Idem.

¹¹⁸ Böcker en Havinga, 'Een eeuw opvang van Europese oorlogsvluchtelingen in Nederland', 11-12; Schrover, 'De opkomst van de asielzoeker', 231.

¹¹⁹ Böcker en Havinga, 'Een eeuw opvang van Europese oorlogsvluchtelingen in Nederland', 12; Walaardt, *Geruisloos inwilligen*, 251; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 331.

¹²⁰ Walaardt, *Geruisloos inwilligen*, 251.

¹²¹ Idem.

werkelijkheid keerden alleen Kosovo-Albanezen massaal terug na het einde van de oorlog in hun land.¹²²

Aan het eind van de jaren negentig ontstond een negatievere beeldvorming ten aanzien van Joegoslaven, doordat uit een veiligheidsrapport van het Ministerie van Binnenlandse Zaken bleek dat criminaliteit onder Joegoslavische jongeren veel voor kwam.¹²³ Echter hadden deze criminelen geen banden met de hierboven beschreven vluchtelingen. Een deel van deze zogenoemde ‘Joegomaffia’ woonde niet in Nederland en had ook geen banden met de Joegoslaven die hier woonden, of het waren asielzoekers in AZC’s die vermogensdelicten pleegden – zoals diefstal van strippenkaarten voor de bus - vanwege een gebrek aan inkomen, frustraties om de beperkte mogelijkheden in de Nederlandse samenleving of door vroegere ervaringen met oorlogsgeweld.¹²⁴

1.3.2 Andere asielzoekers

Van de andere meest voorkomende herkomstlanden zien we dat Afghanen in de jaren negentig hun land ontvluchtten wegens het nieuwe islamitische regime van de Taliban.¹²⁵ Irakezen vluchtten om verschillende redenen naar Nederland. Velen waren deel van onderdrukte groepen, zoals christenen, Koerden, sjiieten of politieke tegenstanders van de soennitische Ba’ath partij.¹²⁶ De komst van Iraniërs was het gevolg van de islamitische revolutie in 1979 toen Ayatollah Khomeiny de macht overnam en er een islamitisch regime tot stand kwam. Mensen ontvluchtten het land omdat het regime politieke tegenstanders hard aanpakte en de positie van vrouwen en homoseksuelen sterk verslechterde.¹²⁷ En tot slot kwamen Somaliërs naar Nederland door de chaotische situatie in hun land, dat geteisterd werd door een burgeroorlog.¹²⁸ Ook van hen kwam een groep op uitnodiging naar Nederland: in het begin van de jaren negentig werd een groep van enkele honderden Somaliërs uit een vluchtelingenkamp in Kenia uitgenodigd.¹²⁹

¹²² Idem.

¹²³ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 331.

¹²⁴ Ibidem, 331, 337.

¹²⁵ Walaardt, *Geruisloos inwilligen*, 251.

¹²⁶ Idem.

¹²⁷ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 333; Schrover, ‘De opkomst van de asielzoeker’, 237.

¹²⁸ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 336.

¹²⁹ Idem; Walaardt, *Geruisloos inwilligen*, 251.

1.4 De verschillende statussen

Er bestonden in deze periode meerdere statussen die asielzoekers het recht tot verblijf gaven en daarmee tot ‘statushouder’ maakten. De A-status (‘vluchtelingenstatus’) werd gegeven aan hen die vluchteling waren volgens de definitie van het Vluchtelingenverdrag van 1951. Deze mensen vluchtten uit angst voor persoonlijke vervolging wegens ras, nationaliteit, godsdienst, politieke overtuiging of omdat ze hoorden tot een bepaalde sociale groep.¹³⁰

Tot 1988 bestond er een B-status voor mensen die vanwege de politieke situatie in hun land van herkomst niet konden terugkeren, maar door een lastig juridisch onderscheid tussen de A- en B-status en om de asielprocedure te verkorten, is deze afgeschaft.¹³¹

Verder werd vanaf 1987 de C-status verleend om redenen van humanitaire aard. Deze asielzoekers hadden geen vrees voor persoonlijke vervolging, maar konden niet teruggezonden worden vanwege de algemene situatie in hun land, zoals door een burgeroorlog.¹³²

Ten slotte werd in 1991 de gedoogdenregeling ontwikkeld voor personen die Justitie niet wilde erkennen als vluchtelingen en die niet om humanitaire redenen konden worden opgevangen, maar die om beleidsmatige redenen niet uit te zetten waren.¹³³ Met deze tijdelijke beschermingsstatus kreeg het individu recht op een geleidelijke toegang tot de Nederlandse samenleving over een periode van drie jaar.¹³⁴ In 1994 werden de gedoogdenstatus en de TROO (onthemdenstatus) vervangen door de Voorwaardelijke Vergunning Tot Verblijf (VVTV).¹³⁵ Net zoals bij de gedoogdenstatus was hieraan een gefaseerd integratiemodel gekoppeld. Na twee jaar mocht de statushouder werken en na drie jaar werd de status niet meer verlengd. Als terugkeer naar het land van herkomst dan nog niet mogelijk was, werd deze omgezet in een onvoorwaardelijke VTV-status.¹³⁶

¹³⁰ Walaardt, *Geruisloos inwilligen*, 253; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 312.

¹³¹ Walaardt, *Geruisloos inwilligen*, 253; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 312.

¹³² Walaardt, *Geruisloos inwilligen*, 254.

¹³³ Idem; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 313.

¹³⁴ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 313.

¹³⁵ Ibidem, 314; Schrover, ‘De opkomst van de asielzoeker’, 232; Van Eijl, *Tussenland*, 144.

¹³⁶ Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 314; Schrover, ‘De opkomst van de asielzoeker’, 232.

Hoofdstuk 2. Een rustige start in TOC Haarlem

2.1 Haarlem in de jaren negentig

Haarlem is een middelgrote stad in de Randstad en de provinciehoofdstad van Noord-Holland. De gelijknamige gemeente wordt gevormd door Haarlem en het westelijke gedeelte van het dorp Spaarnwoude.¹³⁷ Aan het begin van mijn onderzoeksperiode was Elizabeth Schmitz (PvdA) burgemeester van Haarlem. In augustus 1994 besloot zij om het Haarlemse stadhuis te verruilen voor het Haagse Binnenhof en werd zij staatssecretaris van Justitie (verantwoordelijk voor de Vreemdelingenwet).¹³⁸ Jaap Pop nam vanaf december haar functie als burgemeester over. Ook hij was lid van de PvdA.¹³⁹ Als we kijken naar de uitslagen van de gemeenteraadsverkiezingen (tabel 2), zien we dat dit ook de grootste partij was in de gemeente.¹⁴⁰

Tabel 2. Uitslagen gemeenteraadsverkiezingen en zetelverdeling gemeente Haarlem 1990-1998

	1990		1994		1998	
Partij	Stemmen (%)	Zetels	Stemmen (%)	Zetels	Stemmen (%)	Zetels
PvdA	28,4	11	21,44	9	25,08	11
CDA	23,68	9	16,47	6	13,07	5
D66	19,46	8	17	7	7,71	3
VVD	14,94	6	16,98	7	20,6	9
Groen Links	10,49	4	15,78	6	12,5	5

Bronnen: nlverkiezingen.com en verkiezingsuitslagen.nl.¹⁴¹

¹³⁷ Allecijfers.nl, Statistieken gemeente Haarlem, <https://allecijfers.nl/gemeente/haarlem/#:~:text=Het%20aantal%20inwoners%20in%20de,januari%20in%20het%20bevolkingsregister%20vastgelegd> (geraadpleegd 13 november 2023); Google maps, Spaarnwoude, <https://maps.app.goo.gl/1Hc9dvFm959BWkPv8> (geraadpleegd 13 november 2023).

¹³⁸ 'Schmitz stapt in het kabinet', *HD* (19 augustus 1994).

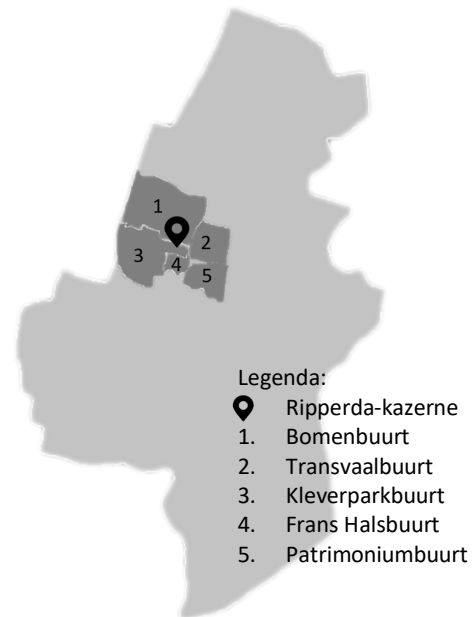
¹³⁹ John Schoorl en Allard Besse, 'Pop Haarlems burgemeester', *HD* (10 december 1994).

¹⁴⁰ Verkiezingsuitslagen.nl, Gemeenteraad 21 maart 1990, <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR19900321/630046> (geraadpleegd 12 november 2023); Verkiezingsuitslagen.nl, Gemeenteraad 2 maart 1994, <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR19940302/630047> (geraadpleegd 12 november 2023); Verkiezingsuitslagen.nl, Gemeenteraad 4 maart 1998, <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR19980304> (geraadpleegd 12 november 2023).

¹⁴¹ Verkiezingsuitslagen.nl, Gemeenteraad 21 maart 1990, <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR19900321/630046> (geraadpleegd 12 november 2023); Verkiezingsuitslagen.nl, Gemeenteraad 2 maart 1994, <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR19940302/630047> (geraadpleegd 12 november 2023); Verkiezingsuitslagen.nl, Gemeenteraad 4 maart 1998, <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR19980304> (geraadpleegd 12 november 2023); nlverkiezingen.com, Zetelverdeling gemeenteraden 1946-nu, https://www.nlverkiezingen.com/ZV_NH.html (geraadpleegd 12 november 2023).

De belangrijkste wethouder in relatie tot het opvangcentrum in Haarlem was de wethouder Welzijn. Aan het begin van de onderzoeksperiode was dat de heer G. Roseboom (CDA), maar vanaf 1994 werd hij opgevolgd door mevrouw B. van Viegen (PvdA).¹⁴²

In de jaren negentig telde de gemeente Haarlem ongeveer tussen de 147.400 en 149.500 inwoners, negen wijken (in 1995) en veertig buurten.¹⁴³ Van deze buurten lagen de Transvaalbuurt, de Patrimoniumbuurt, de Frans Halsbuurt, de Kleverparkbuurt en de Bomenbuurt om het opvangcentrum in de Ripperda-kazerne heen. Daarom had de directie regelmatig overleg met hun wijkraden.¹⁴⁴

Figuur 2. De gemeente Haarlem met de Ripperda-kazerne en omliggende buurten

2.2 De Ripperda en haar bewoners in 1992 en 1993

De Ripperda-kazerne werd bijna 140 jaar geleden geopend als een legerplaats voor de cavalerie. Later werden er voornamelijk technische eenheden gelegerd en vanaf 1979 werd de militaire koksschool de voornaamste gebruiker.¹⁴⁵ In augustus 1992 werd de roep vanuit de Tweede Kamer om meer Joegoslavische vluchtelingen op te nemen steeds sterker.¹⁴⁶ In het *Haarlems Dagblad* verschenen in 1992 dagelijks berichten over de tragedies die zich afspeelden in het voormalig Joegoslavië. Dat zal voor andere media niet anders zijn geweest. Zeker omdat we weten dat het *HD* internationaal nieuws deelde met andere bladen.¹⁴⁷ Daarop besloot het ministerie van Defensie, naast de drie kazernes die het al eerder had afgestaan, nog vijftien

¹⁴² 'Haarlem is al eeuwen een gastvrije stad', *HD* (3 september 1993); Allard Besse en Pauline van der Mije, 'Wijkraden zijn tegen uitbreiding Ripperda', *HD* (28 september 1994).

¹⁴³ Allecijfers.nl, Statistiek gemeente Haarlem,

<https://allecijfers.nl/gemeente/haarlem/#:~:text=Het%20aantal%20inwoners%20in%20de,januari%20in%20het%20bevolkingsregister%20vastgelegd> (geraadpleegd 13 november 2023); cbs.nl, kerncijfers wijken en buurten 1995, te downloaden van <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2003/52/kerncijfers-wijken-en-buurten-1995-2003> (geraadpleegd 13 november 2023).

¹⁴⁴ 'Wijkraden praten over ontheemden', *HD* (5 september 1992); NHA, 5014, inv. nr. 1537, Werkplan OC Haarlem, 1996.

¹⁴⁵ Piet Arp, 'Drukke dag op Ripperdakazerne', *HD* (16 juni 1992).

¹⁴⁶ GPD-Rtr-AFP-ANP, 'Nederland opent grenzen voor Bosniërs', *HD* (11 augustus 1992); GPD, 'D'Ancona wil meer Bosniërs opnemen', *HD* (12 augustus 1992).

¹⁴⁷ NHA, *HD* (januari tot en met december 1992); Maurice Wilbrink, 'Eén vluchtelingendrama tegelijk', *HD* (17 augustus 1992); Actorenregister.nationaalarchief.nl, Hollandse Dagblad Combinatie (HDC) BV te Haarlem: ca.1900, <https://actorenregister.nationaalarchief.nl/actor-organisatie/hollandse-dagblad-combinatie-hdc-bv-te-haarlem> (geraadpleegd 12 november 2023).

kazernes af te staan aan het ministerie van WVC, voor de opvang van ontheemden.¹⁴⁸ Hieronder bevond zich ook de Ripperda-kazerne.¹⁴⁹ Het zou een Tijdelijk Opvang Centrum (TOC) worden, bedoeld voor ontheemde Joegoslaven, in een gebied omringd door woonwijken.¹⁵⁰

Enige tijd na dit besluit was het onduidelijk wanneer de vluchtelingen precies zouden komen, hoeveel er gehuisvest zouden worden en wanneer de koksschool precies zou vertrekken.¹⁵¹ Tot die tijd was de gemeente druk bezig met het organiseren van informatiebijeenkomsten voor buurtbewoners uit de wijken Frans Hals, Transvaal/Patrimoniumbuurt en de Kleverparkbuurt (de Bomenbuurt werd hierbij vergeten, maar werd later wel betrokken bij sporadische overleggen tussen de directie en de wijkraden), het informeren van zorginstellingen (artsen, ziekenhuizen, GGD en ziekenfonds), het opzetten van scholing voor leerplichtige vluchtelingen en het vormen van een gemeentelijke overlegstructuur voor een overleg met de directie en politie (eens per zes weken).¹⁵² De Interim Stichting Opvang Asielzoekers (ISOA, verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken op het centrum), Vluchtelingenwerk Haarlem, het plaatselijke Rode Kruis en de Raad van Kerken waren in de tussentijd op zoek naar personeel en vrijwilligers.¹⁵³

Op 10 december 1992 arriveerden de eerste vijftig ontheemden, en al binnen enkele weken waren er vijfhonderd aanwezig.¹⁵⁴ De

Twee Bosnische broers worden herenigd bij de Ripperda-kazerne. De linker man durft over zijn ervaringen in een gevangenkamp niet te vertellen, omdat zijn vrouw en kinderen nog worden vastgehouden in Bosnië. Bron: Ron Pichel, United Photos de Boer, in: Piet Arp, 'Emotioneel weerzien in de Ripperda-kazerne', *HD* (9 januari 1993).

¹⁴⁸ 'Opvang Joegoslaven in kazernes en tenten', *HD* (17 juli 1992); Piet Arp, 'Ripperda-kazerne nog tot december nodig voor koks', *HD* (11 augustus 1992); GPD, 'Nog 15 kazernes voor ontheemden', *HD* (18 augustus 1992); Piet Arp, 'Vluchtelingen in de Ripperdakazerne', *HD* (25 augustus 1992).

¹⁴⁹ GPD, 'Nog 15 kazernes voor ontheemden', *HD* (18 augustus 1992).

¹⁵⁰ 'Ripperda wacht op ontheemden', *HD* (12 oktober 1992).

¹⁵¹ 'Haarlem werkt aan opvang Bosniërs', *HD* (26 augustus 1992); Maria Sitniakowsky, 'Joegoslaven wellicht eerder naar Haarlem', *HD* (3 september 1992); 'Wel crashplan voor snel verlaten van Ripperda', *HD* (8 september 1992); Piet Arp, 'Ripperda mogelijk voor november nodig', *HD* (9 september 1992).

¹⁵² 'Wijkraden praten over ontheemden', *HD* (5 september 1992); Piet Arp, 'Regelmatig overleg voor opvang vluchtelingen in Ripperda', *HD* (9 september 1992); 'Ripperda wacht op ontheemden', *HD* (12 oktober 1992); 'Veel begrip voor gebruik kazerne', *HD* (14 oktober 1992); 'Onderwijs ontheemden in Ripperdakazerne', *HD* (15 oktober 1992); 'Klaar voor ontheemden', *HD* (31 oktober 1992).

¹⁵³ 'Ripperdakazerne wordt over veertien dagen ontruimd', *HD* (10 november 1992).

¹⁵⁴ Piet Arp en Christien Beljon, 'Ontheemden nog wat onwennig in Haarlem', *HD* (11 december 1992); 'Nieuwe lichting', *HD* (18 december 1992); 'Al ruim vierhonderd ontheemden in kazerne', *HD* (24 december 1992); 'Laatste groep ontheemden naar Haarlem', *HD* (6 januari 1993).

kazerne kreeg mevrouw A. Smits als eerste directeur en had een eetzaal, filmzaal en sportzaal.¹⁵⁵ De ontheemden sliepen in zaaltjes voor acht personen en gezinnen kregen aparte kamers.¹⁵⁶ Verder waren er onder andere een crèche, winkels voor kleding en huisraad, sport- en recreatieve clubs en Nederlandse taallessen. Een deel van deze recreatie werd begonnen door vrijwilligers, maar na verloop van tijd werd het overgenomen door ontheemden.¹⁵⁷ Daarnaast werd aan het einde van maart 1993 voor basisschoolkinderen een speciale Bosnische school geopend op het terrein: de Noorder Vredesschool.¹⁵⁸ Middelbare schoolleerlingen gingen naar de scholengemeenschap in de buurt.¹⁵⁹

De bewoners van het TOC werden oorspronkelijk opgevangen met een ontheemdenstatus,¹⁶⁰ maar toen duidelijk werd dat ze langer in Nederland zouden blijven dan verwacht, konden zij een verblijfsvergunning aanvragen.¹⁶¹ Op 2 juli 1993 kreeg ongeveer 90 procent van de bewoners aan A-status. Een enkeling kreeg een C-status.¹⁶²

In de zomer van 1993 dreigde het landelijk opvangmodel voor asielzoekers in elkaar te storten door een zeer groot aantal nieuwe asielzoekers en een verstopping in de uitstroom.¹⁶³ Daarom was het ministerie van WVC dringend op zoek naar nieuwe opvangplaatsen. Medio augustus stelden zij schriftelijk de vraag aan de gemeente Haarlem of zij in beginsel bereid zou zijn om een bestuursovereenkomst af te sluiten voor een voortgezet gebruik van de Ripperdakazerne voor de opvang van asielzoekers.¹⁶⁴ In september liet het college aan WVC weten bereid te zijn om hierover te onderhandelen, omdat de gemeente al langer plannen had voor de bouw van nieuwe woningen, verpleeghuis Overspaarne en een tijdelijke noodwinkel van Albert Heijn (omdat het filiaal aan het Soendaplein wilde verbouwen) op het terrein en ze niet wilde

¹⁵⁵ Pauline van der Mije, 'De ontheemden kunnen er zó in', *HD* (28 november 1992).

¹⁵⁶ *Idem*.

¹⁵⁷ *Idem*; 'Vrijwilligers in januari aan de slag in Ripperda-kazerne', *HD* (29 december 1992).

¹⁵⁸ Vanwege angst onder de overwegend Bosnische bewoners voor Servische spionnen, die achtergebleven familieleden konden verraden, werd besloten alleen Bosniërs te huisvesten in de Ripperda-kazerne; 'Moslims bezorgd over Serviërs in Ripperda', *HD* (7 januari 1993); 'Bosnische school feestelijk geopend', *HD* (27 maart 1993).

¹⁵⁹ Pauline van der Mije, 'De ontheemden kunnen er zó in', *HD* (28 november 1992).

¹⁶⁰ NHA, 5014, inv. nr. 1498, Circulaire over de TROO van de Staatssecretaris van Justitie aan de hoofden van de plaatselijke politie, de staf van de Koninklijke Marechaussee, de Procureurs-Generaal en de districts bureaus van de Rijkspolitie, 20 juli 1992.

¹⁶¹ John Schoorl, 'Bosniërs mogen ook werken', *HD* (25 maart 1993); Pauline van der Mije, 'Volgende maand duidelijkheid over Bosniërs Ripperdakazerne', *HD* (26 mei 1993); Pauline van der Mije, 'Pas begin juli duidelijkheid voor Bosniërs', *HD* (10 juni 1993).

¹⁶² NHA, 5014, inv. nr. 1531, Overleg Bestuurlijk Platform en de directie TOC Haarlem, 10 juni 1993; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Overleg Bestuurlijk Platform en de directie TOC Haarlem, 7 juli 1993.

¹⁶³ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Notulen bestuurlijk overleg gemeente Haarlem en TOC Haarlem, 21 oktober 1993.

¹⁶⁴ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Informatie voor overleg met WVC/VROM op 21 oktober 1993 van Josje Mans en Gerrit Spijker (sector WSG) aan de burgemeester, de wethouder FSM en mevrouw Houtman, 15 oktober 1993.

dat de opvang van asielzoekers deze plannen in de weg zou komen te staan.¹⁶⁵ Daarnaast nam ze ook graag de omwonenden mee in het besluitvormingsproces en wilde ze hun ideeën weten over de taakstelling en de vorm van het centrum (OC of AZC) om maatschappelijk draagvlak te creëren.¹⁶⁶ Uiteindelijk werd besloten op het terrein een Onderzoeks- en Opvangcentrum (OC) te vestigen. WVC was voornemens de bestuursovereenkomst in te laten gaan per 1 januari 1994 en te laten lopen tot uiterlijk 31 december 1996.¹⁶⁷ In werkelijkheid duurde het nog enkele maanden voordat de onderhandelingen tussen de gemeente en WVC rond waren en beiden de bestuursovereenkomst hadden ondertekend.¹⁶⁸

WVC besloot eind oktober dat de Bosniërs binnen drie weken de Ripperda-kazerne moesten verlaten.¹⁶⁹ Dit leidde tot een grote schok onder zowel de Bosnische bewoners, als omwonenden, vrijwilligers, het Haarlemse college en de gemeenteraad,¹⁷⁰ zeker omdat er in oktober net een intensief educatieproject voor Bosniërs was gestart met het Regionaal Bestuur voor de Arbeidsvoorziening, uitzendbureau Start en de gemeente om de kazernebewoners aan een baan en woning te helpen.¹⁷¹ Door protest vanuit de gemeenteraad en het college tegen het ‘paniekvoetbal’ van WVC, werd het besluit teruggedraaid.¹⁷² De Bosniërs mochten voor onbepaalde tijd in de kazerne blijven.¹⁷³ In plaats van een ontruiming zouden asielzoekers in het nieuwe jaar langzaam de plaatsen innemen van Bosniërs die vrijwillig zouden vertrekken, wanneer ze een huis hadden gevonden.¹⁷⁴

2.3 Het tuinproject ‘Ripperda’

In deze eerste periode was er sprake van één probleem waarbij het *Haarlems Dagblad* aandacht vroeg aan de TOC-directie: het tuinproject ‘Ripperda’. Dit is een project dat liep van eind maart

¹⁶⁵ Idem; Janette Luichies, ‘Voorwaarden aan opvang asielzoekers’, *HD* (27 oktober 1993); John Schoorl, ‘Albert Heijn breidt fors uit in Zuid-Kennemerland’, *HD* (1 april 1992).

¹⁶⁶ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Informatie voor het overleg met WVC/VROM op 21 oktober 1993 van Josje Mans en Gerrit Spijker aan de burgemeester, de wethouder FSM en mevrouw Houtman, 15 oktober 1993.

¹⁶⁷ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Bestuursovereenkomst OC Haarlem en het Ministerie van WVC (nog niet ondertekend).

¹⁶⁸ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Brief van de Burgemeester en Wethouders van Haarlem aan de Minister van WVC, 13 april 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Brief van de Minister van WVC aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Haarlem, 3 mei 1994.

¹⁶⁹ Pauline van der Mije, ‘Bosniërs niet snel weg uit Ripperda’, *HD* (2 november 1993).

¹⁷⁰ Pauline van der Mije, ‘Bosniërs geschokt over snel vertrek’, *HD* (28 oktober 1993); Pauline van der Mije, ‘Raadsleden: stokje steken voor verhuizing Bosniërs’, *HD* (29 oktober 1993).

¹⁷¹ Pauline van der Mije, ‘Bosnische vluchtelingen krijgen hulp bij zoeken naar werk’, *HD* (18 augustus 1993); Pauline van der Mije, ‘Scholing en werk voor Bosnische vluchtelingen’, *HD* (8 oktober 1993); Pauline van der Mije, ‘Ons werk geeft anderen hoop’, *HD* (9 oktober 1993).

¹⁷² Pauline van der Mije, ‘Bosniërs niet snel weg uit Ripperda’, *HD* (2 november 1993); Pauline van der Mije, ‘Fouten bij besluit over Bosniërs’, *HD* (2 november 1993).

¹⁷³ Pauline van der Mije, ‘Bosniërs niet snel weg uit Ripperda’, *HD* (2 november 1993).

¹⁷⁴ Idem.

tot en mei 1993 waarbij op het Ripperda-terrein een moestuin werd aangelegd op de oude stormbaan. Het doel was om de bewoners bij 'huis' actief bezig te laten zijn met iets dat ze in het land van herkomst ook hadden gedaan (tuinieren) en dat het verwerkingsproces kon bevorderen. Daarnaast werden er terrassen gebouwd zodat mensen buiten konden zitten. Daarmee werd tegemoetgekomen aan de behoefte aan privacy, die binnen in de kazerne niet kon worden gerealiseerd. Iedere dag was de tuin open van tien tot elf uur in de ochtend en van acht tot negen uur in de avond.¹⁷⁵

Voor de realisatie van het project stelde de gemeente Haarlem een fonds beschikbaar van 3000 gulden. Verder waren er meerdere ondernemers die benodigdheden voor de moestuin wilden doneren of tegen een gereduceerde prijs wilden verkopen. Zo werden zes wagens aan compost, zaadrestanten van tuinders, houtrestanten, ramen (voor de kas), en meststoffen gedoneerd. Gereedschap en extra zaad werden tegen gereduceerde prijs aangeschaft. Ook de tafels, stoelen en parasols waren voor een deel gratis verkregen via een leverancier van tuinmeubelen en via frisdrankleveranciers. De overige tafels en stoelen waren voor een verlaagde prijs gekocht. Tot slot bood een tuinarchitecte advies aan om het terrein leefbaarder te maken. De vrijwilligers van het project waren verheugd om te zien dat Nederlandse ondernemers zo bereid waren om een dergelijk project voor ontheemden te steunen.¹⁷⁶ Ze waren er alleen iets te snel vanuit gegaan dat de buurtbewoners dat ook zouden doen.

Op 6 mei verschenen er twee artikelen in het *HD*: 'Bezwaren tegen moestuin voor Bosniërs' op de voorpagina en het langere artikel 'Omwonenden tegen moestuin Bosniërs' in dezelfde krant.¹⁷⁷ Hieruit wordt duidelijk dat de omwonenden de Bosniërs van harte een moestuin gunden, maar niet op die plek. Een deel was bang voor 'pottekijkers', diefstal en verlies van vrijheid omdat de moestuin enkel van hun achtertuinen gescheiden werd door een muur. Andere bewoners meenden dat er naast de stormbaan een smeerkuil had gezeten, waardoor het onverantwoord was om daar een tuin aan te leggen.

Uit het evaluatieverslag van het project wordt duidelijk dat de TOC-directie geen duidelijk beleid had voor dit of dergelijke projecten en de betrokkenheid van omwonenden hierbij. De vrijwilliger die het verslag heeft geschreven gaf aan dat er vanuit de directie een gebrek aan belangstelling en warmte was voor het project. Ook waren ze door drukte vaak onbereikbaar. Verder meende de directie ten onrechte dat de stormbaan moest kunnen worden

¹⁷⁵ NHA, 5014, inv. nr. 1524, Verslag van het tuinproject 'Ripperda'.

¹⁷⁶ *Idem*.

¹⁷⁷ Allard Besse, 'Bezwaren tegen moestuin voor Bosniërs', *HD* (6 mei 1993); Allard Besse, 'Omwonenden tegen moestuin Bosniërs', *HD* (6 mei 1993).

gebruikt door de politie Haarlem, waardoor vrijwilligers niet de hele baan ter beschikking kregen. Om deze redenen hadden de vrijwilligers het heft in eigen handen genomen zodra dit mogelijk was. Echter hadden zij geen contact opgenomen met de omwonenden voordat de tuin werd aangelegd. Wel deden zij regelmatig verslag bij de directie.¹⁷⁸ Uit de bovenstaande gegevens blijkt een gebrek aan interesse of tijd bij de directie om dicht bij het project betrokken te zijn. Er lijkt hier sprake te zijn geweest van een onzeker beleid.

Als we kijken naar het gebruik van frames, zien we dat we het humanitaire frame het meest dominant aanwezig is bij de twee artikelen. In beide artikelen werd gewezen op de vrees van verschillende bewoners en de nadelige consequenties die de moestuin voor hen (volgens henzelf) kon hebben. Er is dus sprake van kritische framing, al is 'leed' in de context van een tuinproject een groot woord. De aanleg van de moestuin leidde tot veel reacties. Volgens een medewerker van het centrum stond de telefoon 'roodgloeiend'.¹⁷⁹ Toch kwam in het grote artikel maar één bewoner aan het woord: "De laatste tijd wordt in deze buurt veel meer ingebroken. Vooral hier verderop. Met die moestuin ga je dat ook hier in de hand werken. Het enige wat ertussen zit, is een muur en daar ben je zo overheen." "Het gaat ons niet om die mensen. We gunnen hun die moestuin heus wel, maar je gaat je vrijheid missen. De vrijheid die we hierachter gewend waren, wordt ons ontnomen. Iedereen kan daar maar komen."¹⁸⁰ Dit beeld werd genuanceerd door een politieagent uit Haarlem Noord die meende dat de stijging van het aantal inbraken 'onzin' was. Volgens hem was er waarschijnlijk een andere reden waarom bewoners dachten dat het aantal inbraken was gestegen, maar kon hij die gedachte beter niet uitspreken.¹⁸¹ Verder kwam de voorzitter van de wijkraad Frans Hals aan het woord: "De oudere bewoners weten nog dat er naast de stormbaan vroeger een smeerkuil heeft gezeten. Het is onverantwoordelijk dat daar nu een groentetuin wordt aangelegd. Ik heb volgende week een vergadering met de Ripperda-kazerne en dan zal ik erop aandringen dat de grond wordt onderzocht."¹⁸² Hier is het verantwoordelijkheidsframe te zien. Als het centrum niet zeker wist of de grond veilig was, waren zij verantwoordelijk voor de mogelijke gezondheidsconsequenties. Daarnaast zou in deze context gezegd kunnen worden dat hier sprake is van een vorm van lobby. De wijkraden trokken niet bewust op met het *HD*, maar behartigden wel de belangen van de bewoners in vergaderingen met de TOC-directie. Echter lijkt het bij dit probleem dat het *Haarlems Dagblad* eerder de meningen van de wijkraad kracht

¹⁷⁸ NHA, 5014, inv. nr. 1524, Verslag van het tuinproject 'Ripperda'.

¹⁷⁹ Allard Besse, 'Omwonenden tegen moestuin Bosniërs', *HD* (6 mei 1993).

¹⁸⁰ Idem.

¹⁸¹ Idem.

¹⁸² Idem.

bij zette, dan dat een lobbyorganisatie de argumenten in de krant versterkte, aangezien de meningen van bewoners door de wijkraad toch al behartigd werden in het overleg. Verder was er geen sprake van een hoogtepunt of dreiging tot een onhoudbare situatie, al waren omwonenden wel bang dat de situatie om het opvangcentrum zou verergeren. Ook zien we dat de twee krantenartikelen de eerste bronnen zijn waarin het probleem aan de kaak werd gesteld. Er werden geen standpunten overgenomen uit bronnen van de directie. Hoewel de kans op lobby klein is, was het beleid onzeker en werden er kritische frames gebruikt, waarbij de directie verantwoordelijk werd gehouden en aandacht werd besteed aan angsten van omwonenden. Er is een grote kans op media-invloed.

Dit is terug te zien in de keuzes van de directie. In het verslag van het tuinproject staat dat de medewerkers werden ‘opgeschrikt door een onaangenaam artikel in het *Haarlems Dagblad*’.¹⁸³ Vervolgens werd het probleem besproken in de vergadering met de directie en de vertegenwoordigers van de wijkraden Frans Hals en de Bomenbuurt.¹⁸⁴ Aangezien met name bewoners van de Saenredamstraat vragen hadden over het gebruik en de bestemming van de grond, werd besloten deze bewoners uit te nodigen voor een bijeenkomst, om informatie te bieden over het tuinproject en daarover van gedachten te wisselen.¹⁸⁵ Op deze bijeenkomst, op 19 mei, waren ongeveer tien omwonenden en een journalist van het *Haarlems Dagblad* aanwezig.¹⁸⁶ Uit het gesprek bleek dat omwonenden voornamelijk negatief reageerden door miscommunicatie met het opvangcentrum. Bij een eerste hoorzitting over de komst van het centrum zou hen zijn verteld dat de stormbaan zou dienen als een bufferzone tussen de wijk en het centrum.¹⁸⁷ Mevrouw Smits zei niets van deze bufferzone geweten te hebben en sprak van een ‘vervelende communicatiestoornis’.¹⁸⁸ De omwonenden vertelden niets tegen de moestuin te hebben en de opvang van ontheemden te steunen.¹⁸⁹ Hun angsten kwamen voort uit een gebrek aan communicatie over de moestuin en kleine irritaties over het centrum, zoals harde muziek, spelende kinderen tot laat in de avond en sportende Bosniërs.¹⁹⁰ Smits beloofde dat overlast niet getolereerd zou worden en dat excessen in de toekomst moesten worden voorkomen, maar vroeg ook om begrip voor de situatie.¹⁹¹ Omdat families samen op een kamer

¹⁸³ NHA, 5014, inv. nr. 1524, Verslag van het tuinproject ‘Ripperda’.

¹⁸⁴ Idem.

¹⁸⁵ NHA, 5014, inv. nr. 1524, Brief van mevrouw Smits aan de bewoners van de Saenredamstraat, 14 mei 1993.

¹⁸⁶ NHA, 5014, inv. nr. 1524, Verslag van het tuinproject ‘Ripperda’.

¹⁸⁷ Idem; ‘Onvrede gladgestreken’, *HD* (21 mei 1993).

¹⁸⁸ ‘Onvrede gladgestreken’, *HD* (21 mei 1993).

¹⁸⁹ NHA, 5014, inv. nr. 1524, Verslag van het tuinproject ‘Ripperda’; ‘Onvrede gladgestreken’, *HD* (21 mei 1993).

¹⁹⁰ NHA, 5014, inv. nr. 1524, Verslag van het tuinproject ‘Ripperda’; ‘Onvrede gladgestreken’, *HD* (21 mei 1993).

¹⁹¹ NHA, 5014, inv. nr. 1524, Verslag van het tuinproject ‘Ripperda’; ‘Onvrede gladgestreken’, *HD* (21 mei 1993).

zaten was het begrijpelijk dat mensen in de zomer veel buiten zouden verblijven.¹⁹² Aan omwonenden die vreesden voor grondvervuiling werd beloofd dat de grond niet dieper dan twintig centimeter omgewoeld zou worden en dat groente niet te diep mocht wortelen.¹⁹³ Daarnaast werd er een grondonderzoek ingesteld, waaruit uiteindelijk bleek dat de grond niet was vervuild.¹⁹⁴

Hoewel het gesprek met de wijkraden bij dit probleem waarschijnlijk ook van belang is geweest, lijken de artikelen uit het *Haarlems Dagblad* de aanleiding geweest te zijn om maatregelen te treffen, omdat medewerkers van het TOC er erg van schrokken. In het geval van het tuinproject was er dus sprake van media-invloed en heeft het *HD* een agenderende functie gehad.

2.4 De relatie tussen het TOC en het *HD* in 1992 en 1993

Er zijn in deze periode weinig uitspraken gedaan over de verhoudingen tussen de directie van het TOC en het *Haarlems Dagblad*. Als we kijken naar de artikelen die het *HD* in deze periode over het opvangcentrum in de Ripperda heeft geschreven, had de directie ook niet veel te klagen. Er waren weinig negatieve berichten. Bij één artikel werd, net zoals bij het tuinproject, door bewoners angst geuit voor de komst van het opvangcentrum.¹⁹⁵ Verder was er nog een artikel over de organisatie van het TOC die moeizaam op gang kwam en was er een bericht over gedoneerde kleding voor de Ripperda die in brand was gestoken.¹⁹⁶ Ook besteedde een aantal berichten aandacht aan de uitzichtloze situatie van Bosnische

Negen Haarlemse kinderen hebben met een collecte op de Grote Markt vijftienhonderd gulden opgehaald voor Bosnische leeftijdsgenootjes. *Bron:* Rob Hendriks, United Photos de Boer, in: 'Kinderen in actie voor Bosnische leeftijdsgenootjes', *HD* (29 december 1992).

¹⁹² 'Onvrede gladgestreken', *HD* (21 mei 1993).

¹⁹³ NHA, 5014, inv. nr. 1524, Verslag van het tuinproject 'Ripperda'.

¹⁹⁴ Idem; 'Onvrede gladgestreken', *HD* (21 mei 1993).

¹⁹⁵ Piet Arp, 'Regelmatig overleg voor opvang vluchtelingen in Ripperda', *HD* (9 september 1992).

¹⁹⁶ 'Haarlemse noodopvang in Ripperda-kazerne', *HD* (30 december 1992); 'Kledingpunt Leger des Heils uitgebrand', *HD* (31 december 1992).

ontheemden en het feit dat zij het centrum zouden moeten verlaten.¹⁹⁷ Toch roepen deze laatste berichten eerder medeleven op dan dat ze negatief zijn. Van de 88 artikelen over de Ripperda zouden er 43 als neutraal kunnen worden bestempeld (het *HD* stelde regelmatig lezers op de hoogte van de stand van zaken rond het centrum), 34 als positief en elf als negatief.¹⁹⁸ Daarnaast was er veel media-aandacht voor de gruwelijkheden in het voormalig Joegoslavië en werden er in Haarlem veel acties georganiseerd uit medeleven voor hen, zowel voor Bosniërs in Haarlem als in Joegoslavië.¹⁹⁹ Tot slot werd er aandacht besteed aan landelijke acties,²⁰⁰ vluchtverhalen van ontheemden in Haarlem en aan de open dag van het TOC.²⁰¹

Er deden zich in deze periode dus weinig problemen voor. De politie zei aan het eind van 1993 dat van de Bosniërs in de Ripperda het afgelopen jaar slechts een enkeling in aanraking was gekomen met de politie.²⁰² De enige uitspraak die de directie in deze periode over de pers heeft gedaan is dat, als het TOC omgevormd ging worden tot OC, zorgvuldig moest worden overlegd met de omwonenden “voor de voorlichting via de pers!”.²⁰³ Hieruit worden twee zaken duidelijk. Ten eerste zag de directie OC Haarlem de krant als een middel om omwonenden in te lichten over de stand van zaken rond het centrum. Gezien het aantal nieuwsberichten waarbij lezers op de hoogte werden gesteld van het aantal ontheemden in het centrum of van activiteiten op het centrum, is dit niet verrassend.²⁰⁴ Waarschijnlijk zag het *HD* het ook als taak om inwoners in te lichten. Ten tweede suggereert deze uitspraak dat er in de pers eerder uitspraken waren opgenomen van omwonenden, die niet goed waren ingelicht over de omstandigheden rond het centrum. Het tuinproject kon hiervan een voorbeeld zijn. Het lijkt

¹⁹⁷ ‘Wanhoop groot onder Bosniërs Ripperda-kazerne’, *HD* (20 februari 1993); Theo van der Kaaij, ‘Wij zullen Bosnië uit de as laten herrijzen’, *HD* (20 februari 1993); Pauline van der Mije, ‘Bosniërs geschokt over snel vertrek’, *HD* (28 oktober 1993); Pauline van der Mije, ‘Raadsleden: stokje steken voor verhuizing Bosniërs’, *HD* (29 oktober 1993); Pauline van der Mije, ‘Bosniërs niet snel weg uit Ripperda’, *HD* (2 november 1993); Pauline van der Mije, ‘Fouten bij besluit over Bosniërs’, *HD* (2 november 1993); Pauline van der Mije, ‘Bosniërs verliezen vertrouwen in overheid’, *HD* (5 november 1993).

¹⁹⁸ *HD* (22 januari 1992-1 december 1993); Van de 88 artikelen kan 48,8 procent bestempeld worden als neutraal, 38,6 procent als positief en 12,5 procent als negatief.

¹⁹⁹ ‘Veel reacties op actie voor vluchtelingen’, *HD* (28 augustus 1992); Annemarie de Haas, ‘Islamiëten starten actie voor Bosnië’, *HD* (29 augustus 1992); ‘Kinderen in actie voor Bosnische leeftijdsgenootjes’, *HD* (29 december 1992); ‘Actie voor Bosnië in Ripperdakazerne’, *HD* (11 maart 1993); ‘Actie voor Bosnië bij supermarkten’, *HD* (12 maart 1993); ‘Inzamelactie voor Bosnië’, *HD* (23 april 1993); ‘Bosnië-actie succes’, *HD* (28 april 1993); ‘Voor Joegoslavië 30.000 gulden’, *HD* (11 juni 1993); ‘Lentegevoel’, *HD* (6 april 1993); ‘Bosnische kinderen op schoolreisje’, *HD* (8 juni 1993); Allard Besse, ‘Veel steun voor actie ziekenhuis’, *HD* (12 augustus 1993); Allard Besse, ‘Massale actie opvang Bosniërs’, *HD* (12 augustus 1993); ‘Raadsleden roepen op tot steun aan Bosnië’, *HD* (16 december 1993); ‘Toneelpubliek geeft voor vluchtelingen’, *HD* (24 december 1993).
²⁰⁰ GPD, ‘Lezers geven voor Bosnië’, *HD* (11 december 1993); Ans Bouwmans, ‘Winter valt in Bosnië - geef nù’, *HD* (11 december 1993); GPD-ANP, ‘Landelijke hulpactie voor Mostar’, *HD* (13 december 1993).

²⁰¹ Piet Arp en Christien Beljon, ‘Opluchting over eigen kamers’, *HD* (11 december 1992); Pauline van der Mije, ‘Op doorreis in de Ripperda’, *HD* (12 juni 1993).

²⁰² Pauline van der Mije, ‘Asielzoekers verstoren de openbare orde niet’, *HD* (1 december 1993).

²⁰³ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Notulen bestuurlijk overleg gemeente Haarlem en TOC Haarlem, 21 oktober 1993.

²⁰⁴ Zeker 43 artikelen tussen 22 januari 1992 en 26 november 1993.

erop dat de TOC-directie in de toekomst wilde voorkomen dat er uitspraken werden gedaan waarbij bewoners zouden reageren op basis van hun gevoelens, doordat ze de juiste informatie niet bezaten om deze te relativeren. Dit zou namelijk negatieve gevolgen kunnen hebben voor het lokale draagvlak. In deze periode heeft bij het tuinproject dus invloed van de media plaatsgevonden omdat bewoners de kans kregen hun klachten te delen via het *HD*, voordat erover gesproken was met de directie van het TOC.

2.5 Conclusie

In deze periode kwam er maar één probleem voor waar de TOC-directie op moest reageren: klachten uit de buurt over het tuinproject ‘Ripperda’. Hierbij heeft media-invloed plaatsgevonden, omdat medewerkers van het opvangcentrum schrokken van de berichtgeving in het *HD*, omdat het probleem bij hen nog onbekend was, en er daarna snel maatregelen werden genomen. Het beleid was onzeker en er werd gebruik gemaakt van het humanitaire en verantwoordelijkheidsframe. Verder was het probleem nog niet geagendeerd en werden er geen standpunten van de directie overgenomen in de berichtgeving. Van lobby en een onhoudbare situatie was geen sprake.

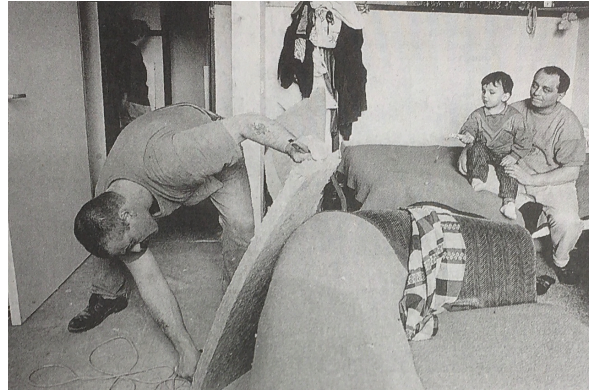
Tot slot blijkt uit de vele artikelen in deze periode (43 van de 88 over de kazerne), waarin Haarlemse bewoners op de hoogte werden gesteld van de omstandigheden rond het centrum, dat het *HD* als taak had om informatie van de gemeente en de TOC-directie te verspreiden, al blijkt uit het tuinproject dat het *HD* ook kritisch kon zijn. Ook blijkt uit een bestuurlijk overleg dat de directie de krant als middel zag om omwonenden in te lichten.²⁰⁵ Het *HD* vervulde dus veelal een ondersteunende rol, maar bij het tuinproject was deze agenderend.

²⁰⁵ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Notulen bestuurlijk overleg gemeente Haarlem en TOC Haarlem, 21 oktober 1993.

Hoofdstuk 3. Een chaotische overgang van TOC naar OC

3.1 De Ripperda en haar bewoners tussen 1994 en 1996

Op 9 maart 1994 had WVC ‘blijkbaar’ besloten de Ripperda tot OC te verklaren, terwijl de onderhandelingen over de nieuwe overeenkomst nog niet rond waren.²⁰⁶ Vijf dagen later arriveerden de eerste asielzoekers.²⁰⁷ Dat was later dan oorspronkelijk de bedoeling was, maar desondanks onverwacht, door matige communicatie tussen de gemeente/(T)OC Haarlem en WVC. Toch zei wethouder Roseboom het opvangcentrum niet te willen tegenwerken. “Daar zouden mensen het slachtoffer van worden, dat willen we niet.”²⁰⁸ Op het moment van de statusverandering verbleven er nog 340 Bosniërs in de Ripperda (oorspronkelijk ongeveer 540) en in de maanden daarna nam dit gestaag af, naar 225 halverwege april en 56 begin juni.²⁰⁹

Terwijl de Bosniërs nog in de Ripperda-kazerne wonen, worden hun kamers alvast verbouwd voor de volgende bewoners. *Bron:* Ron Pichel, United Photos de Boer, in: Pauline van der Mije, ‘Wij gaan naar Moentendam’, *HD* (19 maart 1994).

Met de verandering van de status naar OC kreeg het opvangcentrum niet alleen nieuwe bewoners, maar ook nieuwe functies. Het centrum diende als eerste centrale opvang (voor de opening van aanmeldcentra), wat betekent dat asielzoekers er werden geregistreerd, er hun asielaanvraag deden en medisch werden gekeurd. Ook hoorden ambtenaren van Justitie (IND) er het vluchtverhaal aan. Binnen een maand zou Justitie een eerste beslissing over de asielaanvraag moeten hebben genomen. Asielzoekers met een kansrijke aanvraag gingen vervolgens door naar een asielzoekerscentrum. Als de aanvraag werd afgewezen kon de asielzoeker in beroep gaan en nog twee maanden de uitslag afwachten. Bij een tweede afwijzing werd de asielzoeker het land uitgezet.²¹⁰ De bedoeling was dat een asielzoeker niet langer dan

²⁰⁶ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Interne mededeling van Bert van der Ham (bureau communicatie) aan de wethouder FSM en Gerrit Spijker, 15 maart 1994.

²⁰⁷ Idem.

²⁰⁸ Pauline van der Mije, ‘Haarlem laat opvang van asielzoekers toch doorgaan’, *HD* (22 maart 1994).

²⁰⁹ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Interne mededeling van Bert van der Ham aan de wethouder FSM en Gerrit Spijker, 15 maart 1994; Theo van der Kaaij, ‘Wanhoop groot onder Bosniërs Ripperda-kazerne’, *HD* (20 februari 1993); NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 14 april 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 3 juni 1994.

²¹⁰ Pauline van der Mije, ‘Contact met asielzoekers nodig’, *HD* (24 november 1993); ‘Onderzoekscentrum gaat van start in de Ripperdakazerne’, *HD* (16 maart 1994).

drie maanden in het OC verbleef.²¹¹ Er was plaats voor ongeveer zeshonderd mensen.²¹² Honderd van deze plaatsen waren bedoeld voor AMA's (Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers, nu AMV's), die vielen onder de voogdij van Stichting de Opbouw en werden begeleid door een speciaal AMA-team.²¹³ Daarnaast was er nog een buffer van honderd plaatsen, waar bewoners maximaal drie dagen werden opgevangen.²¹⁴

Naast de Opbouw vestigden ook andere nieuwe instellingen zich in het kazernecomplex.²¹⁵ Zo waren het Bureau voor Rechtshulp en Vereniging Vluchtelingenwerk Nederland aanwezig om asielzoekers te begeleiden bij hun rechtsproces.²¹⁶ Ook de Integratie- en Naturalisatiedienst (IND) en de Vreemdelingendienst (VD) openden er kantoren.²¹⁷ Echter was de VD nog in opbouw tot september 1994 door 'gehacketak tussen Haarlem en het rijk', waardoor er lange tijd te weinig politiepersoneel aanwezig was om de veiligheid te garanderen, terwijl het centrum al maanden van start was gegaan.²¹⁸

3.2.1 Asieltoerisme en georganiseerde criminaliteit

Op 4 juni 1994 melde het *HD* dat de Haarlemse politie sinds een aantal weken in de omgeving van het OC extra surveillances uitvoerde, om te voorkomen dat spanningen tussen mensen van vele nationaliteiten tot problemen zouden leiden en om te voorkomen dat asielzoekers zich schuldig maakten aan criminele activiteiten. De politie wilde geen stigma op asielzoekers drukken, maar eventuele problemen wel voor zijn. Het besluit was genomen in overleg met het OC, maar zou een normale procedure zijn die ook bij andere OC's werd gevolgd. In tegenstelling tot de Bosniërs was bij de nieuwe asielzoekers niet altijd duidelijk waarom ze in Nederland waren. Volgens directeur Smits waren er dan ook redenen om te geloven dat een klein deel van de asielzoekers er niet was om asiel aan te vragen, maar eigenlijk criminele motieven had.²¹⁹

²¹¹ 'Onderzoekscentrum gaat van start in de Ripperdakazerne', *HD* (16 maart 1994).

²¹² NHA, 5014, inv. nr. 1531, Bestuursovereenkomst OC Haarlem en het Ministerie van WVC; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Interne mededeling van Bert van der Ham aan de burgemeester, wethouder FSM, Errol Stoové en Gerrit Spijker, 17 maart 1994.

²¹³ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 14 april 1994; Pauline van der Mije, 'Minderjarigen gaan naar Ripperda', *HD* (28 mei 1994).

²¹⁴ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 14 april 1994.

²¹⁵ Pauline van der Mije, 'Minderjarigen gaan naar Ripperda', *HD* (28 mei 1994).

²¹⁶ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 3 juni 1994.

²¹⁷ *Idem*.

²¹⁸ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 3 juni 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 20 juni 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Nieuwsbulletin nummer 11 Opvang Centrum 'Ripperda' Haarlem, september 1994.

²¹⁹ Allard Besse, 'Extra politietoezicht bij Ripperdakazerne', *HD* (4 juni 1994).

De dag ervoor had de directie een bestuurlijk overleg gehad met de gemeente en de politie. Er werd gesproken over een vermeende stijging van het aantal winkeldiefstallen, al zou meer surveillance ook kunnen hebben geleid tot meer constatering. Er zou nog worden onderzocht of deze vermoedens klopten. Tot die tijd besloot het OC een derde medewerker voor de bewaking aan te stellen, kamers te onderzoeken om te zien of geregistreerde bewoners echt aanwezig waren, bewakingsmedewerkers erop toe te laten zien dat het terrein alleen via de poort werd betreden, en onbevoegden op het terrein over te dragen aan de VD. Verder was de politie verantwoordelijk voor wettelijke overtredingen buiten het terrein, maar zou ze ook gealarmeerd worden bij overtredingen op het terrein. Dat politieteam zou nog worden uitgebreid (volgens de bestuursovereenkomst), maar dat was op dat moment nog niet gelukt. Tevens zou de VD rapport bijhouden van iedereen die in aanraking kwam met de politie, zodat overtredingen gevolgen zouden hebben voor de asielaanvraag, en zou de politie ieder uur een surveillance op het terrein uitvoeren.²²⁰ Later werd hier een mentor per gebouw aan toegevoegd, om de anonimiteit op het centrum te verminderen.²²¹ Wat de aanleiding voor de vermeende stijging van criminaliteit was en wat deze maatregelen nodig maakte, is niet gezegd. Aangezien de politie het deed voorkomen alsof de surveillances procedure waren, suggereert deze uitspraak dat er eerder een overleg is geweest met andere OC-gemeenten en hun politie, waar asieltoerisme en criminaliteit al zijn vastgesteld (uit latere bronnen en de literatuur is duidelijk dat het een landelijk probleem was).²²² Een dergelijke vergadering heeft in september 1993 al eens plaatsgevonden.²²³ Aangezien bij dat verslag is aangegeven dat het overleg periodiek was, is aan te nemen dat deze vergaderingen in de toekomst zijn voortgezet. Dit wordt bevestigd door een ander verslag uit september 1994.²²⁴ Aangezien dit inventarisnummer hiaten bevat, is een verslag over asieltoerisme mogelijk niet bewaard.

Wat zeker is, is dat het *Haarlems Dagblad* met het bericht van 4 juni geen invloed heeft gehad op de maatregelen van het OC en de politie. Zo zien we dat het besluit van de maatregelen voorafging aan het bericht van het *HD*. Het beleid was dus zeker en het probleem was al geagendeerd. Verder werden er geen kritische frames gebruikt, was er geen sprake van een

²²⁰ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 3 juni 1994.

²²¹ NHA, 5014, inv. nr. 1529, Verslag van de evaluatiebijeenkomst met de buurtbewoners over Opvang Centrum Haarlem, 15 november 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Brief van mevrouw Smits aan de burgemeester, 17 augustus 1997.

²²² GPD, 'Oosteuropese jongeren melden zich als asielzoeker' *HD* (3 augustus 1994); NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 21 september 1994; Guijen, *De asielcontroversie*, 60; Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 31.

²²³ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een periodiek bestuurlijk overleg TOC-gemeenten op 27 september 1993 op het Ministerie van WVC.

²²⁴ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bijeenkomst van OC-gemeenten, 26 september 1994.

onhoudbare situatie (er werd juist benadrukt dat het ging om een heel klein aantal criminelen), noch van lobby.²²⁵

Uit het bestuurlijk overleg van 20 juni, waarbij ook de voorzitters van de wijkraden waren uitgenodigd, wordt duidelijk dat er sprake was van verontrusting onder omwonenden en winkeliers uit de nabijgelegen Cronjéstraat.²²⁶ Of het eerdere artikel van het *HD* aan de vrees van omwonenden heeft bijgedragen is niet duidelijk. Wel is zeker dat er sprake was van een toename aan winkeldiefstallen.²²⁷ Toch zien we dat Smits zich afvroeg of de ‘explosieve situatie’ onder omwonenden wel gebaseerd was op de realiteit of dat het voortkwam uit angst voor het centrum.²²⁸

Tussen 27 juli en 3 augustus heeft het *HD* een aantal artikelen met landelijk nieuws overgenomen, waaruit duidelijk wordt om wat voor criminelen het precies ging. Sommigen gebruikten de asielprocedure om op het criminele pad te gaan, vervolgens weer te verdwijnen en bij het volgende centrum op te duiken. Echter bestond het merendeel uit jonge Oost-Europeanen dat asiel aanvroeg om aan een goedkoop vakantieadres te komen. Ze dronken alcohol, wat tot openbare ordeproblemen leidde, en pleegden winkeldiefstal. Andere asielzoekers stoorden zich aan hun gedrag.²²⁹

Op 4 augustus publiceerde het *HD* dat ook in de Ripperda waarschijnlijk asieltoeristen zaten.²³⁰ Uit een bestuurlijk overleg van dezelfde dag wordt duidelijk dat mevrouw Smits hierover de pers heeft ingelicht. Verder werd in dit overleg besproken hoeveel asieltoeristen er waren gevonden in de kazerne.²³¹ De volgende dag stonden de cijfers al in het *HD*, met de nadruk dat deze bekend waren gemaakt door mevrouw Smits.²³² Het OC gebruikte de pers dus als communicatiemiddel om de buurt in te lichten, wat we ook bij de rest van de artikelen over dit probleem zullen zien.

Op 10 augustus werd uit politieonderzoek duidelijk dat de stijging van het aantal gepleegde misdrijven door Ripperdabewoners parallel liep met de instroom van asielzoekers die lege plaatsen van Joegoslaven innamen, dat de politieteams Haarlem Noord en Centrum in gelijke mate een hogere werkdruk hadden gekregen en dat het merendeel van de verdachten afkomstig was uit landen die een kleine kans gaven op een verblijfsvergunning. Verder werden

²²⁵ Allard Besse, ‘Extra politietoezicht bij Ripperdakazerne’, *HD* (4 juni 1994).

²²⁶ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 20 juni 1994.

²²⁷ Idem.

²²⁸ Idem.

²²⁹ ANP, ‘Justitie onderzoekt misdaad asielcentra’, *HD* (27 juli 1994); GPD, ‘Politie pakt stelende asielzoekers’, *HD* (1 augustus 1994); GPD, ‘Oosteuropese jongeren melden zich als asielzoeker’, *HD* (3 augustus 1994).

²³⁰ Pauline van der Mije, ‘Asieltoerist' geweerd’, *HD* (4 augustus 1994).

²³¹ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Informatie ondertekend door Rob Glisoor, 4 augustus 1994.

²³² Pauline van der Mije, ‘Ripperda telt 150 'asieltoeristen’, *HD* (5 augustus 1994).

misdrijven vaak gepleegd door meer dan één persoon, werden dezelfde bedrijven meerdere keren per dag overvallen, werden beveiligingssystemen op de Ripperda (door klimmen over hekken, pasvervalsing en passen uitlenen) en in winkels (door het gebruik van geprepareerde tassen en aluminiumfolie om beveiligingslabels) ontweken, werden asielaanvragen gedaan op meerdere centra, en werden gestolen goederen vaak direct afgeleverd bij het postkantoor. Groepjes asielzoekers maakten zich dus schuldig aan georganiseerde vormen van criminaliteit, waarbij de Ripperda werd gebruikt als uitvalsbasis. De leefbaarheid in de buurt liep hierdoor sterk achteruit.²³³ Op dezelfde dag kwam in een artikel de heer Vermeulen (hoofd VD) aan het woord. Hij vertelde dat sinds de VD asielzoekers had opgedragen zich twee keer per dag te melden, er spontaan twintig waren vertrokken.²³⁴

Precies een maand later stelde de heer Bruntink (politie Haarlem) voor om een speciaal team op te zetten, gevormd door agenten uit verschillende Haarlemse wijken en maximaal twee medewerkers van de Koninklijke Marechaussee. De bedoeling was om op de Ripperda, in de aanliggende wijken, in het centrum en in de Cronjéstraat actief criminelen op te sporen. Hen werd vervolgens voorrang verschaft in de afhandeling van hun procedure.²³⁵ Ook dit stond dezelfde dag nog in het *HD*.²³⁶

Verder hebben de wijkraden en de winkeliersvereniging Cronjé in september schriftelijk aandacht gevraagd van het college van Haarlem voor de toegenomen overlast en criminaliteit.²³⁷ In tegenstelling tot bij het tuinproject werd nu dus direct contact gezocht en was het *HD* erbuiten gelaten. Er werd vervolgens een overleg gehouden tussen de gemeenten, de OC-directie, de wijkraden en de winkeliersvereniging, waarbij de wijkraden en de winkeliers werden ingelicht over de oorzaak van de problemen en de maatregelen die al waren genomen.²³⁸

Tot slot blijkt uit het bestuurlijk overleg van 21 september dat er ‘binnenkort’ een persconferentie georganiseerd zou worden, om Haarlemse inwoners op de hoogte te stellen van het probleem en de genomen maatregelen. Omdat het probleem veel publiciteit trok, in heel Nederland, zou er niet aan voorbij kunnen worden gegaan. Wel wilde de politie nog even wachten met het naar buiten brengen van cijfers en sprak Vermeulen de wens uit om eerst zelf

²³³ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Brief van R.J. Bruntink (politie) aan de districtschef van Haarlem, 10 augustus 1994.

²³⁴ Pauline van der Mije, ‘Niet elke Oost-Europeaan is een asieltoerist’, *HD* (10 augustus 1994).

²³⁵ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Brief van R.J. Bruntink aan de MT Haarlem, 10 september 1994.

²³⁶ Allard Besse, ‘Politieteam speciaal voor asielzoekers’, *HD* (10 september 1994); Pauline van der Mije, ‘Haarlem vraagt acht extra politie-agenten’, *HD* (24 september 1994).

²³⁷ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Uitnodiging voor een overleg tussen de gemeente Haarlem, de politie, de wijkraden, winkeliersvereniging Cronjé en het OC, 21 september 1994.

²³⁸ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een overleg tussen de gemeente, OC Haarlem, wijkraden en de winkeliersvereniging, 21 september 1994.

een persbericht te krijgen voordat de media op de hoogte werden gesteld.²³⁹ En zo geschiedde, op 3 en 17 november verschenen nog twee artikelen in het *HD*. Uit de eerste blijkt dat er 24 aanhoudingen waren verricht en bij de tweede blijkt uit de gedaalde misdaadcijfers dat de rust inmiddels was wedergekeerd.²⁴⁰

3.2.2 Een capaciteitsvergroting

Op 26 september 1994 vond er een overleg plaats tussen OC-gemeenten, waarin het tekort aan opvangplaatsen in Nederland werd besproken. Op dat moment werd de capaciteit met ongeveer zevenhonderd asielzoekers overschreden. Het COA vroeg daarom aan deze gemeenten hun capaciteit tot 1 december te verhogen met twintig procent. Het COA zou later deze vraag op papier naar de gemeenten sturen en wachten op een terugkoppeling van de gemeenteraden/colleges. Ook werd afgesproken dat het verslag van het overleg naar de pers werd gestuurd.²⁴¹ Drie dagen later kwam de officiële brief van het COA binnen in Haarlem, waarbij gevraagd werd om een uitbreiding van twintig procent, voor zes maanden.²⁴²

Op 27 september stond in het *HD* dat de Haarlemse wethouder Van Viegen niet onwelwillend stond tegen een uitbreiding van het aantal asielzoekers in de Ripperda. Op dezelfde dag zou ze met het college spreken over de capaciteitsuitbreiding. Ze gaf aan dat er geen beslissing zou worden genomen voordat er overlegd was met de politie, de directie en de wijkraden. De politie gaf alvast aan ‘niet gelukkig’ te zijn met een uitbreiding.²⁴³

Een dag later sprak het *HD* met de wijkraden en de winkeliersvereniging. De wijkraden Frans Hals en Kleverpark waren fel tegen de uitbreiding. Volgens hen waren de voorzieningen in de kazerne ontoereikend om meer mensen op te vangen. “De huisvesting in de kazerne is niet van dien aard dat je er nog meer mensen in mag proppen.” Daarnaast vreesden ze dat de overlast en criminaliteit verder zouden toenemen. Ook ging het volgens een bestuurslid van Frans Hals tegen de afspraken met de gemeente in. De winkeliersvereniging had daarentegen geen problemen met de uitbreiding. Het aantal diefstallen werd al minder. Zolang er goede maatregelen werden genomen, waren ze er niet op tegen.²⁴⁴

²³⁹ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 21 september 1994.

²⁴⁰ Allard Besse, ‘Ripperdateam pakt 24 asielzoekers op’, *HD* (3 november 1994); Pauline van der Mije, ‘Buurt klaagt niet over asielzoekers’, *HD* (17 november 1994).

²⁴¹ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bijeenkomst van OC-gemeenten, 26 september 1994.

²⁴² NHA, 5014, inv. nr. 1544, Brief van T.G. Veenkamp (Algemeen directeur COA) aan het College van Burgemeester en Wethouders, 29 september 1994.

²⁴³ Allard Besse, ‘Politie niet blij met meer vluchtelingen’, *HD* (27 september 1994).

²⁴⁴ Allard Besse en Pauline van der Mije, ‘Wijkraden zijn tegen uitbreiding Ripperda’, *HD* (28 september 1994).

Als we kijken naar de factoren om media-invloed te toetsen, zien we dat in dit artikel sterk gebruik wordt gemaakt van frames. Zo is het humanitaire frame toepasbaar op zowel de bewoners van de kazerne, die te maken krijgen met slechte leefomstandigheden, als de omwonenden, die mogelijk te maken krijgen met toenemende overlast. Verder is het verantwoordelijkheidsframe toepasbaar op de uitspraak over de gemeente, aangezien het COA zich niet aan de afspraken met de gemeente zou houden. Tot slot is het conflict frame toe te passen op het hele artikel, aangezien uiteen wordt gezet hoe partijen van mening verschilden.²⁴⁵ Echter wordt alleen met het humanitaire frame aandacht gevraagd voor menselijk lijden.

Of er sprake was van een onzeker beleid is minder duidelijk. Er bestonden concrete afspraken tussen de gemeente en het COA. Tegelijkertijd was mevrouw Van Viegen bereid deze te veranderen en gaf zij de andere partijen (wijkraden, winkeliersvereniging, politie en directie) veel invloed op de uiteindelijke beslissing. Deze partijen deelden niet dezelfde mening. Om deze reden lijkt het beleid niet zeker.

Er was geen sprake van een onhoudbare situatie of lobby, maar er werden ook geen eerdere standpunten overgenomen. Hoewel dus niet alle factoren wijzen op media-invloed, is er wel een kans. Wat we zeker weten is dat het artikel is opgevallen bij de gemeente en de directie. Uit een verslag van een wijkradenoverleg blijkt dat er uit de buurt veel reacties waren gekomen op het bericht in het *HD*. Omwonenden waren erg verontrust over de uitbreiding. Voor het artikel had het *HD* met buurtcentra gebeld voor reacties. Volgens de secretaris van Frans Hals was het beter om in de toekomst ‘wilde berichtgeving’ te voorkomen en dit alleen te laten lopen via officiële wegen. Verder blijkt dat ook winkeliers uit de Cronjéstraat brieven hebben gestuurd naar aanleiding van het artikel.²⁴⁶

In dezelfde vergadering werd besloten niet akkoord te gaan met de uitbreiding. In de bestuursovereenkomst was een afspraak gemaakt voor zeshonderd asielzoekers (1). De gemeente was in de loop van 1993 al akkoord gegaan met een buffer van honderd mensen (2). Op het moment van de afwijzing zat deze buffer vol, maar een structureel gebruik van deze buffer was om humanitaire redenen al niet gewenst (3). Er was een angst dat een grotere buffer permanent zou worden, wat in de buitenwereld tot meer spanning kon leiden (4). Het college vond dat het plafond van de opvang was bereikt. En door de bouw van Overspaarne en de Albert Heijn zouden delen van het terrein binnenkort niet meer beschikbaar zijn voor recreatieve

²⁴⁵ Idem.

²⁴⁶ NHA, 5014, inv. nr. 1530, Notulen van een wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 12 oktober 1994.

doeleinden, waardoor de leefbaarheid van het centrum al onder druk kwam te staan (5).²⁴⁷ Daarmee was Haarlem de eerste gemeente die het verzoek afwees.²⁴⁸

Van de vijf argumenten die hierboven genoemd zijn, komen er drie overeen met het artikel uit het *HD*: de bestuursovereenkomst, humanitaire bezwaren en toenemende spanningen. De kans dat deze argumenten niet door de gemeente waren gebruikt als het *HD* het artikel niet had gepubliceerd is klein. De gemeente wilde immers al de mening van omwonenden en de Cronjé laten meewegen in hun beslissing. Toch lijkt het artikel de argumenten wel kracht bij te hebben gezet, doordat het veel reacties uit de buurt opriep. Hieraan is in het wijkraadoverleg veel aandacht besteed.²⁴⁹ De krant lijkt een ondersteunende rol te hebben gehad voor de inwoners, terwijl het *HD* contact met hen had gezocht en niet andersom.

3.3 De relatie tussen het OC en het *HD* tussen 1994 en 1996

Terwijl overleg met de wijkraden in de eerste periode nog sporadisch voorkwam, werd in februari 1994 besloten dit te intensiveren naar eens per drie weken.²⁵⁰ Hierin werden klachten van de buurt geïnventariseerd door de OC-directie en ter sprake gebracht.²⁵¹ Het *HD* diende in deze periode veelal als communicatiemiddel van het OC. Informatie van overleggen werd overgenomen en vaak werd de pers bewust ingelicht door verslagen of persberichten door te sturen, persconferenties te organiseren en interviews aan het *HD* te geven.²⁵² Dit werd gedaan om een ongewenste informatiestroom te voorkomen en een zekere ‘goodwill’ te kweken bij omwonenden.²⁵³ Volgens de politie lette de pers wel scherp op calamiteiten. De teneur van deze berichtgeving was enigszins negatief, wat we ook als algehele trend voor deze periode kunnen zien. 26 van de 55 artikelen over de Ripperda-kazerne in deze periode waren negatief.²⁵⁴ Het OC deed daarom zijn best om kleine incidenten zoveel mogelijk buiten de pers te houden.²⁵⁵

²⁴⁷ Idem; NHA, 5014, inv. nr. 1544, Persbericht, ‘Haarlem wijst verzoek COA af’, 12 oktober 1994.

²⁴⁸ Pauline van der Mije, ‘Haarlem zet rem op stroom asielzoekers’, *HD* (12 oktober 1994).

²⁴⁹ NHA, 5014, inv. nr. 1530, Notulen wijkraden overleg met de directie OC Haarlem, 12 oktober 1994.

²⁵⁰ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg tussen de gemeente Haarlem en het management TOC Haarlem, 3 februari 1994.

²⁵¹ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Nieuwsbulletin nummer 9 Tijdelijk Opvang Centrum ‘Ripperda’ Haarlem, 11 februari 1994.

²⁵² NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 21 september 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Interne mededeling van Bert van der Ham aan de burgemeester, wethouder FSM, Errol Stoové en Gerrit Spijker, 17 maart 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bijeenkomst van OC-gemeenten, 26 september 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 25 augustus 1995.

²⁵³ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Brief van de wijkraden aan de wethouders SWS en PMO, 1 september 1994.

²⁵⁴ Van de 55 berichten over de Ripperda-kazerne in de periode 1993-1996, zouden er 26 (47,3 procent) als negatief, zestien (29 procent) als positief en dertien (23,6 procent) als neutraal bestempeld kunnen worden. Er werden acht incidenten gemeld; *HD* (4 augustus 1994-10 september 1996).

²⁵⁵ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 3 juni 1994.

Ook klachten uit de buurt komen niet altijd in het *HD* terug. Zo werden klachten over vuil bij de nieuwe Albert Heijn alleen in een wijkraadoverleg en bestuursoverleg besproken.²⁵⁶

Naast het wijkraadoverleg werd ook via andere wegen geprobeerd de communicatie met de buurt te verbeteren. Omdat het maatschappelijk draagvlak een grotere zorg werd, zag de directie voorlichting steeds meer als een taak die een actieve houding vergde.²⁵⁷ Er werden wijkkranten en bulletins uitgebracht voor omwonenden, rondleidingen gegeven, open dagen georganiseerd, en begin 1995 lag er een plan klaar voor een voorlichtingsproject in samenwerking met een basisschool en middelbare school.²⁵⁸ De bedoeling was het publiek te informeren met positieve aandacht en hun vooroordelen te relativeren.²⁵⁹

Ruim duizend bezoekers hebben op de open dag van 28 oktober 1995 het Ripperda-terrein bezocht. *Bron:* Bart Homburg, United Photos de Boer, in: Henriette van der Hoeven, 'Van nieuwsgierige tot vrijwilligster', *HD* (30 oktober 1995).

3.4 Conclusie

In deze periode vroeg het *HD* aandacht voor twee problemen: asieltoerisme en georganiseerde criminaliteit, en een mogelijke capaciteitsvergroting. Bij asieltoerisme en criminaliteit was er geen sprake van media-invloed omdat het probleem al bekend was omdat het ook voor kwam bij andere OC's. Het was dus al geagendeerd. Vaak werden berichten over de ernst van het probleem, de genomen maatregelen en de effecten ervan op dezelfde dag als overleggen van de directie of de dag erna gepubliceerd. Het beleid was helder en het *HD* vervulde een ondersteunende rol. Er was geen sprake van kritische framing, een onhoudbare situatie of lobby.

Bij de capaciteitsvergroting is het niet duidelijk of er media-invloed was. De vergroting was bekend bij de directie en de gemeente, maar de gemeente had nog geen besluit genomen omdat ze de meningen van de buurt wilde meenemen in de besluitvorming. Het beleid was onzeker, omdat de gemeente bereid was de afspraken met het COA te veranderen en partijen in de buurt van mening verschilden. Het *HD* vroeg omwonenden te reageren op de vergroting,

²⁵⁶ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 25 augustus 1995.

²⁵⁷ NHA, 5014, inv. nr. 1537, Werkplan OC Haarlem, 1995.

²⁵⁸ NHA, 5014, inv. nr. 1530, Notulen wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 4 januari 1995; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 3 februari 1995; NHA, 5014, inv. nr. 1537, Brief van de directeur OC Haarlem en directeur SVH aan Sheila Pels (voorlichting), augustus 1995.

²⁵⁹ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 25 september 1996.

voordat de directie of gemeente de omwonenden had ingelicht. Dit zorgde voor verontruste Haarlemmers, die aandacht vroegen voor de humanitaire situatie in het centrum en mogelijke overlast voor henzelf. Opnieuw was het humanitaire frame het meest dominant. Verder was er geen sprake van een onhoudbare situatie of samenwerking met lobbyorganisaties. Hoewel een deel van de argumenten van omwonenden is overgenomen in het besluit om de vergroting af te wijzen, maakt het feit dat hun mening toch al gecommuniceerd zou worden via de wijkraad onduidelijk of de artikelen in het *HD* invloed hebben gehad op deze beslissing.

Tot slot deed de OC-directie in deze periode harder haar best om negatieve berichtgeving tegen te gaan. Dit werd ten eerste gedaan door overleggen met de wijkraden te intensiveren. Zo werden klachten niet via de media verspreid, maar via de wijkraad aangepakt. De media-aandacht voor de capaciteitsuitbreiding lijkt een uitzondering te zijn geweest. Net als bij het tuinproject wist de pers omwonenden te vragen om hun meningen, voordat het OC de kans kreeg hen te informeren via de wijkraad. Waarschijnlijk was ‘wilde berichtgeving’ dan voorkomen.²⁶⁰ Ten tweede blijkt uit opmerkingen in overleggen en interne communicatie dat de directie het *HD* bewust vroeg om artikelen over het centrum te schrijven om een negatieve informatiestroom te voorkomen.²⁶¹ Wederom blijkt dat het *HD* ook een ondersteunende rol had.

²⁶⁰ NHA, 5014, inv. nr. 1530, Notulen wijkraden overleg met de directie OC Haarlem, 12 oktober 1994.

²⁶¹ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 21 september 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Interne mededeling van Bert van der Ham aan de burgemeester, wethouder FSM, Errol Stoové en Gerrit Spijker, 17 maart 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bijeenkomst van OC-gemeenten, 26 september 1994; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 25 augustus 1995; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Brief van de wijkraden aan de wethouders SWS en PMO, 1 september 1994.

Hoofdstuk 4. Vier verlengingen

4.1 De Ripperda en haar bewoners tussen 1997 en 2000

In juni 1995 werd duidelijk dat het bestemmingsplan voor het Ripperda-terrein vertraging op zou lopen door problemen met de taxatie van de grond, die de gemeente Haarlem wilde overkopen van Defensie.²⁶² Hierdoor kwam de einddatum van de bestuursovereenkomst voor de opvang van asielzoekers voor het eerst ter discussie te staan. Om leegstand en criminele activiteiten op het terrein te voorkomen, werd besloten de bestuursovereenkomst te verlengen tot 1 oktober 1997.²⁶³ De wijkraden van omliggende wijken hebben geen invloed gehad op dit besluit, omdat ze geen behoefte hadden aan een overleg over de verlenging. Wel werden ze van het besluit in kennis gesteld.²⁶⁴ Hierna werd het contract nog drie keer verlengd: in maart 1997 naar 1 oktober 1998, eind juli 1998 naar 1 oktober 1999 en in maart 1999 naar 1 oktober 2000.²⁶⁵ Bij deze laatste verlenging werd uit een overleg tussen de wijkraden en de directie OC Haarlem duidelijk dat de verlengingen tot cynische reacties van omwonenden leidden omtrent de geloofwaardigheid van de wijkraden en de gemeente. Goed informeren was nodig om te zorgen dat het draagvlak niet zou afbrokkelen.²⁶⁶

Wat het draagvlak ook niet ten goede kwam was de beslissing om de capaciteit van het opvangcentrum in mei 1998 te verhogen van zeshonderd naar achthonderd asielzoekers, door het plaatsen van caravans op het terrein (zie voorblad van deze scriptie).²⁶⁷ De directie van het OC en de gemeente stemden hiermee in omdat hotels en pensions, waar asielzoekers werden gehuisvest in de winter, in mei weer beschikbaar moesten komen voor toeristen. Hierdoor ontstond een nieuwe vraag naar opvangplaatsen.²⁶⁸ Daarnaast steeg ook het aantal asielverzoeken weer in deze periode, waardoor lange wachttijden en uitzichtloosheid leidden tot spanning en meer incidenten.²⁶⁹

²⁶² NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 23 juni 1995.

²⁶³ Idem; NHA, 5014, inv. nr. 1539, Brief van Gerrit Spijker betreffende de adviezen uit een overlegplatform met de Universiteit Leiden, 6 september 1996.

²⁶⁴ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Uitnodiging voor het Bestuurlijk Overleg, 15 maart 1996.

²⁶⁵ NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 14 maart 1997; NHA, 5014, inv. nr. 1539, Ripperda Nieuws, Jaargang 1, 1 maart 1998; NHA, 5014, inv. nr. 1540, Brief van K. Lammers aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Haarlem, 28 juli 1998; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 11 maart 1999.

²⁶⁶ NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 23 maart 1999.

²⁶⁷ NHA, 5014, inv. nr. 1540, Brief van mevrouw Smits aan externe contacten van het OC, 28 april 1998; NHA, 5014, inv. nr. 1540, Brief van mevrouw Smits aan mevrouw van Viegen, 28 mei 1998; NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 23 maart 1999.

²⁶⁸ Pauline van der Mije, 'Tweehonderd asielzoekers extra naar Ripperdakazerne', *HD* (7 mei 1998).

²⁶⁹ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 23 maart 1998; NHA, 5014, inv. nr. 1534, Brief van het hoofd van de dienst samenlevingsopbouw en ouderenbeleid aan de Staatssecretaris van Justitie, 22 april 1999; Lieke de Kwant, 'Na jaren wachten geen duidelijkheid asielzoekers', *HD* (23 december 1998); 'Jongen mishandeld in opvangcentrum', *HD* (3 juli 1997); 'Man neergestoken bij opvangcentrum', *HD* (7 april 2000);

Na overleg met omwonenden en het vaststellen van het nieuwe bouwgebied liet de gemeente eind mei 1999 vier projectontwikkelaars aan de slag gaan om een plan te maken voor het Ripperda-terrein.²⁷⁰ Hieruit werd uiteindelijk door zowel de projectgroep van omwonenden als de gemeente het zogenoemde ‘Huzarenstuk’ gekozen en kreeg het toekomstige beeld van de Ripperda-kazerne eindelijk vorm.²⁷¹ Na oktober 2000 zou de kazerne nog een aantal maanden dienen als wachtlijstlocatie van het COA, maar als OC sloot het per oktober 2000 officieel de deuren.²⁷²

4.2.1 Prostitutie van minderjarigen (AMA's)

Het probleem van verdwenen AMA's kwam al voor het begin van deze periode aan het licht. Op 31 januari 1996 werd hier voor het eerst over geschreven. Volgens staatssecretaris Schmitz (Justitie) waren er in 1995 negentig AMA's uit de Haarlemse kazerne verdwenen. De Haarlemse politie was op dat moment van de verdwijningen op de hoogte, maar had nog geen onderzoek gedaan. Wel bestond het vermoeden dat Nederland als smokkelroute werd gebruikt om deze kinderen te laten reizen naar Canada of de Verenigde Staten.²⁷³ Het eerdere artikel heeft dus geen indruk gemaakt, omdat er geen associatie was met prostitutie. Een dag later vertelde orthopedagoge Monika Smit van de Universiteit Leiden in het *HD* dat het haar niet verbaasde dat jongeren spoorloos verdwenen. Er was moeilijk vat te krijgen op de groep door taalproblemen, en omdat vaak niet duidelijk was waar ze vandaan kwamen en met wie ze contact hadden. Verder waren ze vrij om te gaan en staan waar ze wilden, dus ze konden zo door het hek naar buiten.²⁷⁴

In september 1996 werd de Tweede Kamer opgeschrikt door een bewering van een Antwerpse wethouder die meende dat jonge Afrikaanse vrouwen, die in Nederland asiel hadden aangevraagd, in de prostitutie waren beland. Mevrouw Schmitz had in januari aan de Kamer

‘Steekpartij asielzoekerscentrum’, *HD* (8 juni 2000); Pauline van der Mije, ‘Vier maanden geëist tegen asielzoeker’, *HD* (23 augustus 2000); Pauline van der Mije, ‘Vier maanden cel voor brandstichter Ripperdakazerne’, *HD* (6 september 2000); NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 28 november 1996; NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 30 december 1996; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 23 maart 1998; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 11 januari 1999; NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 23 maart 1999.

²⁷⁰ Jacob van der Meulen, ‘Kans op behoud gehele Ripperda’, *HD* (8 april 1998); ‘Info-bijeenkomst over Ripperdaproject’, *HD* (2 februari 1999); Petra Duivenvoorde, ‘Zorgen om verkeer bij Ripperda’, *HD* (3 februari 1999); Henk Geist, ‘Vier projectontwikkelaars op Ripperdatterrein gezet’, *HD* (21 mei 1999).

²⁷¹ Henk Geist, ‘Ook college kiest ‘Huzarenstuk’, *HD* (17 november 1999).

²⁷² Ilse Thoosen, ‘Ripperda tijdelijk opvangcentrum’, *HD* (8 augustus 2000).

²⁷³ Pauline van der Mije, ‘Jonge asielzoekers spoorloos’, *HD* (31 januari 1996).

²⁷⁴ Jeroen Smit, ‘Verdwijning asielzoekers niet vreemd’, *HD* (1 februari 1996).

gemeld hiervoor geen aanwijzingen te hebben.²⁷⁵ Ook een onderzoek van de IND leverde eind oktober geen harde bewijzen op.²⁷⁶

Pas in mei 1997 werd duidelijk dat AMA's vaak door hun familie werden gedwongen tot prostitutie, om hen financieel te onderhouden. Het *HD* publiceerde over een werkbezoek in Antwerpen, waar mevrouw Schmitz werd geconfronteerd met de feiten.²⁷⁷ Twee maanden later liet de politie Kennemerland via het *HD* weten dat ook in Haarlem een deel van de verdwenen AMA's waarschijnlijk in de prostitutie was beland. Het weekend ervoor was er door Frankrijk een Nigeriaan uitgeleverd aan Nederland, die gezocht werd voor vrouwenhandel. Hij maakte gebruik van Beatrixoord (Eindhoven) en de Ripperda-kazerne.²⁷⁸ Van diezelfde dag (14 juli) is er nog een artikel, waaruit blijkt dat de Haarlemse politie, in tegenstelling tot Eindhoven, geen apart onderzoek naar prostitutie ging doen.²⁷⁹ Twee dagen later vertelde mevrouw Smits aan het *HD* dat het opvangcentrum minderjarigen niet zou kunnen beschermen. Volgens haar zat er waarschijnlijk een criminele organisatie achter, die verantwoordelijk was voor stelselmatige verdwijningen. Zo kwamen er aan het eind van de avond wel eens volwassenen naar de afdeling, die minderjarigen benaderden, en vertelden jongeren wel eens dat ze op school waren benaderd. Het opvangcentrum spoorde jongeren aan dit te melden bij de politie, maar jongeren durfden dit vaak niet. Als ze nog niet vertrouwd waren met het centrum, wilde het personeel ook niet aandringen. Wel liep er nu 's nachts een beveiligingsbeambte rond op de AMA-afdeling, die observeerde en verdwijningen melde bij de politie.²⁸⁰ Uit een overleg blijkt dan ook dat er in september 1996 een landelijk protocol was opgesteld omtrent de veiligheidsaspecten bij de opvang van AMA's.²⁸¹ Er werd gezegd dat het probleem ook speelde bij andere centra.²⁸² Dat is vrijwel het enige wat de directie over het probleem heeft besproken. Door de komst van het protocol was het beleid vanuit landelijk oogpunt zeker. De reden dat er lokaal geen beleidsverandering was, is primair omdat het als landelijk probleem te groot was om lokaal op te lossen.

De landelijke aandacht voor prostitutie wordt bevestigd door Schrover, die aantoont dat verschillende Nederlandse kranten aandacht gaven aan Nigeriaanse meisjes. Ze waren, volgens krantenberichten, zeer jong, rond de twaalf of dertien jaar, en hun komst naar Nederland en

²⁷⁵ ANP, 'Kamer geschrokken van prostitutie asielzoekers', *HD* (23 september 1996).

²⁷⁶ ANP, 'Vermiste asielzoekers niet in de prostitutie', *HD* (24 oktober 1996).

²⁷⁷ ANP, 'Familie dwingt minderjarige asielzoekers vaak tot prostitutie', *HD* (16 mei 1997).

²⁷⁸ Allard Besse, 'Meisjes uit Ripperda spoorloos', *HD* (14 juli 1997).

²⁷⁹ Allard Besse, 'Politie Haarlem wacht onderzoek asielzoekers af', *HD* (14 juli 1997).

²⁸⁰ Pauline van der Mije, 'Jonge asielzoekers niet te beschermen', *HD* (16 juli 1997).

²⁸¹ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 25 september 1996.

²⁸² NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag overleg met de wijkraden en directie OC Haarlem, 30 september 1996.

vlucht uit asielzoekerscentra leek al gepland te zijn voor hun vertrek uit Nigeria. Volgens kranten belandden de meisjes in de prostitutie via voodoo-rituelen in Nederland en Nigeria, georganiseerd door gevaarlijke Nigeriaanse mannen. De kranten beschreven de meisjes als onderontwikkeld, dom, analfabeet en sterk gelovig in voodoo. In werkelijkheid kwam dit voodoo-argument voort uit paniek en was er geen sprake van massale verdwijningen. Maar doordat advocaten het argument gebruikten om aan te tonen dat de meisjes niet konden ontsnappen aan hen die de meisjes beheersten en dat voodoo daarom een reden zou moeten zijn om asiel te krijgen, werd het discours steeds vaker gebruikt door gearresteerde vrouwen die hoopten zo de vluchtelingenstatus te krijgen.²⁸³ Echter zien we dat dit discours niet gebruikt werd door het *HD*. Een reden hiervoor zal zijn dat de kranten in Schrovers onderzoek in 1999 aandacht vroegen voor de meisjes. Het *HD*, hoewel het voornamelijk landelijk nieuws overnam (waarbij geen kritische frames werden gebruikt, de situatie niet als onhoudbaar werd gepresenteerd en er geen sprake was van lobby), vroeg aandacht voor het probleem in 1996 en 1997, voordat een algehele paniek was uitgebroken. Wel kwam het nog ter sprake in een artikel op 22 september 1999. Hierin werd bevestigd dat de AMA's die bij het opvangcentrum in Eindhoven verdwenen, waarvan een groot deel Nigeriaans was, inderdaad in de prostitutie waren beland.²⁸⁴ Echter is er in de rest van mijn onderzoeksperiode geen aandacht meer gevraagd voor de Haarlemse casus. De geruchten van prostitutie in relatie tot het Haarlemse OC staan dus niet op zichzelf. Maar hoe erg het probleem in Haarlem was heeft het *HD* nooit laten weten.

4.2.2 De hongerstaking van Mostafa Alahyarian

Zoals hierboven is aangegeven, liep in deze laatste periode de spanning in de Ripperda steeds hoger op. In werkelijkheid begon dit probleem in 1995 al. Door de lange juridische procedure, de kleine kans dat ze in Nederland mochten blijven, de slechte huisvesting en door onderling wantrouwen kwam het steeds vaker voor dat bewoners zo radeloos waren dat ze een einde aan hun leven wilden maken.²⁸⁵ In het bijzonder onder Iraniërs was deze groep groot. Op 19 april 1994 stonden er twee artikelen in het *HD* waaruit bleek dat het stoffelijk overschot van een 32-

²⁸³ Marlou Schrover, 'Why Make a Difference? Migration Policy and Making Differences Between Migrant Men and Women (The Netherlands 1945-2005)' in: Marlou Schrover en Eileen Janes Yeo eds., *Gender, Migration and the Public Sphere, 1850-2005* (New York 2009) 76-96, aldaar 91-92.

²⁸⁴ Ilan Sluis, 'Dertig jonge asielzoekers uit Haarlem zoek', *HD* (22 september 1999).

²⁸⁵ John Schoorl en Allard Besse, 'Spanning in 'Ripperda' loopt erg op', *HD* (19 april 1995).

jarige Iraniër op het terrein was gevonden en dat verschillende Iraniërs al eerder pogingen hadden gedaan om zelfmoord te plegen.²⁸⁶

Dat juist onder Iraniërs de spanning groot was kwam doordat Iran volgens mevrouw Schmitz veilig genoeg was om asielzoekers naar terug te sturen. Haar beslissing was gebaseerd op een uitspraak van de Rijkseenheidkamer in november 1995.²⁸⁷ Volgens Iraniërs zelf was dit helemaal niet het geval. “Veilig? Misschien voor overheidsambtenaren of zo, maar niet voor gewone mensen. De islamitische regering wil greep houden niet alleen op de politiek en de godsdienst, maar ook op de economie en het hele sociale leven. Onze regering bestaat uit een groep fanatici, fundamentalisten die geen onderscheid maken tussen geloof en politiek”, aldus aan Iraanse asielzoeker.²⁸⁸ Op meerdere plaatsen in Nederland gingen Iraniërs in protest. Zo waren er hongerstakingen, sit-down stakingen en naaide een asielzoeker zijn mond dicht.²⁸⁹

Ook in Haarlem zien we een staking van een Iraanse man: Mostafa Alahyarian ging in hongerstaking. Hij was in december 1998 al bijna vijf jaar in procedure en protesteerde met zijn actie tegen de “trage en vernederende werkwijze van de IND”. Omdat hij al zo lang in de procedure zat was hij al vóór het afschaffen van de ROA (1 januari 1996) in een ROA-woning geplaatst.²⁹⁰ In dit geval zal er dus ook niet gekeken worden naar beleidsveranderingen van de OC-directie, maar van de gemeente, omdat hij niet centraal was gehuisvest.

Er was opvallend veel media-aandacht voor de actie van de man. Tussen 23 december 1998 en 23 januari 1999 werden er zeven artikelen over hem gepubliceerd. Op het moment van het eerste artikel had de man al tien dagen niet gegeten. Hij gaf aan door te gaan met zijn actie tot de IND hem zou erkennen “als een man met gevoel en grenzen”. Volgens hem was vijf jaar wachten onmenselijk.²⁹¹ Uit een artikel op 8 januari wordt duidelijk dat de man pas zou gaan eten als er een uitspraak in zijn zaak werd gedaan. Er zou informatie onderweg zijn uit Teheran, waardoor een uitspraak spoedig zou volgen. Toch was dit vooruitzicht niet genoeg. Hij ging door tot er een concrete uitspraak was.²⁹² Op 13 januari werd zijn asielverzoek afgewezen. Hoewel aan zijn eis was voldaan, zette hij zijn actie voort. “Ik ga door zolang ik nog kan ademen.” De IND meende dat zijn documenten niet echt waren, maar volgens Alahyarian wilde

²⁸⁶ Idem; John Schoorl en Allard Besse, ‘Als ik hier niet kan blijven dan sterf ik’, *HD* (19 april 1995).

²⁸⁷ Onno Havermans, ‘Hulpverleners aangeslagen na zelfmoord asielzoeker’, *HD* (2 mei 1996).

²⁸⁸ Piet Arp, ‘Iran een veilig land? Niet voor gewone mensen’, *HD* (7 november 1995).

²⁸⁹ ANP, ‘Hongerstaking asielzoekers in ziekenhuis’, *HD* (18 december 1995); Ed Blaauw, ‘Iraanse asielzoekers beginnen sit-down staking’, *HD* (18 juni 1996); ‘Iraanse asielzoeker naait eigen mond dicht’, *HD* (16 juli 1997); Carolien Groeneveld, ‘Laatste kans voor hongerende asielzoeker’, *HD* (12 augustus 1997).

²⁹⁰ Lieke de Kwant, ‘Na jaren wachten geen duidelijkheid asielzoekers’, *HD* (23 december 1998).

²⁹¹ Idem.

²⁹² Lieke de Kwant, ‘Iraniër eet pas na uitspraak’, *HD* (8 januari 1999).

de IND niet serieus naar zijn levensloop kijken. Hij wilde echter niet tegen de uitspraak in beroep gaan, omdat hij het psychisch niet meer aan zou kunnen.²⁹³

Een dag later publiceerde het *HD* een artikel over het bestuur van het diaconaal centrum Stem in de Stad, waar Alahyarian op dat moment (onder toezicht van een arts) verbleef, dat moest beslissen of ze de actie van de man bleven steunen nu aan zijn voornaamste eis was voldaan. Zelf zei Alahyarian in elk geval door te gaan. “Ik ben niet bang voor de dood. Wel voor de marteling in Iran.” Die avond werkte Stem in de Stad mee aan een discussie over de lange wachttijden in asielpcedures. Alahyarian vertelde hier zelf over de psychische gevolgen hiervan.²⁹⁴

Op 20 januari stond een oproep in het *HD* waarbij het steuncomité voor Alahyarian, bestaande uit Stem voor de Stad en Vluchtelingenwerk Haarlem, Haarlemmers opriep vrijdag tot half vijf ’s middags te gaan vasten. Op dat tijdstip zou Alahyarian zijn hongerstaking beëindigen en zou er een protestactie plaatsvinden op de Grote Markt, waar alle deelnemers met hem gingen eten. Ze wilden het een startsein laten zijn van een Haarlemse campagne tegen de lange wachttijden.²⁹⁵

Een dag later stond in het *HD* dat wethouder Kroskinski de actie van Alahyarian vrijdag zou ondersteunen. Ook blijkt uit dit artikel dat de gemeenteraad anderhalf jaar eerder al een brief aan het kabinet had gestuurd waarin ze vroeg om kortere procedures.²⁹⁶ Het onderwerp speelde dus ook bij de gemeente al langer.

Op 23 januari werd er geschreven over de actie. Verschillende Haarlemse raadsleden riepen tijdens de actie op om als stad een duidelijk standpunt in te nemen tegen de wachttijden en beter te zorgen voor Haarlemmers die er de dupe van waren. Groen Links: “Wij hebben in Haarlem een eigen verantwoordelijkheid. We mogen deze mensen niet langer uitsluiten van de samenleving, zoals dat nu gebeurt. Dat is het ergste wat iemand kan overkomen.” De SP en

Haarlemmers komen tijdens de actie op de Grote Markt met Alahyarian de vast breken. Bron: Poppe de Boer, United Photos de Boer, in: Lieke de Kwant, ‘Haarlem moet beter voor eigen asielzoekers zorgen’, *HD* (23 januari 1999).

²⁹³ Lieke de Kwant, ‘IND wijst asielverzoek van Iraanse Mostafa af’, *HD* (13 januari 1999).

²⁹⁴ Lieke de Kwant, ‘Mostafa Alahyarian gaat desnoods door tot de dood’, *HD* (14 januari 1999).

²⁹⁵ Lieke de Kwant, ‘Vastenactie tegen lange wachttijden asielzoekers’, *HD* (20 januari 1999).

²⁹⁶ ‘Wethouder steunt actie Iraniër’, *HD* (21 januari 1999).

het CDA meenden dat Haarlem een voorbeeld moest nemen aan de gemeente Leiden, die uitgeprocedeerde asielzoekers uit eigen zak een uitkering betaalde, wat volgens de Koppelingswet niet mocht. Verder had de D66-fractie een brief gestuurd aan Tweede Kamerlid Dittrich met de vraag of hij de wachttijden opnieuw onder de aandacht wilde brengen in Den Haag. De PvdA en VVD gingen niet mee in het protest. Ook wethouder Van Viegen zag vooralsnog geen reden om in actie te komen. Volgens haar was er al steun vanuit de gemeente voor een strijd tegen de wachttijden en had Haarlem al een regeling om uitgeprocedeerde asielzoekers van een inkomen te voorzien.²⁹⁷

Hoewel de hongerstaking van Alahyarian niet tot maatregelen van de gemeente heeft geleid, was dit nog niet het einde van het verhaal. Op 25 maart stond in het *HD* dat raadsleden bij elkaar wilden komen om oplossingen te vinden voor asielzoekers die al lang op een verblijfsvergunning wachtten. De week ervoor hadden zij een Iraans echtpaar ontmoet dat ook al vijf jaar in de procedure zat. Ook de VVD leek nu overgehaald te zijn. “We hebben als stad toch een ongeschreven verantwoordelijkheid om hun verblijf leefbaar en aangenaam te maken.” Wethouder Van Viegen was het hier mee eens. Alleen was het volgens haar niet mogelijk om uitsluiting van deze asielzoekers tegen te gaan door hen te laten werken, omdat het wettelijk nu eenmaal zo was bepaald.²⁹⁸

Er werd besloten een brief te sturen aan de staatssecretaris van Justitie, Job Cohen. Deze werd geschreven door mevrouw Houtman (hoofd van de dienst samenlevingsopbouw en ouderenbeleid) namens de burgemeester en wethouders. Ze vroegen aandacht voor de humanitaire problematiek waar Haarlem door de lange procedures mee werd geconfronteerd en dat dit recent had geleid tot de hongerstaking van Alahyarian “die de martelende onzekerheid van vijf jaar wachten niet meer kon verdragen.” Ze drongen aan om voldoende capaciteit voor de beoordeling van asielaanvragen in te zetten en vroegen om een snelle beoordeling.²⁹⁹ Tot nieuw beleid leidde alle aandacht dus niet, omdat dit vanuit lokaal oogpunt niet mogelijk was, maar er werd wel druk op het landelijk beleid uitgevoerd.

Kijkend naar de factoren om media-invloed te toetsen, zien we ten eerste dat het beleid zeker was. De gemeente bood al steun aan uitgeprocedeerde asielzoekers en kon vanwege landelijk beleid niet meer doen dan een brief sturen. Wel was er sprake van kritische framing, omdat bij een aantal artikelen over Alahyarian het humanitaire frame werd gebruikt. In het

²⁹⁷ Lieke de Kwant, ‘Haarlem moet beter voor eigen asielzoekers zorgen’, *HD* (23 januari 1999).

²⁹⁸ ‘Raadsleden willen asielzoekers helpen’, *HD* (25 maart 1999).

²⁹⁹ NHA, 5014, inv. nr. 1534, Brief van het hoofd van de dienst samenlevingsopbouw en ouderenbeleid aan de Staatssecretaris van Justitie, 22 april 1999.

eerste artikel ligt de nadruk op zijn menselijkheid, die de IND leek te vergeten. Ook was er aandacht voor het psychische leed dat het lange wachten hem had aangedaan. Zelfs de dood was minder eng dan Iran. Daarmee lijkt er in het geval van Alahyarian ook sprake te zijn geweest van een onhoudbare situatie. Hij was de wanhoop nabij en zelfs bereid te sterven. Verder is het verantwoordelijkheidsframe te zien in de uitspraken van Groen Links op 23 januari en de VVD op 25 maart. Zij vonden dat de gemeente verantwoordelijk was voor een aangenaam verblijf en voor de participatie van deze asielzoekers in de samenleving. Ook is het conflictframe te zien in het artikel over de vastenactie op de Grote Markt, omdat veel gemeenteraadsleden Haarlem opriepen een duidelijk standpunt in te nemen, terwijl de PvdA en de VVD er niet aan mee wilden doen. Van Viegen benadrukte dat Haarlem al een regeling voor deze uitgeprocedeerden had. Echter leggen het verantwoordelijkheids- en conflict-frame niet de nadruk op Alahyarians lijden.

Er was sprake van lobby voor Alahyarian door Stem in de Stad en Vluchtelingenwerk Haarlem, maar zij lijken het *HD* te hebben gebruikt als communicatiemiddel om hun eigen lobby te versterken. In het artikel van 20 januari stond namelijk dat lezers zich konden aanmelden voor de vastenactie bij Stem in de Stad.³⁰⁰ Ook was er sprake van lobby voor asielzoekers zoals Alahyarian vanuit de gemeenteraad, maar nam het *HD* hun uitspraken over. Er is hier sprake van indexering. Hoewel er in Haarlem al eerder aandacht was voor de lange wachttijden, lijkt alle aandacht voor Alahyarian wel mensen te hebben getrokken naar zijn actie. Ongeveer honderd Haarlemmers, waaronder gemeenteraadsleden, hebben met hem gevestigd uit solidariteit.³⁰¹ Waarschijnlijk heeft deze belangstelling, samen met inspanning van de gemeenteraad, geleid tot de brief aan de staatssecretaris. Het *HD* heeft dus een ondersteunende rol gehad in de lobby voor Alahyarian en de lange procedures. De voornaamste reden dat er geen beleidsveranderingen waren, is dat dit op lokaal niveau niet mogelijk was. Toch is de gemeente aangespoord wel druk uit te oefenen op Den Haag.

4.3 De relatie tussen het OC en het *HD* tussen 1997 en 2000

Het percentage negatieve berichten is in deze periode lager dan de periode ervoor (26,8 procent ten opzichte van 47,3 procent).³⁰² Echter werden maar vijf van de elf incidenten in deze periode

³⁰⁰ Lieke de Kwant, 'Vastenactie tegen lange wachttijden asielzoekers', *HD* (20 januari 1999).

³⁰¹ Lieke de Kwant, 'Haarlem moet beter voor eigen asielzoekers zorgen', *HD* (23 januari 1999).

³⁰² Van de 41 berichten die tussen 1997 en oktober 2000 over de Ripperda-kazerne geschreven zijn kunnen er 20 (48,8 procent) als neutraal, 11 (26,8 procent) als negatief en 10 (24,3 procent) als positief bestempeld worden; *HD* (6 februari 1997-6 september 2000).

in het *HD* gemeld.³⁰³ Waarschijnlijk werd de rest bewust buiten de krant gehouden. Verder werd de trend van voorlichting die in de vorige periode was begonnen in deze periode voortgezet. Het OC nam Edwin van 't Hart aan als PR-medewerker en liet hem aan de slag gaan met een voorlichtingsproject voor jongeren.³⁰⁴ Ook de gemeente speelde hierin een rol aangezien Edwin op 1 juni 1999 het concept van een aantal projecten naar mevrouw Houtman

Vier derdeklassers (en hun docent) hebben een nacht doorgebracht in een caravan op het Ripperda-terrein. De avond ervoor hebben zij de inplaatsingsprocedure ondergaan net zoals iedere vluchteling in de kazerne die ondergaat. *Bron:* Cynthia van Dijke, United Photos de Boer, in: Ilse Thoonsen, 'Scholieren voelen zich even vluchteling', *HD* (28 januari 2000).

had opgestuurd en het gemeentebestuur vervolgens een subsidie heeft toegekend van tienduizend gulden.³⁰⁵ Uiteindelijk kwam zo het project 'Vluchtige Contacten' tot stand. Tussen januari en maart 2000 hebben er tweehonderd middelbare scholieren aan deelgenomen.³⁰⁶ Hierbij

kwam onder andere een asielzoeker uit Sierra Leone vertellen over zijn vluchtverhaal en werd een documentaire getoond over kindsoldaten, om de geschiedenis dichterbij te brengen. Ook kregen ze een rondleiding op het terrein. Tevens hebben meerdere leerlingen in groepjes van vier een nacht doorgebracht op het OC, waarbij ze werden opgevangen als gewone asielzoekers.³⁰⁷ Ze moesten zich melden bij de VD, kregen een intakegesprek in het Engels en kregen een zak beddengoed mee. Bij het avondeten konden de jongeren praten met 'echte' AMA's, die vertelden over hun landen van herkomst.³⁰⁸ De bedoeling was dat het *HD* iedere

³⁰³ Lieke de Kwant, 'Na jaren wachten geen duidelijkheid asielzoekers', *HD* (23 december 1998); 'Jongen mishandeld in opvangcentrum', *HD* (3 juli 1997); 'Man neergestoken bij opvangcentrum', *HD* (7 april 2000); 'Steekpartij asielzoekerscentrum', *HD* (8 juni 2000); Pauline van der Mije, 'Vier maanden geëist tegen asielzoeker', *HD* (23 augustus 2000); NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 28 november 1996; NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 30 december 1996; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 23 maart 1998; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 11 januari 1999; NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 23 maart 1999.

³⁰⁴ NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 11 mei 1999.

³⁰⁵ NHA, 5014, inv. nr. 1539, Brief van Edwin van 't Hart aan mevrouw Houtman, 1 juni 1999; NHA, 5014, inv. nr. 1541, Brief van mevrouw Houtman aan het OC Haarlem, 29 december 1999.

³⁰⁶ NHA, 5014, inv. nr. 1541, OC Haarlem Nieuws Themanummer: Jongeren in OC Haarlem, maart 2000.

³⁰⁷ NHA, 5014, inv. nr. 1541, Eindverslag project Vluchtige Contacten, 12 mei 2000.

³⁰⁸ Ilse Thoonsen, 'Scholieren voelen zich even vluchteling', *HD* (28 januari 2000).

week verslag zou uitbrengen van het project.³⁰⁹ Ook hier wilde de OC-directie het *HD* dus gebruiken als communicatiemiddel.³¹⁰ Uiteindelijk zijn er maar twee berichten over het project geschreven. Een over de ervaringen van vier jongeren die aan het project meededen (zie de foto hierboven),³¹¹ en een over een feest dat voor leerlingen en AMA's was georganiseerd ter afsluiting van het project.³¹² Het project maakte diepe indruk op de jongeren en won zelfs een aanmoedigingsprijs van Noord Holland Nu.³¹³ Over reacties uit de buurt werd alleen een negatieve anonieme reactie gemeld. Deze persoon vond dat er betere projecten bestonden om gemeentelijke subsidie aan te besteden. Wel blijkt dit de enige negatieve reactie te zijn geweest.³¹⁴

4.4 Conclusie

In de laatste periode deden zich wederom twee problemen voor: de prostitutie van AMA's en de hongerstaking van Mostafa Alahyarian. Bij de prostitutie van minderjarigen was geen sprake van media-invloed. Het was een landelijk probleem, dat al bekend was bij de directie, maar dat daarom te groot was om lokaal op te lossen. Daarom werden lokaal geen maatregelen getroffen en was het beleid onzeker. Landelijk was dit wel het geval, omdat er een protocol werd ingesteld. Opnieuw vervulde het *HD* een ondersteunende functie doordat het landelijk nieuws opnam en de directie het *HD* te woord stond. Hierbij was geen sprake van framing, een onhoudbare situatie of lobby.

Ook bij de hongerstaking van Alahyarian was geen sprake van media-invloed omdat er sprake was van een landelijk probleem. Daarnaast had de gemeente Haarlem al maatregelen getroffen om uitgeprocedeerde asielzoekers te ondersteunen, waardoor het beleid zeker was. Wel werd er bij dit probleem gebruik gemaakt van frames. Hoewel we zowel het humanitaire, het verantwoordelijkheids- als het conflictframe zien, was opnieuw het humanitaire frame dominant. Ook was de situatie waarin Alahyarian verkeerde onhoudbaar. Van lobby was geen sprake. Het *HD* besteedde zelf veel aandacht aan de situatie van de man, maar doordat het als communicatiemiddel werd gebruikt door Stem in de Stad en het standpunten van

³⁰⁹ NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 13 juli 1999.

³¹⁰ Dat blijkt in deze periode ook uit een opmerking van mevrouw Smits die Pauline van der Mije van het *HD* wilde uitnodigen om een artikel te schrijven over de capaciteitsuitbreiding van 1998; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 6 juli 1998.

³¹¹ Ilse Thoosen, 'Scholieren voelen zich even vluchteling', *HD* (28 januari 2000).

³¹² Marisa Beretta, 'Scholieren vieren feest met vluchtelingen', *HD* (5 april 2000).

³¹³ NHA, 5014, inv. nr. 1541, Bespreking tussentijdse evaluatie Jongerenproject 'Vluchtige contacten'; NHA, 5014, inv. nr. 1541, Brief van Peter Hardewijn (voorzitter stuurgroep NHNU) aan Edwin van 't Hart, 17 januari 2000.

³¹⁴ NHA, 5014, inv. nr. 1541, Brief van Edwin van 't Hart aan de gemeente Haarlem, 13 april 2000.

gemeenteraadsleden overnam, vervulde de media een ondersteunende rol die de bestaande lobby heeft versterkt.

Ook uit berichtgeving van het *HD* en een opmerking in een bestuurlijk overleg blijkt dat het *HD* in deze periode een ondersteunende rol vervulde. Van de gemeente nam het besluiten over in de berichtgeving over de plannen voor het Ripperda-terrein, en bij de capaciteitsvergroting van 1998 en het project ‘Vluchtige Contacten’ werd het *HD* door het OC gevraagd om artikelen te schrijven.³¹⁵

³¹⁵ NHA, 5014, inv. nr. 1531, Uitnodiging voor het Bestuurlijk Overleg, 17 januari 1997; Henk Geist, ‘Ripperda’ nog jaar lang opvangcentrum’, *HD* (6 februari 1997); ‘Wethouder: ‘Hopelijk alleen hoofdgebouw Ripperda monument’, *HD* (13 maart 1997); NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 14 maart 1997; NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslag van een bestuurlijk overleg, 6 juli 1998; NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslag van het wijkradenoverleg met de directie OC Haarlem, 13 juli 1999.

Conclusie

Mijn onderzoeksvraag luidde: ‘Heeft het *Haarlems Dagblad* invloed gehad op het beleid van de directie OC Haarlem en haar partners tussen 1992 en 2000 en waarom wel of niet?’ Hoewel het meten van media-invloed lastig is, zijn er factoren in de literatuur die wijzen op meer of minder invloed. Vier van de vijf gebruikte factoren zouden wijzen op media-invloed: een onzeker beleid, kritische frames, een onhoudbare situatie en ondersteuning door lobbyorganisaties. De laatste factor, het probleem is al geagendeerd of er worden standpunten overgenomen, zou juist wijzen op geen media-invloed. Deze vijf factoren werden getoetst op vijf problemen: het tuinproject, asieltoerisme en criminaliteit, een capaciteitsvergroting, prostitutie van minderjarigen en de hongerstaking van Mostafa Alahyarian.

Als we kijken naar het overzicht van resultaten hieronder, is te zien dat de onderzoeksvraag niet te beantwoorden is met een eenduidige ‘ja’ of ‘nee’, maar dat dit verschilt per probleem.

Tabel 3. Overzicht van resultaten		Tuinproject	Criminaliteit	Capaciteit	Prostitutie	Alahyarian
Wel media-invloed	Beleid onzeker	✓	✗	✓	✗/✓	✗
	Kritische frames	✓	✗	✓	✗	✓
	Hoogtepunt/ onhoudbare situatie	✗	✗	✗	✗	✓
	Lobby	✗	✗	✗	✗	✗
Geen media-invloed	Al geagendeerd/ standpunten overgenomen	✗	✓	✗/✓	✓	✓
Media-invloed vastgesteld?		✓	✗	?	✗	✗

Bij het tuinproject werd een nieuw probleem geagendeerd door het *HD*. De medewerkers van het OC schrokken erg van het bericht. Omdat het probleem nog niet bekend was en het OC belang had bij een sterk lokaal draagvlak, voelde de directie zich genoodzaakt maatregelen te treffen om de klachten uit de buurt op te lossen. In dit geval heeft het *HD* invloed gehad op het beleid.

Daarentegen was bij ‘criminaliteit’ het probleem al bekend omdat het ook bij andere OC’s speelde. De maatregelen die werden genomen en de stand van zaken omtrent de hoeveelheid asieltoeristen werden vaak dezelfde dag of de dag erna in het *HD* gemeld. De belangrijkste factoren waarom er geen invloed heeft plaatsgevonden lijken hier dan ook te zijn dat het probleem al geagendeerd was en dat het beleid (de maatregelen) al zeker was. Bij dit probleem werd het *HD* juist gebruikt als communicatiemiddel in de handen van de directie. Zij lieten artikelen plaatsen om de buurt op de hoogte te houden over het probleem en de effecten van de genomen maatregelen.

Bij de mogelijke capaciteitsvergroting is het niet zeker of er media-invloed was. Hoewel de mogelijke vergroting bekend was bij de directie, hadden zij nog geen besluit genomen omdat ze de meningen van de buurt mee wilden nemen in de besluitvorming. Het beleid was onzeker, omdat de gemeente bereid was de afspraken met het COA te veranderen en partijen van mening verschilden. Bij dit probleem kreeg het *HD* de kans om bewoners te laten reageren op de mogelijke vergroting voordat de OC-directie hen erover kon informeren. Dit leidde tot verontruste bewoners, die aandacht vroegen voor de humanitaire situatie in het centrum en mogelijke overlast voor henzelf. Hoewel er wel sprake was van een onzeker beleid en kritische frames, en niet van een onhoudbare situatie en lobby, is het feit dat de buurt toch al om hun mening gevraagd ging worden de reden dat niet gezegd kan worden of hier sprake is van media-invloed. Een deel van de argumenten van bewoners uit het artikel van het *HD* komt overeen met de argumenten die de gemeente gebruikte om het verzoek van het COA af te wijzen, maar deze zouden in het wijkraadoverleg waarschijnlijk alsnog zijn besproken.

Bij de prostitutie van minderjarigen vervulde het *HD* opnieuw een ondersteunende functie, omdat het landelijk nieuws overnam en de directie het *HD* te woord stond. Omdat er sprake was van een landelijk probleem, was het al bekend bij de directie. Landelijk was er een protocol opgesteld en was het beleid zeker, maar lokaal werden er geen maatregelen genomen. De reden hiervoor was dat het probleem te groot en complex was om lokaal op te lossen.

Ten slotte kreeg de hongerstaking van Alahyarian opvallend veel media-aandacht. Hierbij werd de wanhopige situatie van de man benadrukt en werden frames gebruikt. Echter lijkt het *HD* opnieuw als middel te zijn gebruikt, maar deze keer door lobbyorganisaties die aandacht vroegen voor de actie van de man. Ook had het *HD* een ondersteunende rol omdat het uitspraken van gemeenteraadsleden indexeerde. Verder was het probleem al langer bekend bij de gemeente en was het beleid al zeker, omdat de gemeente al maatregelen voor uitgeprocedeerde asielzoekers had getroffen en meende niet meer te kunnen doen. Wederom

was er sprake van een probleem dat lokaal niet opgelost kon worden, waardoor de media lokaal beleid ook niet konden beïnvloeden.

Kijkend naar de factoren in de literatuur, was ten eerste op basis van onderzoek van Robinson en van Bonjour en Schrover gesteld dat de kans op media-invloed groot is wanneer beleid onzeker is.³¹⁶ Deze hypothese is bevestigd door het tuinproject, waarbij sprake was van een onzeker beleid en van media-invloed, en door ‘criminaliteit’, waarbij al maatregelen genomen waren en er geen media-invloed was. Echter kan het alleen bij deze problemen worden bewezen, omdat bij de andere drie problemen niet duidelijk is of er invloed was of omdat lokaal geen maatregelen konden worden getroffen.

Ook voor de hypothese dat het gebruik van kritische frames, die aandacht vragen voor het lijden van mensen, media-invloed versterkt is enig bewijs.³¹⁷ Door het gebruik van frames bij het tuinproject en de capaciteitsvergroting lijkt de kans aanwezig, al weten we niet zeker of het bij de capaciteitsuitbreiding effect heeft gehad. Bij de hongerstaking van Alahyarian heeft het niet tot beleidsresultaten geleid omdat het nemen van lokale maatregelen niet mogelijk was. Verder zien we dat het humanitaire, verantwoordelijkheids- en conflictframe werden gebruikt, maar dat bij alle problemen het humanitaire/persoonlijke frame dominant was als we kijken naar ‘kritische framing’ om aandacht te vragen voor het lijden van mensen.

Tabel 4. Overzicht van frames in artikelen³¹⁸

Probleem	Artikel	Frame(s)	Dominant frame
Tuinproject ‘Ripperda’	‘Bezwaren tegen moestuin Bosniërs’	Humanitair	Humanitair
	‘Omwonenden tegen moestuin Bosniërs’	Humanitair, verantwoordelijkheid	
Mogelijke capaciteitsuitbreiding	‘Wijkraden zijn tegen uitbreiding Ripperda’	Humanitair (bij OC-bewoners en omwonenden), verantwoordelijkheid, conflict	Humanitair
De hongerstaking van Alahyarian	‘Na jaren wachten geen duidelijkheid asielzoekers’	Humanitair	Humanitair
	‘IND wijst asielverzoek Iraanse Mostafa af’	Humanitair	
	‘Mostafa Alahyarian gaat desnoods door tot de dood’	Humanitair	
	‘Haarlem moet beter voor eigen asielzoekers zorgen’	Conflict, verantwoordelijkheid	
	‘Raadsleden willen asielzoekers helpen’	Verantwoordelijkheid	

³¹⁶ Robinson, ‘The Policy-Media Interaction Model’; Bonjour en Schrover, ‘Public Debate and Policy-making on Family Migration’.

³¹⁷ Robinson, ‘The Policy-Media Interaction Model’.

³¹⁸ Allard Besse, ‘Bezwaren tegen moestuin voor Bosniërs’, *HD* (6 mei 1993); Allard Besse, ‘Omwonenden tegen moestuin Bosniërs’, *HD* (6 mei 1993); Allard Besse en Pauline van der Mije, ‘Wijkraden zijn tegen uitbreiding Ripperda’, *HD* (28 september 1994); Lieke de Kwant, ‘Na jaren wachten geen duidelijkheid asielzoekers’, *HD* (23 december 1998); Lieke de Kwant, ‘IND wijst asielverzoek Iraanse Mostafa af’, *HD* (13 januari 1999); Lieke de Kwant, ‘Mostafa Alahyarian gaat desnoods door tot de dood’, *HD* (14 januari 1999); Lieke de Kwant, ‘Haarlem moet beter voor eigen asielzoekers zorgen’, *HD* (23 januari 1999); ‘Raadsleden willen asielzoekers helpen’, *HD* (25 maart 1999).

Daarnaast toonde Jakobsen dat de kans op media-invloed het grootst is tijdens het hoogtepunt van een probleem, omdat de roep van de media dan het sterkst is.³¹⁹ Echter zien we een onhoudbare situatie alleen bij de hongerstaking van Alahyarian, waar geen beleidsveranderingen hebben plaatsgevonden. Er is dan ook geen bewijs voor deze hypothese. Echter (zoals uit de vorige twee paragrafen ook bleek) weten we dat bij dit probleem geen lokale maatregelen zijn getroffen omdat het alleen op nationaal niveau op te lossen was. Dat gold ook voor prostitutie. Dit onderzoek voegt dan ook toe aan de literatuur dat, zelfs wanneer de media kritische frames gebruiken en er een sterke roep om beleidsverandering is, er op lokaal niveau niet altijd maatregelen zullen worden getroffen omdat een nationaal probleem niet lokaal op te lossen is. Voor toekomstig onderzoek is dan ook aan te raden om een factor toe te voegen, waarbij wordt gekeken of het probleem binnen zijn context überhaupt op te lossen is door de partij die gevraagd wordt maatregelen te nemen.

Schrover liet zien dat kranten de invloed van hun argumenten kunnen versterken door samen te werken met lobbyorganisaties.³²⁰ Ook dit is niet bevestigd, omdat bij geen enkel probleem sprake was van lobbyorganisaties die het *HD* bijstonden. Wel gebruikte Stem in de Stad juist het *HD* als communicatiemiddel om hun eigen lobby te versterken.

Daarmee komen we bij het laatste criterium: ‘al geagendeerd/standpunten overgenomen’. De hypothese dat de media een ondersteunende rol vervullen wanneer ze standpunten of frames overnemen van beleidsmakers in hun berichtgeving of aandacht vragen voor problemen die al hoog op de agenda staan is bevestigd.³²¹ Bij ‘criminaliteit’ gebruikte de directie van het OC het *HD* als communicatiemiddel om omwonenden op de hoogte te houden, bij ‘prostitutie’ gebruikte het *HD* landelijk nieuws en stond de OC-directie de krant te woord, en bij de hongerstaking van Alahyarian werden uitspraken van gemeenteraadsleden geïndexeerd en werd het *HD* (zoals hierboven al gezegd) als middel gebruikt door Stem in de Stad. Bij deze drie problemen was geen sprake van invloed van het *HD*. Bij het tuinproject was het probleem nog niet geagendeerd. Het OC schrok van het artikel en er was dan ook sprake van invloed. Hoewel een mate van invloed meten ingewikkeld is, blijkt uit dit onderzoek dat de kans op media-invloed zeker groot is wanneer een probleem nog niet is geagendeerd. Verder is de kans op invloed groter wanneer beleid onzeker is en er kritische frames worden gebruikt. In welke mate deze factoren die kans beïnvloeden is lastig te zeggen, omdat ik maar naar vijf

³¹⁹ Jakobsen, ‘Focus on the CNN Effect Misses the Point’.

³²⁰ Schrover, ‘The Deportation of Germans from the Netherlands 1946-1952’.

³²¹ Gilboa, ‘The CNN effect’, 32; Zaller en Chiu, ‘Government’s Little Helper’; Vliegthart en Walgrave, ‘When the media matter for politics’; Bonjour en Schrover, ‘Public Debate and Policy-making on Family Migration’.

problemen heb gekeken en dit een groter onderzoek vereist. Zelfs dan is het lastig, omdat uit dit onderzoek blijkt dat vaak uit de context op te maken is of media-invloed heeft plaatsgevonden of niet, waardoor deze belangrijker lijkt te zijn dan de factoren.

Tot slot, in de context van asielcentra, voegt dit onderzoek aan de literatuur toe dat de kans op media-invloed klein is wanneer een opvangcentrum goed contact heeft met omwonenden. Volgens Meloen et al. heeft het COA belang bij een sterk lokaal draagvlak en een goede relatie met de media, omdat de beeldvorming van asielzoekers in de media gevolgen heeft voor dit draagvlak.³²² Bij OC Haarlem zien we dat de OC-directie behoud van het draagvlak nastreefde door goed contact te houden met omwonenden via de wijkraden, waarmee iedere drie weken een overleg was en waar klachten werden besproken. Hierdoor konden problemen worden opgelost voordat ze in berichtgeving belandden en werd een negatieve informatiestroom voorkomen. We zien in de resultaten dan ook dat wanneer het *HD* met omwonenden sprak voordat het OC hen heeft ingelicht (bij het tuinproject en de capaciteitsvergroting), er negatieve uitspraken in de berichtgeving staan. Wanneer problemen werden besproken in wijkraadoverleggen of bestuursoverleggen krijgt de krant niet de kans om een agenderende rol te spelen. Zo zien we bij ‘criminaliteit’ dat uitspraken of besluiten uit overleggen werden overgenomen in berichtgeving en dat het *HD* door mevrouw Smits en de VD te woord werd gestaan. Deze berichtgeving was niet negatief. Dit raakt aan resultaten uit het onderzoek van Van Dijk. Hij toonde aan dat goede communicatie van belang is voor het behoud van een goede relatie tussen de gemeente en de buurt om een AZC te laten gedijen. Bij de casus De Lier gebruikte de gemeente hiervoor een communicatiestrategie, waarbij sprekers bij bijeenkomsten eerst het woord kregen en daarna bewoners. Hierdoor werden negatieve argumenten en angst weggenomen voordat bewoners aan de beurt kwamen. Daarnaast moesten zij vragen op papier stellen in plaats van inspreken, waardoor de gemeente de regie bleef behouden.³²³ Een dergelijke communicatiestrategie zien we ook bij de directie OC Haarlem, doordat zij problemen besprak via de wijkraad voordat bewoners ze konden bespreken via de krant. De wijkraad stelde zich constructief op, zoals ook de buurtcommissie in De Lier deed, wat volgens Van Dijk bijdraagt aan het vergroten van het draagvlak.³²⁴ De directie zag het behoud van het maatschappelijk draagvlak als taak en door de onderzoeksperiode heen werd hierin een steeds actievere houding genomen door voorlichting, frequenter overleg met wijkraden en door het *HD* te voorzien van informatie voor hun artikelen.

³²² Meloen et al., *De opvang van asielzoekers*, 30-31.

³²³ Van Dijk, Er was nog plaats in de Lierse herberg, 58.

³²⁴ Idem.

Bronnenlijst

Archiefstukken

Noord Hollands Archief, Sector Welzijn, Sociale Zaken en Gezondheid van de gemeente Haarlem (5014), inv. nr. 1498, Circulaires van het Ministerie van WVC met informatie over de Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden ten behoeve van (ex) Joegoslaven en de einddeclaratie over 1994 aan het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers, 1992-1994 en 1996.

NHA, 5014, inv. nr. 1524 Verslag van het tuinproject 'Ripperda': de totstandkoming van een moestuin op het Ripperdatterrein ten behoeve van de bewoners van het Opvang Centrum Haarlem, maart-juni 1993.

NHA, 5014, inv. nr. 1529, Verslag van de evaluatiebijeenkomst op 15 november 1994 met de buurtbewoners over Opvang Centrum Haarlem, 15 november 1994.

NHA, 5014, inv. nr. 1530, Verslagen en agenda's van de vergaderingen van het wijkradenoverleg met de directie van het Opvang Centrum Haarlem, 1994-1997 en 1999-2000.

NHA, 5014, inv. nr. 1531, Verslagen en agenda's van de vergaderingen van het bestuurlijk overleg met het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers, het Opvang Centrum Haarlem, 1994-2000.

NHA, 5014, inv. nr. 1534, Brief van het college van burgemeester en wethouders aan de Staatssecretaris van Justitie over de langere verblijfsduur van asielzoekers in het Opvang Centrum Haarlem, 1995 en 1999.

NHA, 5014, inv. nr. 1537, Werkplannen van het Opvang Centrum Haarlem, 1995-1996, 1999.

NHA, 5014, inv. nr. 1539, Informeren door het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers over de organisatie van 'open dagen' voor belangstellenden in het Opvang Centrum Haarlem, 1996-1999.

NHA, 5014, inv. nr. 1540, Correspondentie met het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers te Rijswijk over capaciteitsuitbreiding tot maximaal 800 opvangplaatsen, inclusief de 100 plaatsen in de noodopvang 'De Buffer'.

NHA, 5014, inv. nr. 1541, Verlenen van de eenmalige projectsubsidie, subsidiejaar 2000, aan het Opvang Centrum Haarlem ten behoeve van de uitvoering van het jongerenproject 'Vluchtige Contacten'.

NHA, 5014, inv. nr. 1544, Correspondentie over de afwijzing door de gemeente Haarlem van het verzoek om uitbreiding met circa 120 opvangplaatsen gedurende zes maanden door het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers, september-november 1994.

NHA, *Haarlems Dagblad* (januari 1992 tot en met oktober 2000).

Databases

Allecijfers.nl, Statistieken gemeente Haarlem,

<https://allecijfers.nl/gemeente/haarlem/#:~:text=Het%20aantal%20inwoners%20in%20de,januari%20in%20het%20bevolkingsregister%20vastgelegd> (geraadpleegd 13 november 2023).

Cbs.nl, Kerncijfers wijken en buurten 1995, te downloaden van <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2003/52/kerncijfers-wijken-en-buurten-1995-2003> (geraadpleegd 13 november 2023).

Statline, Asielverzoeken; nationaliteiten, vanaf 1975,

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80059ned/line?ts=1695196421150> (geraadpleegd 20 september 2023).

Statline, Asielverzoeken; nationaliteiten, vanaf 1975,

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80059ned/table?ts=1695035818069> (geraadpleegd 18 september 2023).

Websites

Actorenregister.nationaalarchief.nl, Hollandse Dagblad Combinatie (HDC) BV te Haarlem: ca.1900, <https://actorenregister.nationaalarchief.nl/actor-organisatie/hollandse-dagblad-combinatie-hdc-bv-te-haarlem> (geraadpleegd 12 november 2023).

‘Asielcrisis Ter Apel: vannacht hebben 700 mensen buiten geslapen’, *NOS* (24 augustus 2022), <https://nos.nl/artikel/2441854-asielcrisis-ter-apel-vannacht-hebben-700-mensen-buiten-geslapen> (geraadpleegd 23 oktober 2023).

‘COA: Mensen moeten dit weekend waarschijnlijk opnieuw in IND-wachtruimtes Ter Apel slapen’, *RTV Noord* (20 oktober 2023), <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/1081215/coa-mensen-moeten-dit-weekend-waarschijnlijk-opnieuw-in-ind-wachtruimtes-ter-apel-slapen> (geraadpleegd 23 oktober 2023).

Google maps, Spaarnwoude, <https://maps.app.goo.gl/1Hc9dvFm959BWkPv8> (geraadpleegd 13 november 2023).

- ‘Kabinet gevallen, geen akkoord over asielmaatregelen’, *NOS* (7 juli 2023),
<https://nos.nl/collectie/13942/artikel/2481938-kabinet-gevallen-geen-akkoord-over-asielmaatregelen> (geraadpleegd 23 oktober 2023).
- Meijer, Remco, ‘Tweede Kamer neemt Spreidingswet aan, maar staatssecretaris Van der Burg heeft er voorlopig niets aan’, *De Volkskrant* (10 oktober 2023),
<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/tweede-kamer-neemt-spreidingswet-aan-maar-staatssecretaris-van-der-burg-heeft-er-voorlopig-niets-aan~b1326eaa/>
 (geraadpleegd 23 oktober 2023).
- Nlverkiezingen.com, Zetelverdeling gemeenteraden 1946-nu,
https://www.nlverkiezingen.com/ZV_NH.html (geraadpleegd 12 november 2023).
- Parlement.com, Uitgelekte brief van Eric van der Burg over de migratieagenda, 7 juli 2023,
https://www.parlement.com/9353000/1/j4nvih7l3kb91rw_j9vvknrezmh4csi/vm64ixu9eyzq/f=nu_stukken_groot_gecomprimeerd.pdf (geraadpleegd 7 november 2023).
- Verkiezingsuitslagen.nl, Gemeenteraad 21 maart 1990,
<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR19900321/630046>
 (geraadpleegd 12 november 2023).
- Verkiezingsuitslagen.nl, Gemeenteraad 2 maart 1994,
<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR19940302/630047>
 (geraadpleegd 12 november 2023).
- Verkiezingsuitslagen.nl, Gemeenteraad 4 maart 1998,
<https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR19980304> (geraadpleegd 12 november 2023).
- Verschuren, Corné, ‘Machinisten willen Maarheeze voorbij rijden na overlast asielzoekers’,
Omroep Brabant (14 juli 2023),
<https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4305867/machinisten-ns-willen-maarheeze-voorbij-rijden-na-overlast-asielzoekers> (geraadpleegd 30 oktober 2023).

Literatuurlijst

- Böcker, Anita, en Tetty Havinga, 'Een eeuw opvang van Europese oorlogsvluchtelingen in Nederland', *Nijmegen Sociology of Law Working Papers Series* (2011) 1-22.
- Bonjour, Saskia en Marlou Schrover, 'Public Debate and Policy-making on Family Migration in the Netherlands, 1960-1995', *Journal of Ethnic and Migration Studies* 41:9 (2015) 1475-1494.
- De Rooy, Piet, *Republiek van rivaliteiten. Nederland sinds 1813* (Haarlem 2002).
- D' Haenens, Leen, en Mariëlle de Lange, 'Framing of asylum seekers in Dutch regional newspapers', *Media, culture & society* 23 (2001) 847-860.
- Gilboa, Eytan, 'The CNN effect', The Search for a Communication Theory of International Relations', *Political Communication* 22:1 (2005) 27-44.
- Guijen, Karin, *De asielcontroverse: argumenteren over mensenrechten en nationale belangen* (Tilburg 2004).
- Hessels, Thomas, *Etnische groepen uit Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Macedonië, Servië & Montenegro en Slovenië in Nederland. Een profiel* (Den Haag 2004).
- Jakobsen, Peter Viggo, 'Focus on the CNN Effect Misses the Point: The Real Media Impact on Conflict Management is Invisible and Indirect', *Journal of Peace Research* 37:2 (2000) 131-143.
- Kilinc, Tugba, Resist or leave: white illegal women on a hunger strike. An analysis on the experiences of white illegal women going on a hunger strike for 39 days in Amsterdam in 1999 (Masterscriptie Geschiedenis, Universiteit Leiden, Leiden 2023).
- Meloen, Jos, Karen Wuertz, Frank Buijs en Henk Tromp, *De opvang van asielzoekers: Een onderzoek naar het draagvlak voor de centrale opvang van asielzoekers in Nederland: Casus OC-Leiden* (Utrecht 1998).
- Obdeijn, Herman en Marlou Schrover, *Komen en gaan. Immigratie en emigratie in Nederland vanaf 1550* (Amsterdam 2008).
- Robinson, Piers, 'The Policy-Media Interaction Model: Measuring Media Power During Humanitarian Crisis', *Journal of Peace Research* 37:5 (2000) 613-633.
- Schrover, Marlou, 'De opkomst van de asielzoeker' in: David de Boer en Geert Janssen eds., *De vluchtelingenrepubliek. Een migratiegeschiedenis van Nederland* (Amsterdam 2023) 222-239.

- Schrover, Marlou en Tycho Walaardt, 'The Influence of the Media on Policies in Practice: Hungarian Refugee Resettlement in the Netherlands in 1956', *Journal of Migration History* 3 (2017) 22-53.
- Schrover, Marlou, 'The Deportation of Germans from the Netherlands 1946-1952', *Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora* 33 (2015) 250-278.
- Schrover, Marlou, 'Why Make a Difference? Migration Policy and Making Differences Between Migrant Men and Women (The Netherlands 1945-2005)' in: Marlou Schrover en Eileen Janes Yeo eds., *Gender, Migration and the Public Sphere, 1850-2005* (New York 2009) 76-96.
- Semetko, Holli A. en Patti M. Valkenburg, 'Framing European politics: a content analysis of press and television news', *Journal of communication* 50 (2000) 93-109.
- Van Dijk, Daam, *Er was nog plaats in de Lierse herberg. Onderzoek naar de komst van het asielzoekerscentrum naar De Lier en de relatie met de dorpingen* (Masterscriptie geschiedenis, Universiteit Leiden, Leiden 2015).
- Van Eijl, Corrie, *Tussenland: illegaal in Nederland, 1945-2000* (Hilversum 2012).
- Vliegthart, Rens en Stefaan Walgrave, 'When the media matter for politics: Partisan moderators of the mass media's agenda-setting influence of parliament in Belgium', *Party Politics* 17:3 (2010) 321-342.
- Walaardt, Tycho, *Geruisloos inwilligen: argumentatie en speelruimte in de Nederlandse asielprocedure, 1945-1994* (Hilversum 2012).
- Walgrave, Stefaan, Stuart Soroka en Michiel Nuytemans, 'The Mass Media's Political Agenda-Setting Power: A Longitudinal Analysis of Media, Parliament and, Government in Belgium (1993 to 2000)', *Comparative Political Studies* 41:6 (2008) 814-836.
- Wielenga, Friso, *Geschiedenis van Nederland: Van de Opstand tot heden* (Amsterdam 2012).
- Zaller, John en Dennis Chiu, 'Government's Little Helper: U.S. Press Coverage of Foreign Policy Crises, 1945-1991', *Political communication* 13:4 (1996) 385-405.